

Caiete Silvane

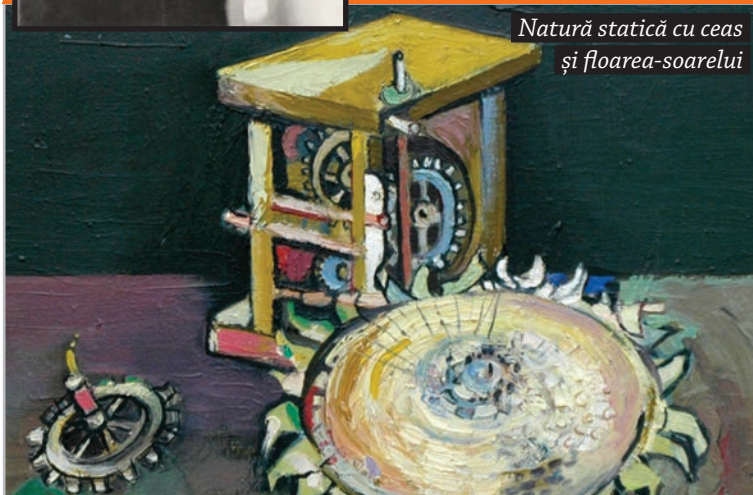
213

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Szabó Vilmos | 80

Pace

Natură statică cu ceas
și floarea-soarelui

Fătul

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Dănuț Pop , Aspecte privind cultele religioase din Sălaj într-un document din 1989	1
Festivalul „Vasile Lucaciu” 2022. Concurs de literatură la Cicârlău-Maramureș	2
Viorel Mureșan , Copiii la joacă și tăcerile bunicului	3
Carmen Ardelean , Anotimpurile prieteniei – acuarelă epistolară	5
Alexandru Jurcan , Lecturile verii	6
Marcel Lucaciu , Nostalgii autumnale	7
Corina Știrb Cooper în dialog cu Imelda Chința : „Nu consider că fac critică literară, ci mai degrabă analizez pe text”	8
Menuț Maximilian , Ce gândește o rochie de mireasă	9
Silvia Bodea Sălăjan , Magna cum laude pentru poetul Gheorghe Vidican!	10
Gheorghe Glodeanu , Puterea miraculoasă a plantelor	11
Viorel Gh. Tăutan , Rememorări afectuoase (Exerciții de auto-admirare)	12
Ioan Bunta , Shakespeare – Limba	14
Alexandru-Bogdan Kürti , Sălajul are 546 de monumente istorice	16
Alice Valeria Micu , Doină de octombrie	25
Szabó Attila , Szabó Vilmos 80 (1942-2009)	26
Poeme de Mircea Bârsilă	30
Versuri de Dumitru Zdrenghea	32
O nouă carte la Editura „Caiete Silvane”, pr. Ioan Avram , „Cuvinte de suflet la duminicile de peste an”	33
Poeme de Silvia Bodea Sălăjan însoțite de o parodie semnată de Lucian Perța	34
Versuri de Caroline Carver , prezentare și traducere de Ana Neagu	35
Anamaria Milonean , <i>Cântece pentru cei ce nu mai sunt</i>	36
Constantin Ciceovan , Soarta	38
Marin Pop , Sălăjenii și Titulescu. Iuliu Maniu și Corneliu Coposu, executori testamentari ai marelui diplomat Nicolae Titulescu	40
Laurențiu-Ștefan Szemkovics , Ordin național conferit în 1922 unui senator de Sălaj	44
Ioan F. Pop , Texte de trecut (in)existența	45
Daniel Mureșan , Cronica de concert. Gotthard – <i>Live in Bistrița</i>	46
Simona Ardelean-Samanta , Filmografiile Simonei. <i>Live is Life</i> (2021)	47
Daniel Săuca , Corina Știrb Cooper , Alexandru-Bogdan Kürti , Györfi-Deák György , Malaxorul de octombrie	48
Apariție editorială postumă la Editura „Caiete Silvane”: Iuliu Suci , „Dorul nu are hotare. Folclor literar din Sălaj”	51
Omagiații lunii octombrie (din baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)	52
Arca poeziei, Rudaki , (Un oaspete ești numai...), traducere de Grete Tartler și Viorel Bageacu , o rubrică de Viorel Mureșan coperta III	
Copertile I și IV și paginile 28-29 sunt ilustrate cu picturi semnate de Szabó Vilmos	

Dănuț
POP

Aspecte privind cultele religioase din Sălaj într-un document din 1989

În 1989, ultimul an al regimului comunist, este efectuată în Sălaj o „cercetare sociologică” asupra „stării de religiozitate a populației județului”¹. Rezultatele, care nu erau destinate publicității, urmau să fie folosite de partidul comunist pentru „o mai judicioasă proiectare, conducere, organizare și desfășurare a activității de educație științifică, materialist-dialectică a comuniștilor, tineretului, a tuturor oamenilor muncii din județ”.

Considerăm, cu precauțiile necesare, că informațiile referitoare la „activitatea cultelor, a sectelor și grupărilor religioase neautorizate din județul Sălaj” pot prezenta importanță, mai ales că recensământurile din perioada comunistă (1948, 1956, 1966 și 1977) nu au înregistrat și „religia” celor recenzați, și le redăm aici, așa cum au fost cuprinse în raportul întocmit în urma cercetării amintite:

„În Sălaj acționează șapte din cele 14 culte legale existente în România precum și un număr de două secte și șase grupări anarhice, neautorizate, ilegale.

Cultul cel mai numeros, din județ, este **cultul creștin ortodox** fiind organizat în două protopopiate (Zalău și Șimleu Silvaniei), 156 parohii și 104 filii, are circa 166.612 credincioși răspândiți în cele patru orașe și în toate cele 54 comune, dispune de 284 lăcașuri de cult (din care 79 sunt monumente istorice și de arhitectură), deservite de 156 preoți.

Cultul ortodox din Sălaj, ca de altfel dintr-o arie mai largă a acestei zone, în majoritatea sa, are o particularitate distinctă, este un «cult revenit», fiind rodul trecerii în masă, în perioada 1948-1949, a credincioșilor, bisericii și deservenților de la vechiul cult greco-catolic. Această particularitate a influențat profund, pe toate planurile, devenirea istorică a cultului.

Dintre consecințele acestui proces amintim: persistența, până în ultimii ani, a unui colaj dogmatic și de ritual între cele două culte, o scădere a influenței și autorității bisericii ortodoxe, trecerea, mai ales în deceniul 1950-1960, dar și în anii imediat următori constituirii județului, a unui număr de credincioși de la acest cult la cultele neoprotestante. În ultimii 5-10 ani aceste consecințe s-au diminuat tot mai mult.

Cultul romano-catolic este relativ puțin răspândit în județul nostru având aproximativ 7.500 credincioși. Aria lui de cuprindere este, mai ales, în cele patru orașe (Zalău, Șimleu Silvaniei, Jibou și Cehu Silvaniei), în comunele Carastelec (naționalitate maghiară)

și Plopiș (satul Făget, naționalitate slovacă) și în alte șapte localități rurale. Sub raport organizatoric are opt parohii și cinci filii, opt preoți și 14 biserici (din care una declarată monument de arhitectură).

Cultul reformat de confesiune Calvină cuprinde aproximativ 53.000 credincioși de naționalitate maghiară. Este organizat într-un protopopiat (Șimleu Silvaniei) care are în subordine 53 de parohii, 8 filii, 59 biserici (din care 18 sunt monumente istorice și de arhitectură).

Cultul este deservit de 55 preoți și aparține de Episcopia Reformată Oradea. Este răspândit în 33 localități (din cele 281 existente), pondere mai mare având în cele patru orașe și în comunele: Crasna, Nușfalău, Ip, Sălățiș, Sărmășag, Șamșud, Virșolt și Bocșa.

Cultul creștin baptist are, în Sălaj, o vechime de 80-90 de ani, cuprinde circa 4.600 credincioși (și 2.200 aparținători) din care 50,8 la sută sunt cetățeni români de naționalitate maghiară. Este organizat în 38 de biserici și 23 filii, are 61 case de rugăciuni (din care 44 proprii și 17 închiriate); cultul este deservit de 9 pastori.

Baza materială a cultului este întregită de: 23 formații de cor, 24 orchestre și 13 fanfare (peste 390 instrumente muzicale), în aceste activități fiind cuprinse peste 1.000 de persoane, inclusiv din afara cultului. Cultul este răspândit în orașe și în 33 (din 54) de comune.

Cultul penticostal este un cult neoprotestant, mai puțin numeros în județul nostru, are 2.500 credincioși (1.600 aparținători), dar este destul de răspândit, credincioși ai acestui cult existând în 103 localități. Cultul are 25 comunități locale și 16 filii, 41 case de rugăciuni (din care 26 proprii și 15 în chirie) și este deservit de 6 pastori. Comunitățile locale penticostale din Sălaj aparțin de Filiala Penticostală Oradea.

Cultul Adventist de ziua a 7-a din județul nostru are o vechime de circa 100 de ani, este răspândit în 29 localități, fiind organizat în 110 comunități adventiste. Din totalul celor 450 credincioși (152 aparținători), peste 60 la sută sunt cetățeni români de naționalitate maghiară. Cultul dispune de 10 case de rugăciuni (șapte proprii, trei în chirie) și este deservit de doi pastori. Are 10 orchestre și o fanfară (peste 100 instrumente muzicale) în care sunt cuprinse pes-

te 280 persoane.

Cultul creștin după Evanghelie, în Sălaj, ca și în țară, este puțin răspândit. Are aproximativ 250 credincioși (130 aparținători și este în scădere constantă), fiind organizat în cinci comunități și două filii deservite de un vestitor. Cultul este răspândit în 12 localități, dispune de cinci case de rugăciuni, din care una proprie și patru închiriate.

Pe lângă aceste culte organizate și cu activitate legală, în județul Sălaj activează și două secte și șase grupări anarhice, neautorizate.

Sectele sunt: Martorii lui Jehova și Nazarinienii. Prima este răspândită în 64 localități (din totalul de 281) și are circa 1.300 adepți, iar cea de a doua în trei localități cuprinzând 20-25 credincioși.

Mișcările și grupările religioase anarhice, nerecunoscute sunt: Oastea Domnului (816 aderenți în 29 localități), Adventiștii reformiști (84 credincioși, șapte localități), Penticostalii disidenți (51 aderenți, în 12 localități), Betaniștii (20-25 aderenți, în trei localități), Mileniștii (157 credincioși, în 15 localități) și Comunitatea Apostolică Universală (52 aderenți, în patru localități).

La ce concluzii au ajuns organizatorii studiului? Consideră, în primul rând, că în județul Sălaj intensitatea credinței în supranatural este într-o „ușoară dar constantă scădere”, că religia „se practică”, mai mult decât „se crede”. Totuși, pentru că nu se oferă „ceremoniale laice pentru a marca anumite evenimente din viața omului (nunta, botezul, înmormântarea și altele)”, populația județului

„uzitează în continuare de ceremonialurile religioase”.

În ceea ce privește frecvența oamenilor la activități în care se explică științific fenomenele din natură și societate se arată că „poate fi apreciată ca satisfăcătoare”, fiind totuși necesare mult mai multe activități în domenii ca „genetica și biotehnologiile, biofizica, fizica atomică, psihologia, apariția vieții și a omului pe pământ...”.

Apoi, că și cultele neoprotestante, după creșterea din anii 1970, „în ultimii 5-10 ani au cunoscut o puternică aplatizare”, exemplificând cu cultul Creștin după Evanghelie, aflat pe un trend „descrescător” și cultul Adventist de ziua a 7-a, unde se înregistrează o „staționare a credincioșilor”.

Din totalul celor chestionați, 9,92% au declarat că nu aparțin niciunui cult. Nu e nici puțin, nici mult, concluzionează autorii studiului, dar este un început care „atestă că noul sistem de educație începe să-și etaleze roadele și în acest domeniu”.

Așa stăteau lucrurile în 1989. În 2011, conform recensământului din acel an, în Sălaj erau 139.531 ortodocși, 5.461 romano-catolici, 5.792 greco-catolici, 42.539 reformați, 8.299 bapțiști, 10.518 penticostali, 813 adventiști de ziua a șaptea, alte religii 3.491, fără religie 337, ateii 101, cu religie nedeclarată 1.013.

Concluziile aparțin cititorului!

1 Arhivele Naționale, Serviciul Județean Sălaj, fond P.C.R. – Comitetul Județean Sălaj, dosar 26/1989.

Festivalul „Vasile Lucaciu” 2022

Concurs de literatură la Cicârlău-Maramureș

În 3 și 4 decembrie 2022, Comuna Cicârlău organizează a XXII-a ediție bienală a Festivalului național de literatură „Vasile Lucaciu” (ediția 2020 a fost suspendată din cauza pandemiei de Covid). Juriul va acorda șapte premii (marele premiu, trei premii pentru poezie și trei premii pentru proză), constând în: diplome, bani, cărți și publicarea textelor în reviste literare. Tinerii scriitori, **care nu au debutat editorial**, sunt invitați să trimită în concurs 20 de poezii sau/și 20 de pagini de proză, la adresa de e-mail: festivalul_vasile_lucaciu@yahoo.com – până la data de 15 noiembrie 2022. Juriul va

fi format din redactori la reviste literare din: Baia Mare, Bistrița, Cluj-Napoca, Satu Mare, Oradea și Zalău. Câștigătorii vor fi invitați să participe la manifestările

Festivalului de literatură „Vasile Lucaciu”, cheltuielile de cazare și masă fiind suportate de organizatori. Informații: Nicolae Goja, telefon: 0730-930-235.

Copiii la joacă și tăcerile bunicului

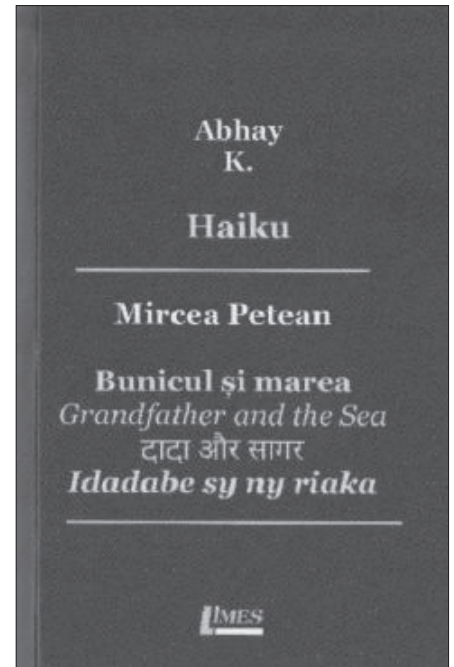
Viorel MUREȘAN

Nu e prima oară când comentăm o carte apărută în colecția „coligat” a Editurii Limes, serie aflată sub coordonarea criticului și istoricului literar Gheorghe Perian. Dacă precedentă noastră abordare a unei lucrări din mai sus-menționata colecție a fost o carte cu profil teoretic, reunind două eseuri din arii culturale diferite: Gheorghe Perian, *Ideea de generație în teoria literară românească*/ Julius Petersen, *Generațiile literare*, acum, iată, avem în față doi haijini și antologiile lor, stând sub aceeași copertă: Abhay K., *Haiku*/ Mircea Petean, *Bunicul și marea*, Limes, 2022. Primul autor e poet și diplomat indian, cu numele real Abhay Kumar, tradus în foarte multe limbi, traducând, la rândul-i, în limba engleză, din clasicii literaturii sanscrite. Partea sa, din prezentul volum cuprinde 43 de haiku-uri culese, fiecare, pe aceeași pagină în versiune engleză și română. Traducerea în română aparține Olimpiei Iacob.

Desigur, nu se poate face abstracție de faptul că Abhay K. descinde dintr-o umanitate care a generat budismul, parte componentă a spiritului japonez, alături de confucianism. De unde și autenticitatea haijină pronunțată a micilor sale poeme. Toate au, în chip netrucat, străfulgerarea unei emoții de-o clipă, lăsând o puternică senzație de contopire a sufletului cu esența divină. Misterele universului pot căpăta la el expresia unei viețuitoare care, uneori chiar intrigându-l pe om, nu l-a lăsat niciodată indiferent: „viersul pupzei/ din zori până-n seară -/ ce cântă, oare?”. Fluturile, o emblemă predilectă a speciei „haiku”, a înaripat fantezia scriitorilor, ca să ne limităm doar la literatură, generând pagini antologice și în alte genuri, de la schiță la roman, ba chiar la eseu, dacă ne gândim la acel su-

blim *Moartea Falenei* de Virginia Woolf. Apoi, a stârnit pasiuni și orgolii unor scriitori entomologi, așa cum este Vladimir Nabokov. Iar la Abhay K. exprimă, pur și simplu, nevoia mistuitoare a omului de pretutindeni și de oricând de a comunica cu natura: „hei, fluture,/ ascunde-te pe undeva!/ furtună”. Într-un text unde un singur cuvânt, „tălpi”, aparține, chiar dacă nu exclusiv, câmpului semantic al umanului, putem vedea forța fără pereche a poeziei de-a exprima prezența omului și totodată situația lui precisă în univers cu mijloace care niciunei alte arte nu-i sunt la îndemână: „sus lună nouă/ sub tălpi frunze căzute -/ cer senin”. Uneori asistăm la spectaculoase alunecări de sens. Într-un context creat poetic, observăm că substantivul „călătorul” ajunge să exprime atât condiția omului în lume, cât și raportarea sa la divinitate: „întinzându-și/ crengile în rugăciune/ palmierul călătorului”. La marii haijini de pretutindeni, *copilul* e un pattern de neocolit. Aici, autorul avea nevoie de el pentru a descreți frunți îngrijorate de o primejdie iminentă. Dar și pentru a pune lumea sub acolada unei viziuni oximoronice, care se pare că este chiar „Weltanschauung-ul” său: „copii la joacă/ pe lângă groapa de gunoi -/ hohote de râs”.

Fascicula rezervată lui Mircea Petean se restrânge la 32 de haiku-uri, răspândite în trei cicluri distincte: *Bunicul și marea*, *Tăcerile bunicului* și *Întâmplările din Grădinile Anei*. Fiecare pagină cuprinde câte un haiku în versiune originală, urmat de traducerea lui în engleză (Olimpia Iacob și Bill Wolak), în hindi (Abhay K.) și în malgașă (Mose Njo). Poetul e un haijin încercat, face parte dintr-o generație fascinată bibliografic de apariția unor spectaculoase antologii de

poezie niponă, la care se adaugă aplecarea sa structurală spre imaginea migălos lucrată, combinată cu exercițiul spiritual al revelației. Un exeget al său, în *Dicționar Echinox*, acordă rânduri comprehensive laturii de poet haiku: „Haiku-urile/ ... / sunt dare de seamă pentru nevoia pe care o resimte M. P. de a-și esențializa spunerea. Într-o prefață-explicație, autorul ajustează conceptul de haiku; în act, acesta din urmă se pune între minima imagine japoneză și versul lui M. P., convergent, deși cu o curiozitate grăbită, uneori frustă. Imaginea cade de sus și încremenește/ ... / în durata minimă trăită, prelungire nuanțată a instantaneului, replica lui în timp./ ... / certă rămâne în acest spațiu insular minuția perceptivă a autorului, care, cu pupile dilatate, presimte momentul coacerii imaginii și îl urmează.”

Cei doi poli între care se creează tensiunea lirică în *Bunicul și marea* sunt desemnați prin vocabulele titlului. Primul e chiar eul poetizant, care, de la o vreme, se lupă și literar să îmbrace haina unei

persoane cu atribuții de tată mare. Cea de-a doua, ca o stihie, e furnizorul de imaginar poetic. Ca poezie de atmosferă, haiku-ul dă poetului posibilitatea să se detașeze de tot ce înseamnă patimă omenească. Singura „acțiune” a ființei e *zăbava*, reluată aici ca motiv dintr-o carte a altei vârste lirice: *Lasă-mi, Doamne, zăbava!* (1995). „Fluturii albi” și „trandafirii” sunt cele două „eternități de-o clipă” între care e circumscrisă mișcarea interioară a spiritului: „roi de fluturi albi pe mare/ în depărtare -/ voi zăbovi aici printre trandafiri”. Înrudită cu zăbava, *lenea* se întinde de la mare la poet, arătând că în haiku omul și natura sunt una, iar nu entități separate, ca în culturile occidentale: „doar eu sunt mai leneș ca marea/ în dimineața asta -/ și ploaia întârzie.” La un moment dat, natura „iluminează” și o altă voce lirică, pe care poetul o preia în textul său. Și de această dată, poezia doar sugerează, fără să descrie obiectul contemplației: „*marea e profundă* – zice Robi/ coborând în balconul *nostru* de deasupra mării/ de-acum”. Dar bunicul haijin nu se mulțumește nici cu atât. La vocea lui Robi se adaugă și una feminină, mai învăluitoare și mai plină de căldură decât prima: „Cine e cel mai fericit bărbat/ din Republiche Marinare Genova?/ Tu, Mirciule, zice Daria, doar tu”. Frecventarea spațiilor italiice, dar și a poeziei aferente lor, transpare în acea „spori-re” a realului cu tot ce poate părea neînsemnat în viață, precum la Umberto Saba: „dintre toți proprietarii de *negozzi*/ de aici/ oare de ce îl prefer pe pantofar?”

Dacă fundalul primului ciclu e *marea*, cu mici insule de spectacol al vieții: „mare calmă -/ un pui de crab își ascute cleștii/ pe colțul stâncii”, însă fără a fi și convulsivonat spațiu al morții și regenerării, precum, de pildă, în *Cânturile lui Maldoror*, în *Tăcerile bunicului* imaginile, gestică, mișcările, dar mai ales „protagoniștii” au stabilitatea și siguranța uscatului. Seria debutează cu imaginea aproape cinematografică a unui cimitir mănăstiresc. Oricât nu i-ar plăcea autorului să vorbim despre teme,

ele se impun cititorului de poezie. Aici, moartea, creștinismul cu credința în înviere, memoria civilizațiilor sunt prea evidente: „mormintele respectă o geometrie secretă -/ pe-o cruce de lemn/ numele măicuței”. Aparținând mai degrabă imaginarii poetice consacrat de *Cartea de la Jucu Nobil*, vâscul, simbol al vitalității, dar și subiect de narațiune cu împletituri magice, ajunge să vegheze condiția fundamentală a omului, cea de călător: „gheme de vâsc/ în coroanele plopilor -/ sunt tot pe drum”. În plus, ținând seamă de caracteristica sa principală, aceea de-a rămâne mereu verde, el sugerează eternitatea peisajului. Apropos de peisaj, el poate fi și urban, iar o scenă astfel încadrată ne trimite cu gândul la femeile din cafenelele lui Van Gogh, cu ochii lor expresivi pironiți în neant: „fumează tânăra/ privind în gol -/ vântul goleşte scrumiera”. O veritabilă artă poetică, pledând pentru răsucirea spre eul profund, imprimată și pe coperta a patra, este următoarea scurtă poemă: „obosit de zgomotul și furia lumii/ de prețioasele texte/ mă întorc la ce am”. Iar ultimul text din *Tăcerile bunicului* merită citit fără nici un comentariu, deși ar putea provoca destule, pur și simplu pentru frumusețea lui intrinsecă: „fluturile atinge clopotul/ cu aripa -/ până și vântul a amuțit”.

Două detalii atrag de la început atenția asupra ultimului ciclu, *Întâmplări din Grădinile Anei*, anunțând posibile schimbări. Primul este substantivul cu formă de plural „întâmplări”, care ne poate avertiza asupra deplasării accentului de pe descriere, pe narațiune. În al doilea rând, chiar în deschidere, ne întâmpină o paranteză confesiv-teoretică, având aerul unei aproape banale justificări, dar – în realitate – de cuprinderea unei dichisite prefete la un florilegiu de haiku-uri: „Vei dezamăgi din nou, fără tăgadă, ’nalte fețe, care se vor întreba strâmbând din nas disprețuitor *Dar ce l-o fi apucat pe Mirciulică să scrie despre buruieni?* Dar eu sunt surd la astfel de ziceri. Mie-mi place s-o ascult pe Ana vorbind cu plantele în grădinile ei. Ana

are un strat de plante cu frunze rotunde, verzi sau maroniu închis, grupate frățeste la două palme de pământ; din cercul lor se înalță o seamă de tije subțiri și prelungi la capătul cărora cresc niște mărunte inflorescențe roz, care tremură în bătaia vântului în chip cu totul uimitor, de la Paști până-n Crăciun. De câte ori mă uit la această japonezărie, îmi trece prin cap câte un haiku!”.

Ziua poetului e circumscrisă de două forme verbale de mișcare, cu direcția înspre sau dinspre „Grădinile Anei”. Dacă dăm toposului de aici sensul de „rezumat al lumii”, avem în față întregul spectacol al existenței: „în fiecare dimineață/ cobor în Grădinile Anei -/ în fapt de seară urc treptele”. Aproape o exclamație în formă haijină îi smulge poetului o efemeră izbândă în încleștarea cu stihiiile naturii: „nu a reușit să nimicească/ panseluțele și azaleea din Grădinile Anei/ crudul aprilie”. Chiar dacă poetul de haiku pare un spirit genuin, în general epurat de înrâuriri livrești, el e, în realitate, exponent al unei culturi efervescente, cu o dinamică de plăci tectonice spastice. Câteodată, Mircea Petean intră în dialog cu clasicii, iar un haiku al său pare o replică peste timp, poznașă, la caricatura ușor morbidă pe care o făcea Topârceanu, în *Rapsodii de toamnă*, unei sublimă plante: „căzută pe gard,/ floarea-soarelui -/ grea-i povara gloriei”. Și tot de condiția sa de om trăit în lume, iar nu într-un athanor, ar putea ține și înnobilarea de către poet a limbii de lemn printr-o pastişare ritualică a detestatelor ședințe de odinioară. Procedeu însă trăiește numai în cheie alegorică: „a înflorit levănțica!/ se pregătește .../ hortensia franceză”. Iar în final, călcând peste tiparele prozodice ale speciei, autorul creează, sub formă de confesiune, o scenă domestică de poezie pură: „am purces la primeniirea florilor din grădinile Anei/ apoi ne-am așternut pe cetit -/ a sosit octombrie!/ Ce-ai să te faci, Doamnă, dacă mor?”. Volumul semnat de cei doi poeți constituie, pentru cititorul de azi, un reviriment al haikuului, cea mai răspândită specie de poezie cu formă fixă.

Anotimpurile prieteniei – acuarele epistolară

Carmen ARDELEAN

*Scrisori de la Teofil
Răchiteanu,*
Ioan Bunta

Orice volum ce reconstituie, fie și fragmentar, corespondența unui scriitor, e, întâi de toate, un material extrem de util pentru ceea ce presupune critica biografică: identificarea nodurilor existente între viață și literatură, atenta observare a laboratorului nevăzut al creatorului, în vederea conturării unui profil al omului-creator, al creatorului-om și a reverberațiilor acestuia în operă. Atunci când sunt publicate, selectiv, epistole ce stau mărturie unei prietenii ce depășește trei decenii, pot fi întrevăzute (și) alte motivații, majoritatea intrinseci.

Un *Cuvânt-înainte* generos dezvăluie, în cazul volumului *Scrisori de la Teofil Răchiteanu*, semnat de Ioan Bunta, apărut la Editura Scriptor, Cluj-Napoca, în 2022, resorturile interioare și circumstanțele care au concurat la publicarea unor fragmente din 70 dintre cele peste 300 de scrisori scrise de poetul clujean prietenului său sălăjean, în perioada 1971-2020. Devine astfel, cu fiecare pagină a volumului, vizibil contextul: autorul e conștient de valoarea documentară a acestor crâmpie de viață și de posibilitatea ca aceste epistole să fie un punct de pornire pentru un studiu biografic, monografic, căci ele „întregesc profilul literar al poetului”. În plus, acesta e impulsionat de importanța biografică a anului 2023 pentru vechiul său prieten (aniversarea a 80 de ani de existență). Mai importante par însă resorturile interioare, unele mărturisite cu sinceritate („Parcurgându-le, mi-a vibrat sufletul de emoție și nostalgie”),

altele vizibile în organizarea volumului, în șapourile care brăzdează des, anticipativ sau explicativ, fragmentele din scrisori. În plus, autorul alege să organizeze tematic fragmentele pe care le consideră relevante pentru conturarea imaginii personalității poetului clujean. Astfel, alături de fragmentele numeroase *Despre prietenie*, care dezvăluie relația apropiată a celor doi, sunt inserate fragmente ce surprind imaginea anotimpurilor (admirabile pasaje poetice), activitățile din timpul liber și locurile preferate ale poetului (pescuitul, drumețiile în Apuseni), traseul profesional (etapa „Echinox”, cea de „Castelan” la Ciucea, profesor suplinitor în diverse localități), aprecieri privind critica literară sau poezia contemporană, inclusiv asupra poeziei lui Ioan Bunta.

Aș îndrăzni să spun chiar că volumul se dorește a fi, mai degrabă, o formă inedită de celebrare a unei prietenii și de reconstituire epistolară a unor anotimpuri comune, traversate de seva unei prietenii trainice, clădite pe două fundamente: întâlnirea providențială din copilărie, menținută de dragostea pentru spațiul montan feric și pasiunea pentru cultură, mai cu seamă pentru literatură. Scrisorile și fragmentele epistolare sunt completate cu o secțiune de facsimile și fotografii ce se dovedesc complementare secțiunii anterioare, volumul încheindu-se cu lista bibliografică a volumelor lui Teofil Răchiteanu.

Marele merit al cărții îl constituie pluriperspectivismul, însă nu cu sensul pe care naratologia l-a consacrat, ci mai cu seamă în sens filosofic, de vizualizare și (re)construire a vieții pe mai multe paliere: cel social, cotidian,

cel literar, publicistic, cel profesional și cel interior, al afectelor. Fragmentele selectate devoalează unghiuri ascuțite sau obtuze ale unei existențe frământate de inechitate ancestrală sau de o justiție aservită unor regimuri de odinioară. Un destin deloc fericit, secătuit de nenumărate ori de provocările vieții, echilibrat doar de prezența providențială a unor prieteni (autorul, Geo Bogza) și de natura des evocată în scrisori se întrevede în majoritatea epistolelor. O viață sincopată, în care au alternat agonia provocată de situația materială precară, eșecurile proiectelor casnice, sacrificiile impuse de meseria de dascăl și extazul declanșat de frumusețea coplesitoare a naturii, a unui vers/poem reușit, a unei apariții editoriale sau a unei cronici elogioase, singurele experiențe cathartice.

Importante ilustrări ale talentului literar sunt poemele pe care Ioan Bunta alege să le publice în corpul scrisorilor, majoritatea cu referințe apropiate, dragi acestu-

ia. Imaginea tatălui, apropiat al poetului, a spațiilor care le-au marcat copilăria și tinerețea transpar deopotrivă din poeme și nenumărate scrisori. Rolul major pe care l-au avut unul în viața celuilalt, ajutorul necondiționat acordat în momente de cumpănă, umărul pe care poetul l-a simțit mereu aproape sunt câteva dintre locurile comune evidențiate de grupajul de scrisori și fragmente intitulat *Despre prietenie*. Nevoia de comunicare prin creația sa, dorința de a se face auzit, înțeles, respectat e o dominantă majoră a întregului volum și, probabil, a întregii vieți. De aici, probabil, numeroasele informații privind fiecare apariție editorială, la radio sau televiziune, fiecare poezie sau grupaj poetic, fiecare cronică favorabilă. O imagine a cenzurii comuniste care a îngreunat semnificativ traseul poetului, dar nu i-a doborât intransigența, e vizibilă. Gustul dulce al puținelor victorii în lupta cu

cenzura e amplificat de renumele celui care își asumă publicarea și aprecierea poemelor, Geo Bogza. Poate de aici judecățile de valoare subiective, sporadica senzație de supralicitare a calității propriei opere și deprecierea unor critici sau scriitori care și-au confirmat, între timp, valoarea.

Un profil complex al poetului Teofil Răchițeanu se conturează cu acest volum ce se dorește a omagia un prieten și un poet deopotrivă, inclusiv prin coperta ce îi surprinde în spațiile care i-au reunit. Poate o păstrare a cronologiei scrisorilor și o plasare a aspectelor care contextualizau aspectele menționate în scrisori în subsolul paginii ar fi oferit un diferit spațiu de reflecție cititorului. Dincolo de inerente retușuri posibile, volumul rămâne o importantă mărturie a unei prietenii inefabile, de-o viață, sub semnul indisolubil al iubirii pentru frumos.

Alexandru JURCAN

Lecturile verii

Agitația din jur s-a atenuat, oamenii au plecat în concediu, deci m-am aruncat asupra „viciului nepedepsit”: lectura. Noul Makine – *Prietenul armean* – Polirom, 2022, traducere de Alexandra Cozmolici. Naratorul de 13 ani trăiește într-un orfelinat din Siberia, spre apusul URSS. E coleg și prieten cu Vardan, armean, adolescent fragil, bolnăvicios, care locuiește în Fundătura Diavolului, între alte familii armene. Cei doi se retrag mereu într-o clădire dezafectată, aproape de închisoare. Aflăm povești, atrocități, în goana unui timp implacabil. Băieții sunt conștienți că majoritatea oamenilor nu ridică ochii spre mișcarea păsărilor, spre cer. Spre poezie. Un bărbat povestește despre viața lui în lagăr, cum a clocit un ou sub braț, puilul a zburat mai apoi deasupra gardurilor de sârmă și „asta a fost, poate, singura victorie a vieții mele”. Deviza celor doi: să schimbi perspectiva spre o „dimensiune suplimentară”.

Nikolai Leskov (1831-1895) descrie în opera sa omul rus al secolului 19, în culori vesele, dar și coșmarești. Citesc *Lady Macbeth din Mțensk*, Humanitas, 2022, traducere de Adriana Liciu. Cartea a cunoscut trei versiuni cinematografice (Wajda în 1962), iar Șostakovici a transpus-o într-o operă în 1934. Frumoasa Katerina Lvovna s-a căsătorit cu bogatul Zinovi Borisici, apoi s-a îndrăgostit de argatul Serghei și a comis un șir de crime. Arta dialogului e la loc de cinste, ca și arta narațiunii, evitând „orice explicare a poveștii în timp ce o spune” (Walter Benjamin).

În 1970, Yukio Mishima a terminat romanul *Îngerul decăzut* și s-a sinucis prin *seppuku*. Era mereu preocupat de codul onoarei samurailor. Legenda spune că și îngerii obolesc după o mie de ani, se degradează, se „ofilesc”, iar trupul lor începe să emane sudoare. Să fie o aluzie la Japonia? (mai ales că la tot pasul găsim dejectiile civilizației moderne). Avocatul Honda, bogat, spre 80 de ani, îl adoptă pe Tōru, băiat de 16 ani, crezând că e reîncarnarea lui Kiyoaki, prietenul său din adolescență. La vârsta lui „i se permitea orice fel de răutate”, în timp ce transforma „adevărurile în simpli nori plutind pe cerul sângereu de seară”. Asistăm la decăderea subită a lui Tōru. După 60 de ani, Honda merge la stareța mănăstirii. Ea nu recunoaște nimic din trecutul invocat de Honda. A fost o altă lume? Poate că amintirile vin de la reîncarnări succesive? „Asta e în inima fiecăruia”, nu? Da, viața e vis...

Nu citisem Roberto Bolaño, așa că m-am delectat cu *Târfe atasine* (traducere de Alina Cantacuzino). Autorul afirma mereu: „aș putea trăi sub o masă, citindu-l pe Borges”. Citind, recunosc o briză de Marquez, apoi de Bukowski, după care se instalează un univers personal, recognoscibil. De unde vine misterul prozelor sale? Totul e pe bază de vrajă. Plutește un soi de amenințare, e clar că va surveni ceva puternic, însă... nu se întâmplă aproape nimic. Cu toate acestea, paginile colcăie de o viață sibilinică. Corect afirma Jonathan Lethem că Bolaño „a demonstrat că literatura poate face orice”.

Marcel LUCACIU

Nostalgii autumnale

Vântul vântură, orb, ani și anotimpuri, lăsând în urma lui doar amintirile și singurătatea care ne poartă de grijă. Nu mai hălăduim, sub semnul prieteniei, prin munții și pădurile din vremea copilăriei noastre. O toamnă eternă se lasă parcă peste toate, privim spre cerul mohorât și răsfoim, cuprinși de melancolie, scrisori din scrinuri prăfuite...

Am reconstituit, în rândurile de mai sus, atmosfera din volumul *Scrisori de la Teofil Răchițeanu* (Editura Scriptor, Cluj-Napoca, 2022), volum alcătuit de Ioan Bunta, fost profesor și inspector școlar de limba engleză în județul Sălaj. Învăluit de nostalgii autumnale, el recitește nu mai puțin de 300 scrisori (din intervalul 1971-2020) și selectează aproximativ 70. Dintr-un *Cuvânt-înainte* al autorului, aflăm că scrisorile n-au fost publicate „în întregime, deoarece numai unele pasaje sunt de un interes general”. Pe de o parte, e o decizie discutabilă, căci, deseori, farmecul îl dă întregul și nu partea, pe de altă parte este una prudentă, expeditorul scrisorilor fiind, astfel, protejat în fața căutătorilor de senzațional. Dar, în esență, pe cât de laborioasă a fost inițiativa de a selecta aceste scrisori și, apoi, de a alege doar anumite fragmente din ele, pe atât de ingenioasă s-a dovedit ideea de a le grupa, tematic, sub titluri precum: *Despre prietenie, Anotimpurile, Drumetii prin Apusenii, Despre scriitori, critică și critici literari, cărți, reviste literare și poezie ș.a.*

Cumpănind, meticulos, construcția primei lui cărți (o carte pentru și despre un prieten adevărat!), Ioan Bunta a reușit să-i confere deopotrivă mult râvnită unitate în diversitate și necesara coerență stilistică grație melodiei interioare pe care o păstrează atât versurile,

cât și majoritatea scrisorilor primite de la Teofil Răchițeanu. Iată un fragment de o rară frumusețe expresivă: „Cum bănuiești și tu, aici e o toamnă amețitoare, halucinantă, de parcă ar fi ultima toamnă de pe planetă. Niciodată, în toamnele ce mi-au trecut pînă acum prin sînge, n-am căzut atît de adînc în melancolie și niciodată ca acum sufletul meu nu s-a rotit într-un atît de lung zbor prin etherul melodios al Bihariei. Cu capul plecat adînc peste lume, Dumnezeu revarsă peste noi o luminoasă mîhnire” (*Duminică, 26 oct. 1975*). De cele mai multe ori, pasajele epistolare sunt însoțite de stihuri pe care le atinge aripa unor romantice reverii senine. Indiferent de numărul anilor, același „clar de inimă” e resimțit în decorul patriarhal: „Cade frunza, cade frunza/ Și – noian – în văi se strînge –/ Cineva în ceruri suse/ Cu lacrimi de aur plînge// Cade frunza, cade frunza.../ Ni-s viețile? Ni-s anii?/ Undeva, în ceruri suse,/ Sfinți părinți cetesc cazanii” (*octombrie, 1980*).

Chiar dacă fragmentar, mănunchiul de scrisori reface sinuosul itinerar biografic al poetului Teofil Răchițeanu, pornind de la câteva repere semnificative, care i-au marcat existența și i-au complinit destinul literar: boem la Cluj (cu sporadice câștiguri din scris și din emisiuni radio), redactor la revista *Echinox* (unde cenzura îi interzice o pagină de poeme), muzeograf la Castelul Goga din Ciucea (fiind acuzat, pe nedrept, de neglijență în gestiune), profesor suplinitor, acum pensionar, în satul Răchițele (aici locuiește, de multă vreme, precum un anahoret și își scrie poemele, în liniștea căsuței de pe Valea Stanciului).

Nu lipsesc, din corespondența poetului, amănunte despre edita-

rea câtorva dintre numeroasele sale plachete: *Somn de voevod, Tărâmul de rouă, Poeme-nserate, Planete de melancolie, Lebăda neagră, Cu rouă de Răchițele* etc. Dincolo de bucuria lecturii, provocată de cărțile lui Constantin Noica, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Geo Bogza (care l-a și elogiât, în 1973, pe solitarul din Munții Apuseni), importantă rămâne această profesiune de credință: „Poezia înseamnă în primul rînd sentiment, nu joaca de-a cuvintele. Azi soarta poeziei e ingrătă. Orice intelectual (mai ales dacă e și lingvist) trecut prin cultură, dacă își pune în gînd, poate deveni poet, luat în serios de o critică lipsită de un organ de recepție adecvat...” (*24 februarie 1986*). Acest „Voevod al Melancoliei” (cum îl numește Artur Silvestri) e pe deplin conștient de alura și menirea cărților pe care le-a scris, ascultând foșnetul brazielor și cântecul șoptit al apelor din *Amintirile* („țara amintirilor”): „Cărțile mele sînt cărți pentru ore de îndoială, de melancolie, de singurătate a sufletului. Cine nu are niciodată asemenea ore, pentru acele ele (cărțile mele) sînt într-adevăr de prisos” (*23 aprilie 1986*).

În corolarul de scrisori, palpită viața cu tristeți, bucurii, dezamăgiri, doruri și – nu în ultimul rînd – cu visuri împlinite, pînă la urmă, datorită perseverenței și voinței de fier. Doza de autenticitate e sporită și de *Addenda* care cuprinde facsimile, respectiv fotografii vechi și noi ale celor doi prieteni.

De o valoare documentară considerabilă, epistolarul îngrijit și, pe alocuri, comentat de Ioan Bunta are meritul de a fi creionat, subtil, portretul lui Teofil Răchițeanu; un poet de o substanțialitate elegiacă, probabil ultimul din stirpea aleasă a marilor tradiționaliști.

Corina ȘTIRB
COOPER

„Nu consider că fac critică literară, ci mai degrabă analizez pe text”

Corina Știrb Cooper: *Cum se face că talentul tău scriitoricesc se manifestă în critica literară, un gen mai degrabă arid, dacă îl comparăm cu poezia sau proza prin care se exprimă cei mai mulți oameni de litere?*

Imelda Chința: Nu știu dacă neapărat scriu critică literară. Totul a pornit din facultate, din dorința de cercetare. Cred că un destin mai tulburat te duce spre nevoia de a te autodepăși. De asemenea, lipsurile de tot felul în care trăiești. Mama îmi spunea mereu că trebuie să studiez. Mie îmi plăcea să intru prin subsolurile facultății și bibliotecilor, m-au atras mereu spațiile labirintice. Acolo, în subsoluri, erau edițiile speciale ale cărților. Am avut norocul ca și la colegiul la care lucrez să existe cărți în exemplare unice. Cred că de acolo a pornit pasiunea mea pentru cercetare: dintr-un subsol plin de pânze de păianjen. După aceea am început studiul aprofundat pentru masterat și atunci m-a fascinat Nicolae Steinhardt, cu „Jurnalul fericirii”. El mi-a deschis și mai mult apetitul pentru cercetare. De asemenea, ideea de literatură interzisă din vremea comunismului m-a provocat și mai mult. Odată cu studiile doctorale a apărut ideea scrisului, restul fiind exercițiu. La doctorat se impune să ai studii publicate și, pentru a realiza asta, am luat legătura cu Daniel Hoblea de la „Caiete Silvane” – Dumnezeu să-l odihnească! Așa am reușit să ajung în paginile revistei, la început: din nevoia de a face pași în susținerea tezei de doctorat. Apoi, bineînțeles, Daniel Săuca mi-a facilitat publicarea materialelor și am dezvoltat în felul acesta încredere în mine. Și iată, din 2010 public permanent în „Caiete Silvane”. Pornind dintr-o nevoie intelectuală, pe parcurs a devenit o pasiune. Este o pasiune și nu neapărat critică literară în adevăratul sens al cuvântului.

C.Ș.C.: *Ți-ai făcut un nume la nivel național și mulți autori îți trimit cărțile lor pentru a fi recenzate de tine.*

I.C.: Cred că asta se întâmplă pentru că am empatie. Scriu despre o carte numai dacă îmi place, iar dacă nu, mai bine nu scriu decât să o fac la modul defăimător. Oamenii știu asta, de aceea au încredere să-mi trimită lucrările lor. Un critic adevărat este mai agresiv, mai incisiv, iar mie nu-mi place latura asta, de aceea vin oamenii înspre mine. Se scrie foarte mult în ultima vreme, lucru care cred că este o binecuvântare. Este o binecuvântare faptul că tot mai mulți oameni se refugiază în scris, eliberându-se în felul acesta de stres și de frustrări. Dar timpul esențializează lucru-

rile: scriitorii mari vor fi aici peste timp, iar cei mici vor rămâne în sertare. Mai este un aspect: am auzit că se fac și bani din asta (recenzarea cărților – n.n.). Eu nu voi percepe niciodată o taxă pentru a scrie despre o carte. O fac doar din plăcere și pasiune. Totuși, trebuie să recunosc că este apăsător să faci mereu cronici și m-am gândit de multe ori să renunț. Dar analizând mai bine lucrurile, mi-am dat seama că dacă aș renunța m-aș plafona. Îmi face bine să urmăresc ce și cum se scrie la ora actuală. Cu fiecare carte pe care o citești, te dezvolți la nivel intelectual și psihologic, iar exercițiul de a scrie cronici îți dezvoltă capacitatea de concentrare. Pot lucra foarte concentrată. Nu permit nici unui factor extern să-mi distragă atenția, iar familia mea știe asta. Tinerii din ziua de azi nu mai au exercițiul de a lucra pe un text cu creionul în mână, iar asta mă mâhnește. Le arăt la școală volumele mele subliniate și adnotate. La mine, totul trece prin foaia de hârtie, și abia de acolo pe calculator. Da, suntem din vechea generație, căreia îi place să citească și să scrie pe hârtie. Cred că greutatea existenței, frământările interioare te dezvoltă și te fac mai puternic. De aceea nu consider că fac critică literară, ci mai degrabă analizez pe text, și din cauză că am vocația de dascăl și mi-e frică să nu cad în dimensiunea didactică în scrierile mele. Mai am și o latură ludică, pe care vreau să o păstrez, nu să fiu solemnă, cum sunt în general criticii. Cred că trebuie să trăiești efectiv, în timp real, nu doar în spațiul ficțiunii.

Ce gândește o rochie de mireasă

Menuț MAXIMINIAN

Poezia a fost cea care ne-a stat întotdeauna alături. Chiar și în vremurile de restriște pe care le-am trecut împreună în gânduri, dar separați de „distanțarea socială”. Stând acasă, românii au citit mai mult, având alături, în vacanța forțată, cărțile. Asta cumva ne-a mai salvat din topul rușinos în care eram pe ultimul loc la achiziția de cărți. Într-adevăr, nici eu nu cred doar în cititorii de duminică sau de la marile sărbători. Viața noastră ar trebui să fie mereu însoțită de cărți, nu doar atunci când suntem izolați de lume. „Pe drumul pe care am vrut să merg/ De la marginea pădurii/ Scria mare cu litere triste/ Drum în carantină” sunt primele versuri din noul volum de poezii *Vara genunchiului stâng*, apărut la Editura Ecou Transilvan, având-o ca autoare pe Elena M. Cîmpan.

A cincisprezecea carte de poezii semnată de poeta din Bistrița este una în care se structurează o lirică a căutării destinului omului, în timpuri care uneori par să ne amenințe. Doar poetul este cel care găsește, în atelierul de creație, prin puterea cuvântului, pietrele prețioase pe care le arată mai apoi lumii ca pe niște talismane: „Din prima s-a născut credință/ Din a doua a crescut nădejde/ Și din a treia s-a născut iubire”.

Profesor la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” din Bistrița și inspector școlar, cu o mulțime de premii literare la activ, Elena M. Cîmpan adaugă cărților de poezie cronică literară, eseu, jurnal, proză scurtă, publicistică, dar și traduceri din limba germană.

Poezia este una a detaliilor, a găririi în spațiul înconjurător a unor motive aparte, una în care se vede și ochiul format al jurnalistului. Căci cine și-ar fi putut imagina că,

observând un magazin cu haine, poți scrie o poezie precum *Ce gândește o rochie de mireasă*, care ne apropie cu gândul de *Poemul cuierelor* al lui Traian Ștef. Un poem scris în vremurile de izolare, când nunițele au fost amânate, fără să se știe pentru cât timp și când se va da din nou drumul evenimentelor: „Miresele au dispărut/ Iar rochia nu mai e un prag de trecut, de purtat”.

În „singurătatea, ca o vacanță”, poetul ar trebui să fie ca pește-n apă, însă chiar și el are nevoie de socializare pentru a putea purta, prin versuri, mesajul lumii mai departe, și ce trist este să constați că: „Anul trecut n-am avut primăvară/.../ Pentru prima dată păsările n-au avut unde să vină, aici era un câmp închis cu lacăt și fără cheie”.

Doar Elena M. Cîmpan putea să aducă în pagini pe mama poeziei, pentru ca la îndemnul acesteia lumea să fie din nou salvată de către versuri: „Vine într-o zi poezia la poezie/ Așa cum vine mama la fiică/.../ Și o găsește banală, prozică, ștearsă/.../ Nemulțumită și plictisită, căzută, părăsită,/ Și fără cititori/ Și o ia frumos de după umeri/ O strânge, o cuprinde cu căldură/ O mângâie pe frunte/ Și-i spune așa:/ Trebuie să faci ceva/.../ E ziua ta/ Apropie-te de oameni, fii pe placul lor/ Scoate-ți din dulap metaforele, comparațiile/ Epitetele și îmbracă-te de gală”.

În iarna în care clopotele s-au auzit liniștite, nici urmă de om nefiind pe zăpadă, în care bradul de sărbători a fost un „cuibar rotund de ape”, până și colindatul nu a mai răsunit pe la casele creștinilor: „Unde au plecat oamenii/ Unde s-au retras/ Poate că-n munți/ Poate că-n pământ/ Poate că în cer/ Sau în alte spații virtuale”.

Într-adevăr, spațiul virtual a

fost acela care ne-a fost cel mai la-ndemână, cu toții stând în fața monitoarelor ce au devenit ferestre către lume, doar așa reușind, cumva, să mergem mai departe, să devenim din oameni ai drumului oameni ai virtualului, până și cartea de identitate fiind așezată într-un con de umbră ignorată, nemaivând ce face cu ea decât să ne legitimăm în jurul casei pentru a nu primi amenzi: „M-ai pierdut, striga cartea de identitate/ Și acum stau aici, jos, pe trotuar/ Și nu mă vede nimeni/ Nu mă ridică nimeni/ Nu mă găsește nimeni/ Sunt o carte de identitate pierdută/.../ E iarnă, se face frig/ Se face seară și în curând/ Nu va mai trece nimeni pe drum”.

Personificarea lucrurilor este unul dintre atuurile poeziei semnate de Elena M. Cîmpan, cea care le dă viață prin intermediul versurilor. Într-o lume în care cuvântul „viață” a căpătat parcă alte conotații, observând cum cei dragi se sting unul câte unul, neputând avea grijă de ei, nici măcar să-i conducem, așa cum este creștinește, pe drumul veșniciei, muzica ce

ne-a însoțit a fost cea a ambulanțelor care au umblat zi și noapte: „Pe străzile pustite de șoapte/ Zgomotul îi acoperă urechile cu durere/ Cotrobăie după suferințe”. Aceasta e vremea poezilor care sunt invitați: „Să-și pregătească fiecare o poezie/ Și s-o spună în fața lumii”, poeta metamorfozând

totul și dând frâu liber la exprimarea gândurilor muntelui, a cărui poezie este: „Despre stânci, cu creste/ Despre înălțimi, cărări și peisaje”, dar și ale copacului, măririi și astrelor ce ne-au însoțit mereu viața și care se găesc în toate poveștile noastre – soarele, luna și stelele.

Să declarăm și noi precum Elena M. Cîmpan, cu sufletul plin de bucurie: „Cu pasiune deschid cărțile/ Cu sufletul plin de bucurie,/ Ca pe niște porți ușoare/ De intrare în nori”. Poezia este cea care ne poartă pe aripi de lumi, iar poetul, cel care ne plimbă prin grădinile acestuia.

Silvia BODEA
SĂLĂJAN

Magna cum laude pentru poetul Gheorghe Vidican!

Am avut onoarea de a fi invitată la o sărbătoare de înaltă ținută intelectuală. Poetul Gheorghe Vidican a lansat două volume de poeme inedite și o antologie editată sub auspiciile Academiei Române. Sala a devenit neîncăpătoare. Au fost prezenți: scriitori, cadre universitare, artiști din alte domenii ale artei, Preasfinția sa Virgil și mulți, mulți alții. Eu, care sunt orădeancă prin adopție, am simțit că pentru o oră și mai bine m-am aflat în cel mai bun loc dintre toate locurile posibile. Am citit și citesc cu drag poemele lui Gheorghe Vidican și ceea ce am remarcat este că fiecare poem este un crâmpel de viață, iar toate împreună formează un puzzle al existenței umane. În multe poeme surprinde confesiunea lirică, ce presupune sinceritatea prin care poetul comunică și se comunică. Chiar dacă Ion Barbu afirma că lirica subiectivă este „poezie leneșă”, eu sunt de părere că nu se poate crea artă autentică în afara sincerității. Ori, din această perspectivă, arta îl reprezintă pe artist în toată complexitatea lui spirituală.

Poemele lui Gheorghe Vidican sunt nucleu ale existenței în jurul căreia se dezvoltă, în cercuri concentrice, toate temele ce formează paleta existențială. Cum să nu te oprești din drumul rutinei zilnice citind doar titlurile unor volume ce-l definesc pe poet? Majoritatea titlurilor sunt metafore revelatorii, ce devin provocări pentru imaginația cititorului. „Utopia nisipului”, o carte ce completează dimensiunile existenței: dacă utopia este proiecția unei lumi ideale, nisipul este semnul efemerului, al trecerii. Aș sintetiza ideile acestui volum într-un citat din Doxologie: „Muncește ca și cum ai trăi veșnic, dar îngrijește-te de suflet, ca și cum ai muri mâine!” Titlurile volumelor vin ca o avalanșă de imagini esențializate în care ne regăsim, chiar dacă „sărbătorile (sunt) vulnerabile”, sărbătorile fiind consacrate

celebrărilor, bucuriei, luminii, dar epitetul personificator „vulnerabile” reprezintă un semnal de alarmă că tot ceea ce este esența bucuriei poate fi ușor rănit sau spulberat. Suntem oare pe punctul de a uita să prețuim ceea ce ni s-a dat? Îmi amintesc aici o întrebare retorică din cartea *Șocul viitorului* de Alvin Toffler. După ce afirma că în lume există atâta armament încât ar putea distruge planeta de zeci de ori, pune întrebarea: „La ce este necesar să fie distrusă de atâtea ori când este suficient să se producă doar o singură dată?” Și uite așa, noi, prin acțiunile noastre sau cu buna noastră știință acceptăm ca sărbătorile, simbolizând însăși viața dăruită nouă spre bucurie și înălțare, să devină „vulnerabile”. Nu pot să mă opresc la fiecare volum publicat deoarece poetul a scris mult și bine, dar nici nu pot trece cu vederea sensibilitatea ce pare vibrația celui mai sensibil instrument muzical inventat vreodată, când vorbește despre ochii celor lipsiți de lumină, trădați de soartă, cărora le închină versuri din cartea „Ochii hăituiți de trădare”. Este o carte a experiențelor traversate de poet, nu ca spectator, ci ca parte indestructibilă a acestora. M-a încântat, de asemenea, „Ca o pasăre umbră”, prin cele două simboluri ce reprezintă axis mundi: pasărea, care este reflexul angelic al proiecției ființei umane în timp, și umbra, ca simbol al legăturii cu teluricul, ca sugestie a efemerității. Între cele două simboluri se află zborul, care formează semnul plus între cer și pământ.

Mă opresc aici și îmi rezerv plăcerea de a savura poemele lui Gheorghe Vidican în liniștea căminului meu, la lumina lumânării, înfășurată în „păturica” recomandată de doamna Ursula von der Leyen!

Mulțumesc, Gheorghe Vidican pentru această onoare de a mă număra printre prietenii tăi! Totul a fost de înaltă clasă!

Puterea miraculoasă a plantelor

Gheorghe GLODEANU

De-a lungul anilor, despre puterea miraculoasă a plantelor s-au pronunțat numeroși cercetători ai credințelor populare. Printre cei mai importanți se numără Mircea Eliade, Andrei Oișteanu și Antoaneta Olteanu. Redactat în 1938, *Cultul mătrăgunei în România* este un studiu care descrie una dintre cele mai căutate plante pentru virtuțile sale magice și medicinale. Eliade insistă pe ritualul culegerii Atropei Belladonna, gest ce presupune o tehnică complexă. Virtuțile magice ale mătrăgunei explică destinul neobișnuit al plantei. Cercetătorul miturilor precizează că rădăcina de mătrăgună poate influența forțele vitale ale omului. Ea are puterea să mărite fetele, poartă noroc în dragoste și asigură fecunditatea în căsnicie. Poate înrăuri producția de lapte a vacilor și are efecte benefice asupra mersului afacerilor. Mătrăguna aduce bogăție, prosperitate, armonie. Eliade precizează însă că planta poate avea și efecte malefice, în sensul că puterile ei magice pot fi întoarse împotriva unei anumite persoane. Ea poate face ca o fată să fie ignorată de către flăcăii satului și îi poate îmbolnăvi pe dușmani.

Deși este o plantă erotică prin excelență, mătrăguna are și proprietăți medicinale. Și în acest caz, recoltarea ei se realizează potrivit unui ritual. Perioada propice culesului este intervalul dintre Paști și Înălțare. Eliade vorbește de „babele meștere” din comuna Vad din Maramureș, care plecau să adune mătrăgună dintr-o „pădure surdă”, situată suficient de departe pentru ca aici să nu se audă cântatul cocoșilor. Vrăjitoarele porneau în zori, evitând să fie zărite, ceea ce le-ar zădărnici demersul, deoarece mătrăguna și-ar pierde puterea. Eliade prezintă chiar incantațiile rostite de către tinerele fete dornice să se căsătorească: „Mătrăgună, mătrăgună,/ Mărită-mă peste-o lună/ Că de nu m'ăi mărita/ Oiu veni și te-oi ciunta”. Este semnificativ faptul că omul de litere Eliade descrie puterile magice ale mătrăgunei în nuvela *Pe strada Mântuleasa*. Prozatorul prezintă și descântecul rostite la culesul plantei, descrierea facilitând proiecția în fantastic. Femeile îndrăgostite recurg la mătrăgună ca să fie iubite de soții lor. Pentru a trezi dragostea bărbaților, „femeile lumețe” se dezbracă în timp ce culeg planta. Nimeni nu trebuia să știe că cineva aduce mătrăgună, deoarece în acest caz efectul ei se întoarce împotriva aceluia pentru care a fost culeasă.

Ca plantă medicinală, mătrăguna se utilizează ca leac pentru lipitură. Ea vindecă tusea, frigurile, durerile de dinți sau se utilizează sub formă de cataplasme împotriva abceselor. Dar se mai pune mătrăgună și sub

roțile de moară pentru a atrage clienții. Cărciumarii o utilizează pentru a umple cărciumile. În acest sens, sunt plătite femeile care știu cum să o culeagă. În Moldova, cărciumarii pun mătrăgună vrăjită pe butoaiele cu vin și cu țuică. Mai mult, se crede că planta îl poate îmbogăți pe cel care o deține. Dacă este ținută la mare cinste, ea poate îndeplini orice dorință. În caz contrar, se poate transforma într-o amenințare teribilă, ucigându-l pe cel care nu o respectă. Eliade vorbește și de existența altor plante care trebuie culese potrivit unui ritual străvechi. Este vorba, cu predilecție, de plantele medicinale.

În finalul investigațiilor sale, Eliade își sintetizează observațiile asupra mătrăgunei în șapte puncte. O primă constatare vizează faptul că, spre deosebire de Europa nordică și germanică, românii nu cunosc legenda originii mătrăgunei din sămânța unui spânzurat, nici ritualul culesului cu ajutorul unui câine negru răspândit în Europa orientală. O altă observație ne previne asupra faptului că mătrăguna „este planta erotică prin excelență. Ea aduce dragoste, căsătorie și fecunditate”. Având calități magice, ea poate să crească averea cuiva, dacă este culeasă în acest scop. Sursă a dragostei și a bogăției, ea este și o plantă medicinală aducătoare de sănătate. Culesul mătrăgunei se face potrivit unui ritual strict, ce presupune puritatea sexuală, curățenia, tăcerea etc. Dar Eliade vorbește și de existența unei întregi serii de interdicții și de precauțiuni magice. Astfel, planta trebuie culeasă pe lună plină, iar frunzele ei nu trebuie să fie atinse cu mâna, ci cu dinții. Făina din care se prepară pasta magică cu foi de mătrăgună trebuie furată de la moară cu mâna întoarsă. Pentru ceea ce oferă, planta trebuie plătită. În acest sens, i se fac diferite daruri: sare, pâine, zahăr, vin etc. Nu întâmplător, beladona este personificată, fiind numită „Mare Doamnă”, „Împărăteasă”, „Bună Maică”. Cercetătorul atrage atenția asupra faptului că, dacă nu este culeasă potrivit unor reguli stricte și nu i se acordă suficient respect, mătrăguna poate deveni foarte periculoasă, însușirile ei magice întorcându-se împotriva celui care a cules-o. Drept consecință, puterea plantei poate fi pusă atât în slujba binelui (dragoste, sănătate), cât și a răului (ură și nebulie). Indiferent de întrebuințare, mătrăguna „este temută și respectată ca o plantă miraculoasă, mult deasupra celorlalte. În ea sunt închise forțe extraordinare, care pot multiplica viața sau pot ucide”. Drept concluzie, Eliade consideră că beladona poate fi considerată „iarba vieții și a morții”.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Rememorări afectuoase (Exerciții de auto-admirare)

Viorel Gh. TĂUTAN

Motto: „Și așa este și cu propriul nostru trecut. Este o muncă zadarnică să-l recucerești: toate eforturile intelctului nostru trebuie să se dovedească zadarnice.” (Marcel Proust)

Se întâmplă pur și simplu. Independent de mecanismul adesea straniu al speranțelor, al premonițiilor noastre, emise de părinți, pedagogi, rudenii, prieteni, cunoștințe: copii și adolescenți dăruți de Pronie cu talent, inspirație, imaginație creativă manifestată spontan, ori sub îndrumare competentă și, implicit, protectivă, odată ajunși la vârsta majoratului, surprind prin schimbarea uneori agresivă, cardinală, a direcției spre care năzuiau majoritatea celor care îi cunosc, le-au acompaniat evoluția, au inițiat prognoze, speranțe și pornesc pe căi ducând către profesii, meserii sau îndeletniciri pentru care, aparent, nu este nevoie de asemenea calități, cu toate că istoria culturii și a civilizației umane consemnează contrariul. Calificativul frecvent perceput acustic sau olfactiv, în asemenea situații: Incredibil! Nu mă așteptam! Aș fi jurat că va fi... [muzician(ă), pictor(iță), balerin(ă), scriito(a)r(e) etc.]

Emoționat, țin coala de hârtie între degetul mare și arătător de la ambele mâini. O pierdusem, rătăcită în unul dintre dosarele plic. Protejată într-un „chiloțel” din plastic, rugina hârtiei o atacase totuși. Citesc:

„Rondel

*E limpede Someșul seara,
Pe unde-mi purtam pașii, vara,
Când lunecă luna pe dealuri,
Și sălcii se pleacă pe maluri.*

*Mai cântă în crâng păsări sure,
Copiii culeg, veseli, mure,
Și-i limpede Someșul seara
Pe unde-mi purtam pașii, vara.*

*Departate sunt astăzi de toate,
De crâng și de sălcii – departe,
Aș vrea să mă-ntorc iar la ele;
Mi-s dragi chiar și-n visele mele.*

E limpede Someșul, seara.

4 – XII – 1976
Cluj-Napoca”.

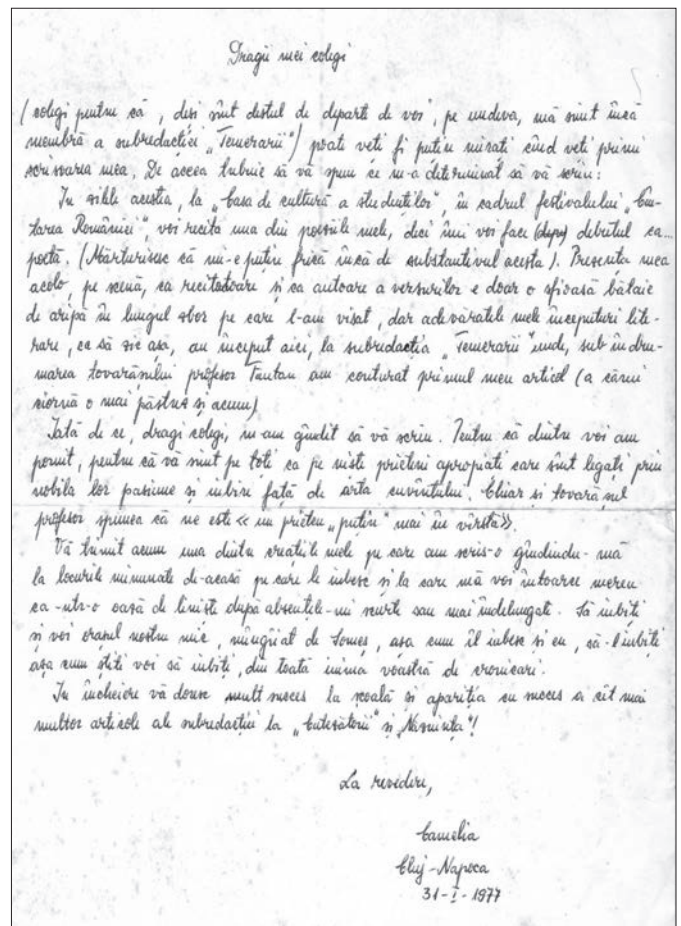
Rănit, aparent implacabil, de vocația singurătății, ca o nostalgică stare de inexplicabilă și, în fond, inconfortabilă tristețe, până și în condițiile iluminate de momente ale predestinării prin unire cu mirobolantul suflet pereche, scormonesc uneori prin ceea ce cred că este „arhiva(-mi) personală”, documente atinse indestructibil de petele galbene ale mediocrității, dar capabile să reînvie sentimente contradictorii (cât de bine îl înțeleg pe Marcel-Valentin-Louis-Eugène-Georges Proust, când a scris astfel: „Amintirea lucrurilor trecute nu este în mod necesar amintirea lor așa cum au fost!”). Și, uite-așa, extrag dintre zecile de manuscrise câte o scrisoare, ori o carte poștală ilustrată, declanșând retroviziunea. Cum este și această coală de hârtie format A4, care, atunci când a fost înveșmântată cu nobilul mesaj, fusese certamente albă. Scrisoare trimisă de o adolescentă, provenind dintr-o onorabilă familie de localnici, „extrasă” din anturajul familial & familiar, după absolvirea ciclului gimnazial, și transferată (înscrisă) la un liceu din Cluj, cu acordul ei, firește, obținut, probabil, prin mijloace parental-persuasive, însă acest amănunt nu ne mai produce vreo satisfacție.

1973. Greșisem față de regimul politic securistoceașist acceptând comunicarea cu două tinere intelectuale (absolvente de studii pedagogice), pe care una dintre elevele liceului le adusesese în incinta școlii, unde suplineam onorabil nișel mai mult de o normă din catedra de limba franceză. Era pe la sfârșitul lunii aprilie. Bucuros de oportunitatea conversațiilor cu vorbitoare native ale limbii, la solicitarea elevelor, am acceptat să facilitez dialogul acestora, neglijasem prevederea legilor securității naționale și n-am raportat conducerii unității școlare „incidentul”. Am fost cercetat de către unul dintre cei mai destoinici ofițeri ai Inspectoratului Județean al securității și, pentru că am refuzat să colaborez activ, în iunie, când au fost alcătuite și distribuite catedrele, conducerea liceului mi-a comunicat că va trebui să-mi caut o catedră la o altă unitate școlară din țară. A urmat „campania” de sondaje, cercetări, conversații cu colegi mai în vârstă dornici să mă ajute, la finalul căreia am fost acceptat să transform unul dintre locurile vacante la Clubul Copiilor (Casa Pionierilor și a Șoimilor Patriei Jibou) în Cerc de teatru școlar și teatru de păpuși, pe lângă care am mijlocit, în scurt timp, crearea unei **subredacții** școlare – „**Temerarii**” - a

revistei centrale **Cutezătorii** și a ziarului județean **Năzuința**, al căror corespondent devenisem mai demult, precum și al unui **cenaclu literar** – „**Porți de Cristal**” – pentru elevii creativi. **Camelia Costea**, nepoata uneia dintre colegile de pasiune pentru arta dramatică, se înscriesese în acest cerc și am constatat bucuros că moștenise gena creativă și talentul artistic al rudelor sale pe linie paternă. Din acel cerc făcea parte **Marcel Mureșan**, un alt elev de primă treaptă adolescentină, foarte talentat „actor”, **Corneliu Rusu**, inteligent și harnic „jurnalist”, fiul cel mare al colegilor de breaslă, Cornelia – profesoară de limba română, și Gheorghe – profesor de matematică. În timpul orelor petrecute împreună cu neastâmpărații discipoli ai artei literare, am inițiat exerciții de tehnici ale cercetării și redactării în publicistică, implicit calități și defecte ale stilului funcțional jurnalistic. Iar în ședințele de cenaclu, dezbăteam subiecte de istoria și teoria literaturii, exemplificând cu fragmente din opere ale scriitorilor români. Am remarcat preferința unora dintre ei pentru poeziile cu formă fixă, iar în jurnalism – pentru știre și interviu.

Am avut șansa de a lucra astfel cu două sau trei promoții de elevi gimnaziști ai claselor a VII-a și a VIII-a. Câțiva m-au căutat și în perioada studiilor liceale în Jibou. Printre ei – viitorii (și actualii) actori/regizori: Dora Ortelecan, Luminița Văleanu, Ioan (Puiu) Ardelean, Călin Mureșan. După doi ani de la întemeiere, activitatea și grupa Cenaclului literar mi-au fost confiscate, cu denumire cu tot, de către directorul instituției, absolventă a facultății de filologie, cursuri fără frecvență, specialitatea limba română și limba rusă.

Camelia Costea, aflată la Cluj-Napoca, în postura de elevă în anul întâi (clasa a IX-a) a unui Liceu Tehnologic, îmi trimisese această epistolă, scrisă în momente de melancolică nostalgie caracteristică vârstei și situației de fapt, rugându-mă s-o citească foștilor ei colegi de scenă, de subredacție și de Cenaclu (pentru că frecventa toate cele trei activități). Sigur că m-a „înmuiat” atunci, iar acum îmi adeverește mândria de a fi fost unul dintre îndrumătorii agreați și eficienți ai generațiilor de... adulți ai perioadei actuale, unii – ajunși la vârsta pensionării –, dar mai ales ai celor care știu să aprecieze roadele creativității artistice și științifice autentice.

P.S.

Camelia a devenit inginer geolog și, în această calitate a cucerit lumea împreună cu soțul ei. La o conversație online, pe Google messenger, mi-a mărturisit că, după plecarea la studii în orașul universitar, a mai scris poezii doar în perioada liceală, rondelul postat mai sus fiind „cântecul de lebedă” al adolescenței creative din etapa jibouană a vieții ei.

Deși student al Facultății de Fizică de la Universitatea clujeană, apoi profesor de fizică prin școlile sălăjene (mi-a devenit coleg de muncă la Liceul Teoretic „Ion Agârbiceanu”; șef al promoției 1981), talentatul actor comic **Adrian Marcel Mureșan** a rămas îndrăgostit de scândura scenei (am fost și colegi de scenă), apoi de camera televiziunii, până a fost decisă plecarea sa în cealaltă parte a vieții.

Corneliu Rusu este cadru didactic universitar la Universitatea Tehnică din Cetatea Culturii, Artei și Științei din Cluj-Napoca.

Ioan BUNTA

Shakespeare – Limba

Reprezentanții Renașterii au fost preocupați de găsirea celor mai expresive mijloace de comunicare și de reprezentare a artei. La baza esteticii lor a stat o exprimare viguroasă, în deplină concordanță cu spiritul epocii. Contradicțiilor și contrastelor extreme, identificate atât în plan material, cât și spiritual, le corespunde „expresia îngroșată, vocabularul excesiv, epitetul pozitiv și negativ, hiperbola, concretul care e puternic reliefat, iar abstractul devine concret” (1).

Valorificarea la maximum a expresiei populare concretizate în vorbirea populară a vremii este un fapt semnificativ. Este vorba de limba unei comunități arhaice, o societate obișnuită cu balada și drama populară, cu misterele și miracolele epocii. Sărăcia decorurilor de pe scenele teatrului elisabetan se datorează importanței acordate textului. Versurile erau considerate elemente de construcție ale decorului, așa cum sunt percepute și în zilele noastre, la teatru, pe scenă. Pe vremea aceea, publicul participa intens la ceea ce se petrecea pe scenă, contribuind astfel la completarea sensurilor, la completarea textului dramaturgului.

În piesa „Doamna brună din sonete”, G.B. Shaw ni-l prezintă pe Shakespeare ca pe un creator permanent, cu urechea atentă la vorbirea celor mulți, notându-și toate expresiile interesante: zicalele, proverbele cu mare forță de evocare. Într-un cuvânt, limba poporului a constituit pentru Shakespeare un adânc izvor de inspirație. O comparație cu opera lui I. Creangă din literatura română, unde limba are o mare forță și putere de comunicare, este justificată, procesul de creație fiind viu, continuu. Eroii lui Creangă își făuresc un bici din cuvinte, cu care-l pedepsesc pe interlocutor. Poetii elisabetani folosesc arta poetică pentru a dezvălui trăirile lăuntrice, adesea abstracte, ale personajelor. „O piesă shakespeareană, scrie Wilson Knight, este un poem scenic compact, unificat prin personificări, prin scurgerea unei atmosfere și a unui simbolism poetic direct... o metaforă dezvoltată” (2).

Shakespeare crede în puterea magică a cuvântului, care poate ucide și chiar „înjunghia” („Mult zgomot pentru nimic”, Actul II, Scena 1), acestea producând mai multă durere decât rănilor. Când Hamlet o acuză pe mama sa, aceasta spune: „Taci, o taci,/ Cuvintele acestea sunt pumnale/ Ce-mi intră în urechi...” (III, 4).

Asemenea contemporanilor săi, Shakespeare a luat atitudine împotriva manierismelor lingvistice ale vremii, în primul rând față de „euphuism”: „Euphuism is

a word or phrase used to avoid saying an unpleasant or offensive word, eg.: Senior citizen is a euphuism for old person” (3). În limba română, termenul se traduce *eufemism*. (Eufemism este un cuvânt sau o frază care se folosește pentru a evita o exprimare neplăcută sau jignitoare. De exemplu: „cetățean senior” este un eufemism pentru „om bătrân”).

Deși eufemismul a influențat considerabil opera lui Shakespeare, preluând unele procedee eufemistice, dramaturgul este împotriva retoricii exagerate, numind aceste preluări: „hiperbole-ntreite, găsite sclifoseli, figuri pedante” (4).

În general e parodiată hiperbola și orice alt exces lingvistic, un exemplu în acest sens fiind replica personajului Troilus: „Când jurăm că vom vărsa mări de lacrimi, că vom trece prin foc, că vom înghiți stânci, că vom îmblânzi tigri” (Troilus și Cresida, Actul III, Scena 2).

În aceeași direcție, Falstaff din *Henric al IV-lea* parodiază absurditățile eufemistice: „Căci dacă mușetelul crește cu atât mai des cu cât e mai rău călcat în picioare, în schimb tinerețea se trece cu atât mai repede cu cât o risipești mai mult” (Actul II, Scena 4).

Piesele lui Shakespeare nu au fost scrise pentru rafinații vremii, ci pentru popor (în sens larg) și pe înțelesul lui. Astfel, vom găsi în operele lui limba vie, vorbită de contemporanii săi, accesibilă diversilor cititori/privitori.

Cum pare limba folosită de Shakespeare în zilele noastre? În Anglia, el vorbește într-o limbă veche (Middle English) de trei sute de ani și este adesea neinteligibil, pe alocuri chiar, obscur. În Germania, Shakespeare vorbește germana contemporană și este înțeles. Limba lui Shakespeare, trebuie să recunoaștem, este dificilă, mărturie stau edițiile comentate ale pieselor sale, însoțite adesea de glossare. Printre lexicoanele shakespeareiene se numără și monumentală lucrare a lui A. Schmidt, *Shakespeare Lexicon*, Berlin, 1875, citată de profesorul Leon Levițchi (5), care explică fiecare cuvânt din întreaga operă. Trebuie să mărturisesc că am efectuat prima lectură a operelor lui Shakespeare cu ajutorul dicționarelor (Oxford, Macmillan, Collins, Cobuild, Longman, Cambridge etc.).

Dificultățile legate de interpretarea fenomenului lingvistic sunt numeroase, de la folosirea cuvintelor monosilabice, până la folosirea punctuației diferită de cea a zilelor noastre, care-i ajuta pe actori la

recitare. Pronunția limbii engleze nu prezintă probleme pentru cititorii/privitorii de azi, întrucât este apropiată de cea contemporană. Totuși, o dificultate aparte o constituie arhaismele, cuvintele care nu se mai găsesc în engleza contemporană. Iată câteva exemple menționate în studiul profesorului Levițchi: *uneath-* = cu greutate, *old* (subst.) = deal, *pockey* = bolnav de sifilis etc. (6). Numărul lor este, însă, destul de redus. Numeroase sunt cuvintele ale căror sensuri au devenit învechite, arhaismele semantice. Cuvântul „*front*” nu se mai folosește azi cu sensul de frunte (7), însă multe pot fi reconstituite datorită contextului, al asociațiilor și al deducției logice.

În privința dificultăților de construcție gramaticală, de-a lungul timpului au fost elaborate mai multe gramatici pentru a investiga și a studia limba marelui dramaturg. Un exemplu în acest sens îl constituie lucrarea considerată clasică a lui E.A. Abbott, *A Shakespearean Grammar* (prima ediție apărută în 1869). Pentru cititorul de azi, însă, gramatica pune mai puține probleme decât vocabularul, care este, prin excelență, ceva viu. Din cele aproximativ 20.000 de cuvinte, un anumit număr se pare că sunt creații personale, subliniind aici, următoarele: *to incarnadine* = a înroși, *downtless* = neînfricat, *to castigate* = a pedepsi, a bate (8). Alte cuvinte atribuite creativității lui Shakespeare sunt preluări din limba vorbită a vremii, de exemplu: *hurry* = grabă, *hint* = aluzie, *excellent* – excelent (9). Fondul principal activ provine din engleza veche și este în proporție de 90%. Restul de 10% sunt cuvinte de origine romanică (italiană și franceză). În revista „Caiete Silvane” nr. 204/ianuarie 2022 am analizat arta portretistică în sonetele lui Shakespeare (10), demonstrând puterea artei de a crea imagini cu ajutorul cuvintelor, având ca efect creionarea unor tablouri de artă demne de marii pictori (Turner, Constable, Dürer etc.).

Un alt procedeu stilistic pe care-l întâlnim la Shakespeare este versul alb (*blank verse*), în care unitatea logică sintactică coincide cu unitatea de versificație. Cu alte cuvinte, un gen de poezie fără rimă, de obicei formată din zece silabe în fiecare vers. Shakespeare adaugă la tiparele structurale noi forme de versificație, cultivând versul continuu („*run-on verse*”) (11), în care pauzele sunt așezate la sfârșitul versului. Iată un exemplu din *Furtuna*: „*Ferdinand: Admired Miranda! / Indeed the top of admiration! Worth what's dearest in the world! (...)*” (III, 1, v. 37-46). În limba română: „*Ferdinand: Miranda admirată! / Da, culme-a admirării, prețuind / Tot ce-i mai scump pe lume!*” (III, 1, v. 37-46) (traducere de Leon Levițchi) (11 A).

Versul continuu este superior prin aceea că introduce varietate, vioiciune și naturalețe în dialog. Versul alb rămâne principalul mijloc de comunicare lingvistică a lui Shakespeare. În proză vorbesc oamenii simpli (marinarii, soldații etc.), în proză se expri-

mă personajele comice și cele tragice în zbuciumul lor sufletesc. Muzicalitatea versului e în strânsă legătură cu ideile, sentimentele, atitudinile și cu modul de a fi și de a acționa al personajelor. În faimosul discurs al lui Marc Antoniu, ritmul e sacadat, cuvintele sunt, în general, scurte, pauzele distribuite cu măiestrie oratorică (12): „*Friends, Romans, countrymen, lend me your ears, / I come to bury Caesar, not to praise him*”. Traducere: „*Prieteni, Romani, cetățeni, vă cer ascultare, / Eu sunt aici ca să-l înmormântez pe Cezar, nu să-l slăvesc*”.

Formele morfologice și structurile sintactice se caracterizează printr-o mobilitate pe care engleza contemporană n-o mai are. După pierderea desinențelor din engleza medievală (1200-1500) a urmat pierderea totală a acestor desinențe. Rezultatul e că același cuvânt poate fi folosit cu valori morfologice diferite, fenomen cunoscut sub numele de *conversion* (schimbarea valorii gramaticale), dar limitat, la anumite unități morfologice, precum substantiv, adjectiv, verb. De evidențiat un fragment din opera *Furtuna* (I, 2, v. 50): „*The Backward and abysum of time*”, unde adverbul *backward*, ce înseamnă *înapoi*, devine substantiv, traducându-se *mersul înapoi* (13).

Mobilitatea și fluctuația au vizat, de asemenea, și problemele gramaticale legate de folosirea timpurilor și a modurilor. Deoarece aceste probleme țin strict de gramatică, nu ne propunem să le tratăm în acest articol. Traducerea este o problemă deosebit de dificilă, ea presupune cunoașterea, la un nivel înalt, a ambelor limbi, o cultură vastă și o bună educație. „În spatele marilor idei din Hamlet stau insesizabile variante, subtilități și dificultăți textuale. Cei care nu au textul original la dispoziție pierd jocurile de cuvinte, nuanțele, polisemiile, ambiguitățile, precum și cuvintele-cheie” (14).

Note:

(1) Leon Levițchi, *Studii shakespeareane*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976, pp. 5-6.

(2) W. Knight, *The Wheel of Fire*, London, p. 16, citat de Leon Levițchi, p. 10.

(3) *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, Cambridge University, 2013.

(4) *Chinurile zadarnice ale dragostei*, Actul IV, Scena 2.

(5) Leon Levițchi, *op. cit.*, p. 19.

(6) Leon Levițchi, *op. cit.*, p. 23.

(7) Leon Levițchi, *op. cit.*, p. 26.

(8) *Ibidem*.

(9) *Ibidem*.

(10) Revista „Caiete Silvane”, nr. 204/ianuarie 2022, pp. 46-47.

(11) Leon Levițchi, *op. cit.*, p. 32.

(11 A) William Shakespeare, *Teatru*, vol. II, Editura Albatros, Colecția Lyceum, 1971.

(12) Leon Levițchi, *op. cit.*, p. 35.

(13) *Ibidem*, p. 39.

(14) *Shakespeare interpretat de Adrian Papahagi*, Editura Polirom, Iași, 2021, p. 233.

Sălajul are 546 de monumente istorice

Alexandru-Bogdan KÜRTI

Județul Sălaj dispune de un bogat patrimoniu cultural imobil. În arealul său sunt peste 500 de mărturii cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific sau tehnic. În acest articol vă propunem o mai bună cunoaștere a fondului monumental de care dispune Sălajul, pornind de la Lista Monumentelor Istorice publicată de Ministerul Culturii.

Potrivit legislației, monumentele istorice sunt bunuri imobile, construcții și terenuri situate pe teritoriul țării noastre, semnificative pentru istoria, cultura și civilizația națională și universală. În România, monumentele istorice sunt protejate prin Legea nr. 422/2001. Lista Monumentelor Istorice reprezintă principalul document care asigură statutul juridic de protecție al monumentelor istorice. În lista respectivă, bunurile din patrimoniul cultural național sunt identificate printr-un cod LMI care cuprinde județul de proveniență, tipul și importanța monumentului și un număr de ordine unic la nivelul întregii țări.

Monumentele istorice aparțin fie domeniului public sau privat al statului, al județelor, orașelor sau comunelor, fie sunt proprietate privată a unor persoane fizice sau a unor persoane juridice de drept privat. Punerea sub protecție, întreținerea, conservarea, consolidarea, restaurarea și valorificarea prin mijloace adecvate a monumentelor istorice revin, după caz, proprietarilor sau titularilor altor drepturi reale asupra acestora.

Bunurile de patrimoniu sunt clasate sau declassate la solicitarea proprietarilor, a instituțiilor și a organizațiilor cu activitate în domeniul patrimoniului urmând procedura prevăzută de lege. Vechimea, raritatea într-o localitate, zonă sau regiune, reprezentativitatea pentru un stil, un curent artistic, o perioadă istorică și valoarea memorială legată de personalități, evenimente sau momente din istorie sau valoarea de mărturie constituie principalele criterii pentru ca o construcție să fie declarată monument istoric.

Calitatea de monument istoric se marchează prin simbolul grafic unic la nivel național, aprobat de Comisia Națională a Monumentelor Istorice. În conformitate cu normele metodologice de semnalizare a monumentelor istorice, însemnul distinctiv care atestă regimul juridic de monument istoric al unui bun imobil trebuie amplasat de reprezentanții administrațiilor locale la loc vizibil. După montare, grija menținerii revine proprietarilor construcțiilor sau zonelor protejate.

Simbol utilizat în România pentru monumentele istorice

Reglementările legislative și politicile privind protejarea monumentelor istorice în România creează probleme în gestionarea patrimoniului cultural. „Gestionarea patrimoniului cultural din Sălaj și în general din România suferă din cauza unei legislații care nu a fost adusă la necesitățile vremurilor curente. Patrimoniul cultural național are urgentă nevoie de o legislație specifică, adaptată vremurilor, care să poată fi implementată în teritoriu”, ne atrage atenția Doina Cociș, directorul executiv al Direcției Județene pentru Cultură Sălaj.

La nivel național, foarte multe clădiri și monumente cu o valoare istorică impresionantă sunt lăsate de izbeliște. Fenomenele naturale și de eroziune care pot afecta intempestiv sau pe termen lung monumentele, lipsa resurselor financiare necesare pentru întreținerea sau restaurarea unor astfel de clădiri, nepăsarea unor proprietari, administratori de monumente istorice și a unor autorități, presiunea asupra monumentelor istorice datorată legislației permissive din domeniul urbanismului și inexistența unor politici locale de intervenție asupra monumentelor istorice se numără printre amenințările asupra patrimoniului cultural construit.

„Monumentele istorice atrag tot timpul felurite amenințări. Principalele amenințări vin din două direcții. În primul rând, documentațiile de urbanism ale unităților administrativ-teritoriale (Plan Urbanistic General/ Plan Urbanistic Zonal), care unele dintre ele au fost elaborate și avizate în 1991 și care într-un mod defectuos, sunt în vigoare. Acestea cuprind, sau trebuie să cuprindă o serie de măsuri legale, specifice pentru tot ceea ce înseamnă patrimoniu cultural, inclusiv monumentele istorice. Funcționarea unui UAT după un PUG elaborat cu mai bine de trei decenii în urmă invită felurite amenințări la adresa monumen-

telor istorice. În al doilea rând, lipsa unor strategii pecuniare reale din partea majorității UAT-urilor privind protejarea și promovarea monumentelor istorice. Ne referim la proiecte care să fie bugetate de către UAT-uri” a precizat Doina Cociș.

În ceea ce privește oportunitățile de finanțare dedicate patrimoniului cultural imobil, Doina Cociș ne-a declarat următoarele: „Principalele surse de finanțare pentru reabilitarea/conservarea monumentelor istorice sunt: Institutul Național al Patrimoniului prin Timbrul Monumentelor Istorice, Consiliul Județean Sălaj prin programe de finanțare, Ministerul Culturii prin Programul Național de Restaurare a Monumentelor Istorice și finanțări externe prin programe europene”.

Județul Sălaj are înscrise în Lista Monumentelor Istorice, publicată în anul 2015, un număr de 546 de monumente istorice. Față de 2015, în inventarul oficial al patrimoniului cultural imobil s-au înregistrat două modificări în Sălaj. Casa Morarului din satul Răstoci, comuna Ileanda, a fost clasată ca monument istoric printr-un ordin al Ministerului Culturii și Identității Naționale din 8 iunie 2017, iar Castelul Bay din Treznea, asimilat în memoria colectivă tragicului eveniment din 9 septembrie 1940, a fost declarat printr-un ordin al aceluiași minister, din 29 martie 2019. După numărul de monumente istorice clasificate, Sălajul se situează pe locul 23 la nivel național și pe locul al patrulea în cadrul Regiunii de Nord-Vest.

Cel mai mare număr de monumente istorice din Sălaj se găsește în municipiul Zalău. Reședința județului este păstrătoarea a 67 de monumente istorice clasificate. Celelalte orașe sălăjene (incluzând și satele aparținătoare) dispun de 56 de monumente istorice: Șimleu Silvaniei – 28, Jibou – 22 și Cehu Silvaniei – 6. Unitatea administrativ-teritorială din mediul rural cu cea mai mare concentrare a patrimoniului cultural-istoric este comuna Ileanda, cu 29 de monumente istorice. În celelalte comune situația se prezintă în felul următor: Creaca – 23 de monumente istorice, Buciumi și Mirșid – 22, Hida – 18, Hereclean și Ip – 17, Dragu – 15, Meseșenii de Jos – 13, Almașu – 12, Bocșa, Gârbou și Gâlgău – 12, Măeriște – 11, Dobrin, Letca, Lozna – 10, Băbeni, Crasna, Sărmașag și Sălățig – 9, Pericei și Zimbor – 8, Bobota, Horoatu Crasnei și Românași – 7, Agrij, Marca, Năpradea, Nușfalău și Surduc – 6, Treznea și Virșolt – 5, Bălan, Benesat, Cuzăplac, Poiana Blenchiei și Someș-Odorhei – 4, Chieșd, Coșeu, Valcău de Jos – 3, Camăr, Cristolț, Crișeni, Fildu de Jos și Sîg – 2, Cizer, Sânmihaiu Almașului, Șamșud și Zalha – 1. Două monumente istorice se află în arealul a două unități administrativ-teritoriale, astfel ansamblul arheologic Porolissum – cel mai important brand din județul Sălaj și o atracție arheologică și turistică unică la nivel european și mondial – se întinde pe teritoriul administrativ al satului Moigrad, comuna Mirșid și al satului Jac, comuna Creaca, iar părți din fortificațiile castrului roman (vallum de piatră – clausura) din zonele „Dealul Măgurița – Valea Ortelecului – Vârful Poguior” sunt situate în arealul municipiului Zalău și al localității Moigrad. Șapte comune (Bănișor, Boghiș, Carastelec, Halmășd, Plopiș, Rus și Șimișna) nu au niciun monument istoric pe teritoriul lor.

Ruinele castelului Bay din Treznea în anul 2017

Sursa foto: Stefi P. Borko (Tabăra internațională de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2017)

Casa Morarului din Răstoci

Sursa foto: Adela Lia Rusu (Tabăra internațională de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2021)

Castrul roman Porolissum

Sursa foto: Ovi D. Pop (Tabăra internațională de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2021)

Monumente istorice din Zalău între trecut și prezent

(Surse foto: www.zalausj.ro; www.turismzalau.ro; cjsj.ro; arhiva revistei „Caiete Silvane”)

Primăria municipiului Zalău

Colegiul Național „Sylvania” Zalău

Cazarma „General Dragalina”,
azi sediul Consiliului Județean Sălaj

Clădirea Transilvania

Clădirea Direcției Județene pentru Cultură Sălaj

Biserica Ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului”

Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău

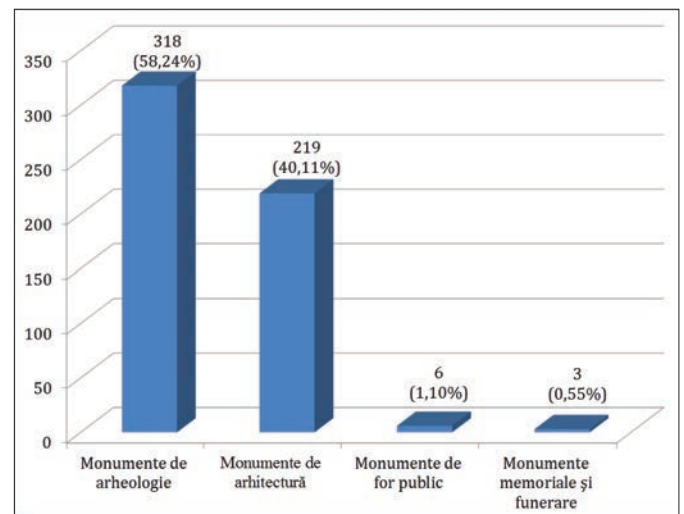
Biserica Reformată din Zalău

Școala Gimnazială „Simion Bărnuțiu” Zalău

După grupa valorică, la nivelul județului Sălaj au fost încadrate 116 monumente în grupa A – monumente istorice de valoare națională și universală, iar 430 în grupa B – monumentele istorice reprezentative pentru patrimoniul cultural local.

Din punct de vedere structural, monumentele din Sălaj sunt grupate în patru categorii, în funcție de natura lor: monumente de arheologie – 318, monumente de arhitectură – 219, monumente de for public – 6 și monumente memoriale și funerare – 3. Dacă monumentele arheologice, cele de for public și cele memoriale și funerare din Sălaj intră în patrimoniul autorităților publice, monumentele de arhitectură sunt deținute atât de administrațiile locale cât și de proprietari privați.

Clasificarea monumentelor din Sălaj înscrise în Lista Monumentelor Istorice după tipologie

Monumentele de arheologie reprezintă 58,24% din totalul monumentelor istorice din județ. 174 sunt clasate ca monumente, iar 144 sunt situri. Din prima categorie, 28 de monumente sunt de valoare națională. Acestea sunt: burgus-ul roman de la „Fântâna Sușigului” (situat pe panta de nord a dealului Măgurița, din cartierul Ortelec al Zalăului); vallum-ul de piatră (clausura) și burgus-ul roman situate pe capătul „Dungii” din Brebi; așezarea din terasa „Csereoldal” aflată în Crasna; chiliile și cetatea de pământ situate în zona „Pe cămin” (pe partea stângă a Văii Pometului, la circa 300 m deasupra satului Jac); castrul roman, amfiteatrul roman, orașul roman Porolissum, templul lui Liber Pater, complexul de cult dedicat lui Jupiter Dolichenus, complexul arhitectural și drumul roman de pe dealul Pomet; valul și turnul de observație al sistemului de apărare roman de pe dealul Citera; așezarea fortificată „Cetate” din Marca; vama romană din punctul „La Poiana” (Moigrad); fortificația, așezarea fortificată și zona sacră din „Dealul Măgura” (Moigrad); fortificația și așezarea fortificată „Dealul Cetății” („Várhegy”) din masivul Măgura (de pe colina ce domină localitatea Șimleu Silvaniei dinspre Nord);

așezarea fortificată „Dealul Măgura – Observator” (Șimleu Silvaniei) și așezarea „Temetődomb” („Dâmbul Cimitirului”) din satul Zăuan.

Douăzeci dintre siturile arheologice din Sălaj sunt de importanță națională: situl arheologic de la Brebi, punct „Dealul Dungii și Roata Dungii”; situl arheologic de la Brusturi, punct „La Ruine”; castrul și vicus-ul militar din satul Buciumi; situl arheologic de la Crasna, punct terasa „Csereoldal”; peștera cu pictură rupestră din satul Cuciuat (una dintre cele mai vechi dovezi ale prezenței omului în spațiul administrativ sălăjean); situl arheologic de la Jac, punct „Pe cămin”; ansamblul arheologic Porolissum, situl arheologic de la Marca, punct „Cetate”; situl arheologic de la Moigrad-Porolissum, punct „Dealul Măgura”; așezarea de la „Țigoiul lui Benedek” din satul Nușfalău; necropola tumulară „La Vulpiște”, situată la confluența râurilor Racâș și Barcău în arealul satului Nușfalău; așezarea de pe terasa înaltă situată deasupra unei vechi cariere de calcar, mărginită la est de Valea Seacă sau Secătura și la sud de drumul național DN1C, în apropierea satului Perii Vadului; castrul și vicus-ul militar din Românași; castrul și vicus-ul militar din satul Sutoru; necropola „Grădina Cetății” („Varkert”) din orașul Șimleu Silvaniei; situl arheologic de la Șimleu Silvaniei, punct „Observator”; castrul și vicus-ul militar din satul Tihău și așezarea fortificată „Burzuor” din zona

satului Zalha.

Patrimoniul arhitectural are și el o pondere semnificativă, reprezentând 40,11% din obiectivele înscrise în Lista Monumentelor Istorice din județul Sălaj. În funcție de complexitatea alcătuirii, dintre cele 219 monumente de arhitectură: 27 sunt ansambluri, 9 situri, iar 183 monumente. Cele șapte ansambluri de grupa valorică A sunt: cetatea Almașului (ruine) din satul Almașu; ansamblul bisericii reformate din Coșeu; ansamblul castelului Bethlen din satul Dragu; ansamblul castelului Wesselényi din orașul Jibou; ansamblul bisericii reformate din Meseșenii de Jos; ansamblul bisericii reformate din satul Mineu și ansamblul cetății Báthory din orașul Șimleu Silvaniei. Încadrate în grupa valorică B (locală) sunt ansamblurile urbane din Zalău: „Strada 22 Decembrie 1989”, „Strada Corneliu Coposu”, „Piața Iuliu Maniu”, „Strada Andrei Șaguna” și grupurile de construcții urbane din jurul bisericii romano-catolice, bisericii reformate și bisericii ortodoxe „Adormirea Maicii Domnului”. Tot de importanță locală sunt și ansamblul castelului Csaki din satul Almașu și ansamblul castelului Haller din satul Gârbou.

Două situri din Sălaj – amenajări din jurul unor vechi castele care au aparținut unor familii nobiliare – au fost încadrate în grupa valorică A. Este vorba despre parcurile situate în zona castelului Bethlen din Dragu, respectiv din zona castelului Wesselényi din Jibou.

Din cele 183 monumente arhitecturale din Sălaj, 58 sunt monumente istorice de importanță națională, edificiile religioase având ponderea cea mai însemnată.

Bisericile de lemn din Sălaj se înscriu printre monumentele de seamă ale județului. Vechimea lor se întinde de la mijlocul secolului al XVI-lea până spre sfârșitul secolului al XIX-lea, cele mai multe fiind ridicate în secolul al XVIII-lea. Bisericile de lemn din localitățile Baica, Bălan (Cricova), Bârsău Mare, Bârsa, Borza, Bozna, Brebi, Brusturi, Bulgari, Camăr, Cehei, Chieșd, Ciumărna, Creaca, Derșida, Doba, Dobrin, Domnin, Dragu, Fildu de Sus, Fodora, Hida, Horoatu Cehului, Ileanda, Nadiș, Păduriș, Păușa, Poarta Sălajului, Poienița, Racâș, Romita, Sânmihaiu Almașului, Sânpetru Almașului, Șoimușeni, Toplița, Tusa, Ulciug, Vădurele, Voivodeni și Zimbor figurează ca monumente istorice din grupa valorică A, iar bisericile de lemn din Bălan (Joseni și a fostei mănăstiri Bălan), Bic, Bocșița, Chichișa, Cubleșu, Husia, Inău, Jac, Letca, Lozna, Măgura, Muncel, Negreni, Noțig, Piroșa, Podișu, Porț, Prodănești, Purcăreț, Răstoci, Răstolțu Deșert, Răstolțu Mare, Sighetu Silvaniei, Sârbi, Solomon, Turbuța, Zalnoc și Var se regăsesc în grupa valorică B.

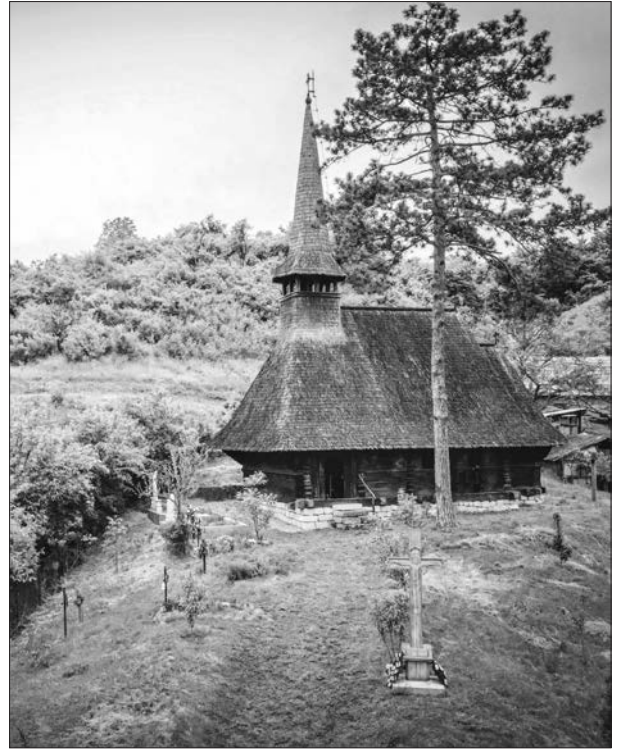

Ansamblul cetății Báthory din Șimleu Silvaniei

Sursa foto: Ovi D. Pop (Tabăra internațională de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2021)

Biserica de lemn „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Baica
 Sursa foto: Ovi D. Pop (Tabăra internațională de fotografie
 „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2019)

Biserica de lemn „Sf. Apostoli Petru și Pavel” din Cehei
 Sursa foto: Silvana Retter (Tabăra internațională de fotografie
 „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2021)

Biserica de lemn „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Brebi
 Sursa foto: Adela Lia Rusu (Tabăra internațională de fotografie
 „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2018)

Biserica de lemn „Sf. Ierarh Nicolae” din Creaca
 Sursa foto: Ovi D. Pop (Tabăra internațională de fotografie
 „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2018)

Biserica de lemn „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Jac
 Sursa foto: Adela Lia Rusu (Tabăra internațională de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2018)

Biserica de lemn „Nașterea Maicii Domnului” din Ulciug
 Sursa foto: Ovi D. Pop (Tabăra internațională de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2018)

Monumente arhitecturale de importanță națională sunt și bisericile reformate din Cehu Silvaniei, Coșeu, Crasna, Mineu, Nușfalău și Stana; castelul Bethlen și anexele din Dragu; castelul Wesselényi și curia din Jibou; biserica reformată și clopotniță de lemn din satul Meseșenii de Jos; biserica romano-catolică din Șimleu Silvaniei; bastioanele, zidul de incintă și poarta cetății medievale Báthory din Șimleu Silvaniei; turnul clopotniță de lemn din satul Recea și biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Meseșenii de Sus.

Biserica de lemn „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Sânmihailu Almașului
 Sursa foto: Silvana Retter (Tabăra internațională de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2021)

Biserica reformată din Crasna
 Sursa foto: Ovi D. Pop (Tabăra internațională de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2017)

De importanță locală au fost clasificate monumentele arhitecturale din Zalău: Biserica „Adormirea Maicii Domnului”; cazarma „General Dragalina” (în prezent sediul Consiliului Județean Sălaj); casa memorială „Ady Endre”; corpul principal al Galerilor de Artă „Ioan Sima”; Prefectura veche, azi Primăria municipiului Zalău; Clădirea „Transilvania” (fost teatru orașenesc, corpurile A, B, C); sediul Direcției de

Sănătate Publică; clădirea Direcției Județene pentru Cultură; Școala Gimnazială „Simion Bărnuțiu” (fosta școală de fete); Colegiul Național „Silvania” (fost sediu al Colegiului Reformat „Wesselényi”); Cazinoul Asociației Meșteșugarilor, azi sediul Secției de Istorie „Vasile Lucăcel” din cadrul Muzeului Județean de Istorie și Artă. Dintre monumentele istorice de importanță locală din Sălaj mai amintim clădirile de o certă valoare arhitecturală: Biserica „Schimbarea la Față” din Bădăcin; bisericile „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Miluani și Șamșud; Centrul Cultural „Simion Bărnuțiu” din Bocșa; Casa – Muzeu din Cizer; castelul Beldy din Jibou, azi Spitalul de bolnavi neuropsihici; casa natală „Iuliu Maniu” din orașul Șimleu Silvaniei; sinagoga din orașul de la poalele Măgurii Șimleului; conacul Zsombory din satul Zimbor și casa memorială „Iuliu Maniu” din Bădăcin. Ultima, reabilitată datorită eforturilor depuse de către Biserica Greco-Catolică din Bădăcin și de către preotul paroh Cristian Borz, reprezintă un exemplu în ceea ce privește salvarea unei clădiri de patrimoniu prin includerea ei într-un proiect responsabil de restaurare.

Centrul Cultural „Simion Bărnuțiu” din Bocșa

Lista Monumentelor Istorice include șase monumente de for public, toate de importanță locală. Acestea sunt: bustul lui Simion Bărnuțiu din fața Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj; grupul statuar Wesselényi din centrul municipiului Zalău (monument care a împlinit 120 de ani de la dezvelire în 18 septembrie 2022); statuia de piatră a Maicii Domnului din satul Benesat; fântâna de piatră situată pe strada Cetății nr. 35 din orașul Cehu Silvaniei; monumentul comemorativ pe locul luptei lui Mihai Viteazul din 3 august 1601, situat la cinci kilometri de satul Guruslău și bustul lui Simion Bărnuțiu din Șimleu Silvaniei, aflat în curtea liceului care poartă numele ideologului mișcării revoluționare de la 1848 din Transilvania.

Casa memorială „Iuliu Maniu” din Bădăcin în anul 2017

Sursa foto: Grigore Roibu (Tabăra internațională de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2017)

Casa memorială „Iuliu Maniu” din Bădăcin în anul 2021

Sursa foto: Ovi D. Pop (Tabăra internațională de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2021)

Bustul lui Simion Bărnuțiu din fața Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, realizat de sculptorul Romulus Ladea în anul 1959

Cele trei monumente memoriale și funerare din Sălaj care figurează pe Lista Monumentelor Istorice sunt: mormântul și monumentul lui Simion Bărnuțiu din satul Bocșa; monumentul amintind de foamea din 1814, situat la aproximativ un kilometru de satul Ileanda și ruinele criptei familiei Wessélenyi din Jibou. Dacă primele două monumente se încadrează în categoria valorilor culturale de interes local, al treilea a fost clasificat ca monument de importanță națională.

Biserica-mausoleu din Bocșa care adăpostește osemintele lui Simion Bărnuțiu

Rămășițele pământenice ale marelui om politic Simion Bărnuțiu și ale vicarului foraneu al Vicariatului Silvaniei, Alimpiu Barbulovici

Monumentul lui Simion Bărnuțiu din curtea bisericii din Bocșa

Datorită bogăției și diversității bunurilor cu valoare de patrimoniu cultural construit, ridicate pe parcursul a secole și milenii, precum și a gradului ridicat de dispersie pe întregul teritoriu al județului, monumentele istorice, alături de elementele de patrimoniu natural, constituie unele dintre cele mai valoroase resurse de care Sălajul dispune. Astfel că se impune de la sine responsabilitatea și grija pentru păstrarea și protejarea lor.

graiul Ziarul cu cel mai mare tiraj din județ

Sălajului

Z TV

Zalau TV.ro

Televiziunea Sălajului

Doină de octombrie

Alice Valeria MICU

Cu ajutorul armelor ori cu mâinile goale, oamenii au fost uciși din zorii umanității și până azi și, din fericire, aritmetica sângelui nu a ținut evidența victimelor, altfel am fi avut tabloul terifiant al caracterului uman. N-ar fi, până la urmă, dificil să extrapolăm numărul oficial recunoscut al deceselor prin violență dintr-un interval stabil, la vârsta aproximativă a civilizației, dar ar intra prea multe variabile în discuție. Ne-am întreba dacă uciderea unui criminal, a unui violator, a unui pedofil ori a unei infidele ar trebui avută în vedere. Apoi ne-am certa dezbătând care dintre părțile implicate în conflagrații locale ori mondiale au fost agresori și care agresați, și dacă acestora din urmă li s-ar putea imputa morți în sinistra noastră statistică. Un demers pe cât de dificil pe atât de inutil. Cine poate decide că unul care a ucis de foamea lui și a copiilor săi trebuia să rabde? Poate cineva ridica piatra și să încarce abacul cimitirelor cu cei ce au ucis indirect prin trădare, pentru beneficii personale sau pentru că pur și simplu nu au mai rezistat torturii? Și atunci m-am gândit la o altă armă utilizată, mult mai perfidă și insidioasă, una ce nu intră în cataloagele obișnuite și nici nu e ascunsă, ci purtată și utilizată la vedere: cuvântul. Puterea cuvântului de a mângâia e egalată de puterea lui de a ucide, iar diferența o face doar modul de îmbinare și de utilizare. O suliță, o spadă, o bardă, un pistol, o carabină, o grenadă, o arbaletă, un cartuș, un obuz, un dispozitiv explozibil sunt destinate exclusiv uciderii. Un cuțit, o praștie, o coardă, un cordon, un pix, o periută de dinți pot ucide la fel de eficient precum cele anterioare, dacă sunt mânuite cu abilitate. Însă cuvântul e pe cât de instabil, de inocent în aparență, pe atât de ușor disimulabil și cu efect permanent. Nu mă refer la instrucțiunile de a asambla o bombă artizanală, ci la cuvintele cu care unii împrăștie vorbe de ocară, cuvinte ce seamănă frica, teroarea, cuvinte ce alimentează ura și care stau scrise, putând fi citite și după o mie de ani. Există cuvinte ce dărâmă, minciuni care au destrămat familii, fraze care au ras popoare de pe fața pământului. Ce mult valorează cuvintele potrivite, deși nu plătim nimic pentru ele!

Aproape nevinovate, aparent neputincioase, disciplinate sunt cuvintele aliniate alfabetic într-un dicționar. Însă pe hârtia celui ce știe să le îmbine, ele își cresc puterea de a face bine sau rău, fără a se putea împotrivi. Înainte de a fi pe buzele unuia, cuvântul e în mintea lui, iar mai înainte de asta e în inima lui și pe buzele, mintea și inima părinților săi, a familiei ori a celor din jur. E ușor să înveți

cuvinte noi, ba unora li se pare că spicuiind din dicționare vor înșela aparențele, dar nu degeaba spunea înțeleapta mea străbunică Eudochia: „Ori vorbește cum ți-e portul ori te poartă cum ți-e vorba”. Dar pentru asta e necesară tăria de caracter. Deloc întâmplător, cuvintele au puterea cameleonică de a reflecta atmosfera și tonul mediului din care au fost lansate, ca un parfum ce nu poate fi acoperit, oricât te-ai strădui.

„Verba docent, exempla trahunt” (Vorbele te învață, exemplele te călăuzesc)

Există miliarde de cuvinte pe lumea asta, dar în varianta lor românească, din punctul meu de vedere, clasamentul ar fi următorul:

Cele mai importante cinci cuvinte: Ai reușit un lucru bun.

Cele mai importante patru cuvinte: Recunosc că am greșit.

Cele mai importante trei cuvinte: Ce părere ai?

Cele mai importante două cuvinte: Te rog!

Cel mai important cuvânt: Mulțumesc!

Cuvântul de aur: Iubirea.

Cel mai puțin important cuvânt: Eu.

Cât de des vedem puse în practică și asumate ideile vehiculate, e o cu totul altă poveste.

Cuvântul e proiect, plan, model, șablon, instrument, unealtă, material de construcție, perete, cui, șurub, acoperiș, gard, cărare, leagăn și mormânt. Cu el, cuvântul, îți poți construi viitorul, însă tot cu un cuvânt îți poate fi furat. Dacă îți controlezi gândul, el devine cuvânt, dacă îți controlezi cuvântul, el devine acțiune, dacă îți controlezi acțiunea, ea devine obicei, dacă îți controlezi obiceiul, el devine personajul tău, iar dacă îți controlezi personajul, acesta va fi destinul tău. Cam așa citeam undeva, o succesiune de raționamente pe care le-am adaptat temei, dar, în esență, așa cum spunea poetul englez, lordul Alfred Tennyson: „Cuvintele, precum natura, pe jumătate dezvăluie și pe jumătate ascund sufletul din interior”.

Am convingerea că suntem legați într-un univers sensibil prin cuvinte, că toți cei ce spun, scriu sau gândesc un cuvânt formează o rețea prin care sunt conectați, până când un alt cuvânt, mult mai puternic, și-ar face demonstrația de forță. Trăim în cuvânt ca în burta unui pește enorm și numai încrederea în cuvântul potrivit ne va duce pe cursul apei primordiale, în sânul eternității luminoase din care ne-am ivit.

Szabó Vilmos | 80

(1942-2009)

SZABÓ Attila

În acest an se împlinesc optzeci de ani de la nașterea artistului Szabó Vilmos, într-un moment în care la Zalău nu există posibilitatea de susținere a unei expoziții de artă plastică, din motive obiective: nu sunt săli de expoziții de artă contemporană¹. Astfel, o retrospectivă reprezentativă, ca și tehnici, perioade de creație, teme preferate etc., nu poate fi organizată decât într-o foarte mică selecție la casa Emke² din Zalău, cu circa 18 lucrări. Un articol mai amplu va apărea cu ocazia acestei aniversări, în anuarul muzeului zălăuan, din care preiau aici o scurtă parte introductivă.

„Momentul 1981, în fenomenul atunci încă destul de sărac al artei contemporane sălăjene, a fost deschiderea Galeriei de Artă *Ioan Sima*, ce găzduia o colecție personală vastă a unui artist încă în viață, colecție formată în urma donației a peste o sută de lucrări de artă semnate de pictorul Ioan Sima, oferite Sălăjului, cu condiția valorificării acestora sub forma unei expoziții permanente, într-un spațiu adecvat. Un miracol, am spune, al erei ce nu permitea utilizarea altor nume proprii decât cel al «conducătorului»³. Era vorba totuși, de cazul unui artist emerit, recunoscut și premiat cu multe ocazii la diferite forumuri culturale prestigioase și de elită din acea vreme – al unui artist născut încă în secolul XIX și a cărui artă nu prezenta niciun pericol ideologic din punct de vedere al discursului artistic postimpresionist intimist-peisagist-portretist. Cazul, similar cu cel al lui Irimescu de la Fălticeni, a fost bineînțeles o întreprindere sălăjeană realizată cu multe intervenții necesare pe atunci, și o imensă muncă de convingere asupra conducerii politice locale ale vremii, o nomenclatură absolut neinițiată în de-ale artelor. Era necesară și o presiune din partea susținătorului pictorului Sima, în persoana lui George Botezatu, om influent al vremii sale. Demersuri soldate cu un veritabil succes, unul de invidiat. O colecție de artă a unui artist clujean – ce-i drept, născut în Sălaj și cu activitate artistică deseori legată de meleagurile pământului natal – a devenit patrimoniu muzeal în format de expoziție permanentă.

Dar la acest moment (1981) se afla deja într-o fază de ascensiune cariera unui artist plastic tânăr local, de fapt stabilit la Zalău și ajuns aici din Mureș, care lucra într-un stil nou, total diferit de cel al lui Sima – altă școală, altă generație, altă viziune și alte condiții de lucru. Acesta a fost Szabó Vilmos. Cariera sa de circa patru decenii s-a dezvoltat la Zalău, oraș care la început nu promitea altceva decât o cvasi-izolare față de fluxul artistic abundent cunoscut cu care s-a familiarizat la Târgu Mureș sau mai apoi la Cluj. Aceste perspective oarecum provinciale ale contextului social de la Zalău au fost asumate în mod conștient, și chiar bine explorate. Condițiile locale acceptate cu satisfacție s-au dovedit a fi într-atât de reconfortante încât a refuzat ferm posibilitatea ce i s-a oferit la Cluj la Facultatea de Arte Plastice, și anume invitația de a preda pictură.

Consider că pe cât de palpitană ni se oferă a fi cercetarea operei artistului, care, după o carieră derulată la Cluj, încă în vremea vieții și-a făurit la Zalău un mic muzeu de artă ce-i purta numele (Ioan Sima), pe atât de interesantă și de provocatoare ni se prezintă analiza operei artistului care și-a desfășurat întreaga activitate profesională la Zalău, nefiind zălăuan după naștere. Moștenirea sa artistică, materializată în cazul unei colecții locale de peste șapte sute de piese, se situează la un alt nivel cultural-artistic sau, dacă vreți, estetic și spiritual-filosofic, decât cel al lui Ioan Sima, fiind un univers mult mai complex, mai problematic și mai provocator la contemplare, gândire, aplecare asupra temei etc. Considerăm că dobândește astfel calități și componente de valoare mai însemnate decât în cazul fericit al celui alt artist mai sus amintit, fapt ce ar justifica în mod mult mai profund și mai fundamentat o eventuală inițiativă de patrimoniu.

nializare muzeală a operei. Analiza asupra operei se realizează și în această perspectivă muzeografică, cu scopul contribuiri la eventuala și viitoarea patrimonializare muzeală a acestei colecții de artă. Studiarea ermeneutică sau o exegeză filosofico-estetică a operei este sarcina specialiștilor din alte domenii, în schimb inventarierea, sistematizarea datelor documentate, adică a specificului artistic al acestei colecții – reprezentative de altfel pentru arta românească contemporană de sfârșit de secol XX – ne revine ca sarcină nouă, muzeografilor”.

Demersurile de acest gen sunt susținute de o vreme în cadrul planului de cercetare al secției de artă a Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău. Ilustrăm aici pe scurt arta lui Szabó Vilmos prin câteva lucrări realizate în diverse tehnici: desen în creion, tuș, lino-gravură, pastel sec și cerat, acrilic, guașă, ulei. O analiză succintă a operei sale s-a publicat în revista *Caiete Silvane*⁴, respectiv în catalogul expoziției din 2017⁵; Mircea Oliv vorbește în termeni filosofici despre arta sa în textul publicat la *Caiete Silvane*⁶, iar Radu Vasile în revista *Tribuna*⁷.

Note:

1 Galeria de Artă „Ioan Sima” este în renovare, iar Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj încă nu are galerie de artă.

2 Sediul Societății Maghiare de Cultură din Transilvania, fi-liala Zalău.

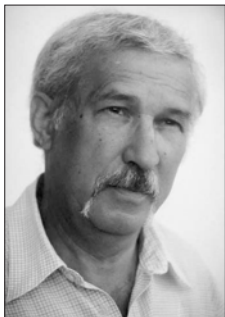
3 Nicolae Ceaușescu.

4 În revista *Caiete Silvane*, nr. 149/ iunie 2017, pp. 24-26.

5 Szabó Vilmos 75 (red. Attila Szabó), Editura Caiete Silvane, Zalău, 2017.

6 Mircea Oliv, *la Zalău. Despre Szabó Vilmos. În 1988*, în revista *Caiete Silvane*, nr. 4/ mai 2005, p. 5.

7 Radu Vasile, „Persistența memoriei”, în revista *Tribuna*, nr. 275, serie nouă, anul XIII, 16-28 februarie 2014, pp. 31, 36.

Szabó Vilmos s-a născut la data de 15 septembrie 1942, în comuna Dumbrăvioara, județul Mureș.

Studii: a terminat Liceul de Arte Plastice în anul 1964, la Târgu Mureș. A terminat studiile superioare în anul 1975, la secția de pictură monumentală, în cadrul Institutului de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj-Napoca.

A fost repartizat la Liceul Pedagogic din Zalău. Din 1975 predă desen la acest liceu. În clasele de artă plastică, înființate în anul 1993, tot în cadrul Liceului Pedagogic „Gheorghe Șincai”, predă pictură.

Activitatea artistică desfășurată în domeniul picturii și graficii: din 1975 participă la expoziții județene în Zalău și Cluj-Napoca. Din 1990 – membru UAP din România.

• **Expoziții naționale:** 1976, 1981 – Muzeul de Artă, Cluj-Napoca; 1988 – expoziție de „Ex-Libris”, Oradea; 1988 – Bienala de pictură, Sala Dalles, București; 1989 – expoziție de „Ex-Libris”, Caracal, Ba-

cău, Florești; 1991 – expoziție de „Ex-Libris”, Oradea; 1991 – Bienala de desen, Arad; 1994 – expoziție de „Ex-Libris”, Oradea; 1997 – Bienala de desen, Arad; 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002 – Covasna; 1998 – expoziție de „Ex-Libris”, Bacău; 2000 – expoziție de „Ex-Libris”, Cluj-Napoca; 2001 – București (UAP).

• **Expoziții internaționale peste hotare și în țară:** 1991, 1992, 1993 – expoziție de caricatură, Tokyo (Japonia); 1992 – expoziție de „Ex-Libris”, Chișinău (Rep. Moldova); 1999 – expoziție de grafică mică, Tokyo (Japonia); 1999 – expoziție de grafică mică, Gornji Milanovac (Iugoslavia); 1997 – Bienala de grafică mică, Cluj-Napoca; 2001 – A Treia Bienală Internațională de Grafică Mică, Cluj-Napoca; Expoziția de Mail Art, Cluj-Napoca; Expoziția de Ex Libris, Cluj-Napoca; Trienala de Grafică, Tokyo.

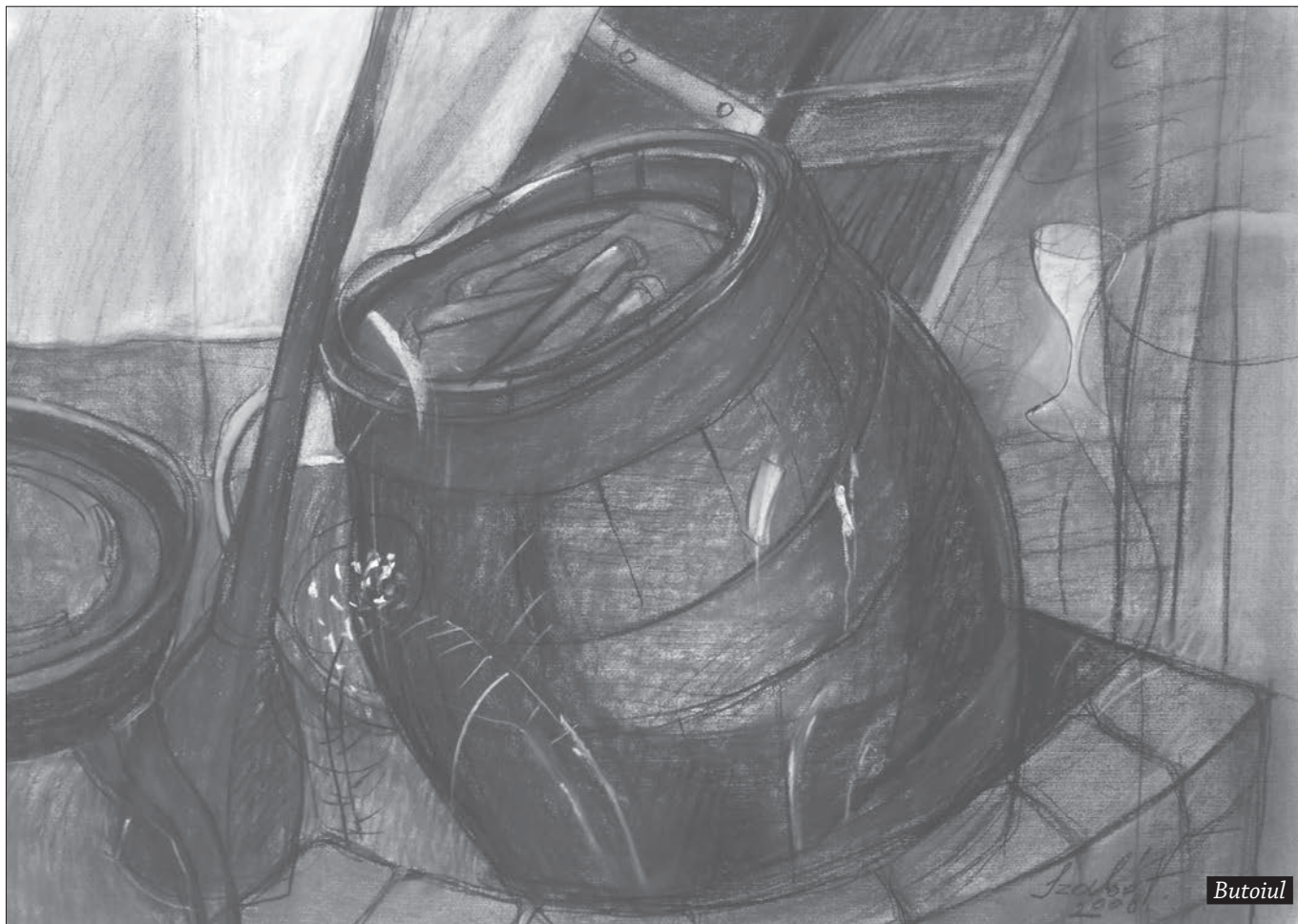
• **Expoziții în grup peste hotare:** 1990, 1991 – Marcali (Ungaria); 1990 – Keszthely, Budapesta, Szentés, Harkány (Ungaria); 1992 – Budapesta, Szentendre (Ungaria); 1992 – Budapesta, Hejce (Ungaria); 1993 – Budapesta (Ungaria); 1994 – Hejce (Ungaria); 1995 – Hejce, Encs (Ungaria); 1996 – Hortobágy, Debrecen, Hajdúhadház, Hejce, Nádudvar (Ungaria); 1997 – Hortobágy, Hejce, Encs, Hajdúhadház, Nádudvar (Ungaria); 1998 – Hortobágy, Hajdúhadház (Ungaria), Saint Michel (Franța); 1999 – Hortobágy, Hajdúhadház, Hatvan, Budapesta, Polgár (Ungaria), Saint Michel (Franța); 2000 – Hortobágy, Debrecen, Szentendre, Vaja (Ungaria); 2001 – Hortobágy, Budapesta, Miskolc (Ungaria); 2002 – Hortobágy, Hajdúhadház (Ungaria); 2003 – Hortobágy, Budapesta (Ungaria).

• **Expoziții personale:** 1968 – Casa Sindicatelor, Târgu Mureș; 1976 – Muzeul de Istorie și Artă Zalău; 1977 – Galeria Mică a Fondului Plastic, Galeria Korunk, Cluj-Napoca; 1978 – Galeria Mare a Fondului Plastic, Târgu Mureș; 1981, 1983, 1993 – Muzeul de Istorie și Artă Zalău; 1988 – Galeria Fondului Plastic, Zalău; 1991 – Centrul de Cultură „Marcibányi” (Ungaria); 1995 – Galeria Korunk, Cluj-Napoca; 1998 – Galeria Gy. Szabó Béla, Cluj-Napoca; 1998 – Galeria Orășenească, Kazincbarcika (Ungaria); 2002 – Zalău; 2010 – expoziție retrospectivă, Galeria de Artă „Ioan Sima” Zalău.

• **Participări la tabere de creație:** 1990, 1991 – Marcali (Ungaria); 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997 – Hejce (Ungaria); 1995, 1996, 1997 – Encs (Ungaria); 1996, 1997 – Nádudvar (Ungaria); 1996, 1997, 1998, 1999, 2000-2008 – Hortobágy (Ungaria); 1998, 1999 – Saint Michel (Franța); 1998-2009 – IpArt (România); 2000 – Lăzarea (România); Jebucu – 2002-2008; Baia Sprie – 2002, Budapesta – 2003.

• **Premii:** în 1988 – premiul pentru „Cea mai bună gravură în linoleu” la expoziția „Ex-Libris” din Oradea; în 1998 – premiul al doilea la expoziția „Ex-Libris” din Bacău; în 2000 nominalizat pentru „International Personality of the Year” de către International Biographical Centre Cambridge (Anglia).

Lucrări în colecții de stat și particulare în România, Ungaria, Elveția, Franța, Germania, America, Japonia, Iugoslavia.

Ilustrație la Ady Endre

Portret cu covată

Madonă cu covată

Mircea Bârsilă – 70

„Fiecare poet se leagă, la fel ca Ulise de catarg, de o anumită modalitate lirică. Eu am optat pentru poezia *zămislită*, adică pentru o poezie trăită, în toate etapele ei. Dacă poezia *făcută* (în conformitate cu rețetele canonice impuse și cerute de paradigma poetică dominantă) preferă, în principiu, aplauzele la scenă deschisă, poezia trăită (*zămislită*) își asumă soarta de a umbla prin lume (lumea postmodernă apăsată de o febrilă dezorientare ontologică) sprijinindu-se în «cârja» numită: Neliniște existențială.” (Mircea Bârsilă)

Mircea Bârsilă (19 octombrie 1952, Cârciu, comuna Văgiulești/Gorj) este poet, publicist și critic literar. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Vest din Timișoara (1978). În anii studenției, a frecventat Cenaclul literar „Pavel Dan” și a pus la cale, împreună cu Ion Monoran și Adrian Derlea, un (efemer) proiect liric intitulat *Monodermisism*. A fost profesor în comuna Independența (Ialomița), după care, pentru a se alătura familiei la Pitești, acceptă funcția de lucrător gestionar în cadrul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, fără a deveni membru al PCR. A fost redactor (din 1991) și redactor-șef (2005-2007) la revista *Calende* și secretar literar al Teatrului „Alexandru Davila” Pitești. În anul 2000, devine doctor în literatură cu teza *Dimensiunea ludică a poeziei lui Nichita Stănescu*. Inițial lector la Facultatea de Litere a Universității din Pitești, în 2006 obține titlul de Profesor universitar doctor. Din 2010 este redactor la revista *Argeș*. A publicat (selectiv):

Volume de poezie: *Obrazul celălalt al Lunii* (1982), *Argint galben* (1988), *Scutul lui Perseu* (1993), *O linie aproape neagră* (2000), *Acordeonul soarelui* (antologie, 2001), *Anotimpurile unui cătun* (2003), *Monede cu portretul meu* (2009), *Sonete desuete* (împreună cu Traian Gârduș, 2014), *Viața din viața mea* (2014), *Souterraines* (trad.: Linda Maria Baros, Paris, 2017).

Studii și eseuri: *Fecioara divină și cerbul* (1999), *Dimensiunea ludică a poeziei lui Nichita Stănescu* (2001), *Teme literare* (2009), *Vârsta de Fier în lirica lui Al. Philippide* (2014), *Evaziuni critice* (2014), *Poezia optzecistă* (2021).

Premii literare:

2016: „Cununa de lauri de la Tomis”, la Turnirul de Poezie (Neptun) organizat de Uniunea Scriitorilor din România;

2015: „Opera Omnia” la Festivalul Internațional

de Literatură „Tudor Arghezi”; Premiile pentru Poezie ale revistelor *Luceafărul de dimineață* și *Convorbiri literare*;

2010: Pentru *Monede cu portretul meu* este distins cu: Premiul pentru Poezie al revistei *Viața Românească*; Premiul pentru Poezie la Festivalul Național de Literatură „Generația 80 la maturitate” și Premiul „Cartea anului” al Filialei Pitești a Uniunii Scriitorilor;

2004: Premiul Filialei Pitești a Uniunii Scriitorilor pentru *Anotimpurile unui cătun*;

2001: Pentru *O linie aproape neagră* este distins cu: Premiul Asociației Scriitorilor București; Premiul „Cea mai bună carte de poezie a anului” la Festivalul „Zilele Culturale Poesis”;

1989: Premiul revistei *Argeș* pentru *Argint galben*.

O dimineață neagră

O matinală nălucire cu un mort înconjurat de cei ce l-au iubit. Copiii

veniți să-l vadă se speriau. Niște femei, îmbrăcate în negru, țipau.

Îi vorbea cu voce răgușită pomul de la fereastră – și nu-l auzea. Îi vorbea

izvorul – un izvor cu pantofii lustruiți de limbile calde ale vulpilor –

și nu-l auzea. „Mă aflu între voi, dar sunt plecat” părea a spune chipul

celui întins pe laviță, cu mâinile pe piept, în timp ce plângea și el,

însă cu ochii închiși. Plângea din pricina despărțirii de propriul suflet?

Plângea ca să facă și el ceva în zilele pe care le mai avea de stat pe aici?

Lumânările, cristelnița, apa sfințită și-o sperietoare de ciori

(aceste surori vitrege ale corbului din inima lui Poe): în ușa pe jumătate

deschisă. Un mort ale cărui lacrimi erau chiar lacrimile mele. Al cărui

plâns era chiar plânsul meu. Țin minte, de parcă totul ar fi fost aieva:

o îndepărtată rudă-paparudă s-a întins lângă mine și, ținându-se cu greu

să nu izbucnească în râs, s-a prefăcut și ea că moare. Eu eram înconjurat

de cei dragi. Mie îmi vorbea gutuiul de la fereastră. Lu-

mânările,
cristelnița și găina adusă pentru a fi dată peste groapă: o
găină neagră
și care nu înțelegea absolut nimic din toată comedia.
În ușa de la intrare, pe jumătate deschisă: o stranie spe-
rietoare de ciori.

Sub scară

În praful și-n bezna de sub scară și unde se adăpostea,
altădată,
câinele: acolo îmi este locul în propria casă. Ca un duh
rău
în chilia unui ascet, ca un șarpe în leagănul copilului, ca
un diavol
în sufletul fiarelor din inima unei femei frumoase,
așa a pătruns această năpastă în existența mea. În praful
și-n bezna de sub scară unde ascult cum soția mea – încă
tânără –
urcă și coboară treptele, vorbindu-le rudelor sale despre
mine
ca despre un mort (unul ce s-a stins, din păcate, înainte
de vreme): acolo îmi este locul, în propria casă, acolo îmi
este locul,
în propria țară, acolo dorm, acolo scriu, acolo mănânc și
tot acolo
mă închin, duminica, așezat în genunchi, în timp ce clo-
potele bat
de sărbătoare. Mă mir că nu mi-a albit părul până
acum. Pentru ochii mei, trandafirii sunt gâturile tăiate
ale aerului.

Dogmatica țărăni

Afânata, umeda țărăni! Murele rugilor și frăguțele de la
sfârșitul
lui iunie,
bureții, ciupercile negre, strugurii și scorușele târzii ale
toamnei
– vopsite cu sânge – sunt fardurile și rujurile sale indis-
pensabile.
Țărăni! Țărăni! În absolutul din pântecul ei
o să ne simțim, mai întâi, cu mult mai bine decât a fost
pe aici,
apoi vom adormi pentru o vreme lungă, vegheați de flu-
turi – ziua;
iar noaptea, până la ivirea zorilor, de licurici. Arhaica,
dogmatica
țărăni
frământată de copite, de pluguri, de roți și de propriile
predilecții:
multe dintre ele contrare.
Din lătrături de vulpe: alesele-i fuste. Din cântece de
ciocârlie

și de priveghetore: dantelele rochițelor – înflorate – ale
sale.
Țărăni al cărei fiu și-a mutilat, cu o seceră, tatăl.
Țărăni învelind, în visele ei tulburi, un pietros în viclene
scutece
de copil.
În locul poșetelor din piele de șarpe, ea preferă șerpii. În
locul
ciorapilor de mătase, ea se mulțumește cu foșnetul ier-
burilor.
O pulbere negativă, eretică, o cenușă nebună: iată ce vor
ajunge,
într-o zi, după ce nu vom mai fi, negrele stări pe care,
bărbați
și femei, le trăim, adesea, la gândul absurdei întoarceri
în pământ:
în lutul din care am fost zidiți,
în pântecul – un pântec cu dinți – al țărăni,
încredințați că înțelepciunea sa va fi, mereu și mereu,
lângă noi.

Printre poeți

Aflându-mă, aici, printre atâția poeți laureați,
răsplătiți pe merit, desigur, cu felurite distincții, în lun-
gul anilor,
îmi pare că sunt un amărât, un sărăntoc rătăcit într-o
adunare
festivă alcătuită din cei mai bogați oameni ai acestor
vremuri.
Un prăpădit al cărui trecut, șterpelit de țărăni,
a fost făcut sperietori de ciori pe câmpuri îndepărtate
unde n-am ajuns niciodată, nici măcar cu închipuirea
și poate nici în presupusele vieți precedente
(în care credința noastră are drept resort, în primul
rând,
faptul că un singur punct
poate să fie centrul mai multor cercuri).
Cred că așa mi-a fost mie scris: să joc tot timpul
într-un rol ingrat.
Să mă latru pe mine însumi cu vulpile și câinii sălbătiți
ai câmpiilor sau cu tunetele ploilor năprasnice de vară.
Să fiu nevoit să-mi fac, adesea, patul, într-o burtă de lup,
la fel ca Zamolxe într-o peșteră săpată de el însuși în
sine.
Asta-i situația,
drept pentru care o să revin, cu o-nzecită înverșunare,
la inutilul pseudonim literar folosit, cândva, în tinerețile
mele:
Mircea Silă. Altceva nu știu ce naiba ar fi de făcut!

(Din volumul „Vise, reverii, vedenii”, în curs de apariție la
Editura Școala Ardeleană, cu prilejul aniversării a 70 de ani
ai autorului.)

Dumitru Zdrenghea

S-a născut la 29 septembrie 1946, în Cluj. A absolvit Universitatea de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca în 1970; în 1980 a devenit medic primar interne, iar în 1990, medic primar cardiolog. A făcut specializări la Universitățile Tours și Aberdeen. Este membru al Societății Europene de Cardiologie (ESC) și membru al European Association for Cardiovascular Prevention & Rehabilitation (EACPR). Din 1972 este cadru didactic și a primit mai multe premii și distincții, printre care Meritul Academic al Academiei Române și titlul de Profesor Emerit al Universității de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca. A publicat volumele de poezie: *Eu celălalt*, *Cioburi de nimic*, *Semne*, *Iubiri*, *Trist peste lume*, *101 fiorduri*, *Întrupări*, *Căderea în adâncuri*, *Trecerea în iarnă*, *Complicata mea viață în pântecul mamei*, *Balada cavalerului fără armură sau La crâșma lui Jackie*. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Alba-Hunedoara.

6.

O umbrelă deschisă pe podea,
Pe pereți, tabloul cu Mănăstirea Bârsana,
Icoana cu Christ răstignit de-a pururi,
Ecranul prea plin al calculatorului,
Îndoiala și frica ce se strecoară în suflet,
Fotografia tot mai ștearsă a ta și a copiilor tăi,
Telefonul ca o liană spre lume,
Cărți aliniat scrise de tine,
Gânditorul de la Hamangia, care le păzește de uitare.
Timpul tău, tot mai puțin și departe,
Și amintirea care cutreieră peste tot,
Dar nu mai găsește pe nimeni
Care să-ți atingă obrazul
Și să-ți spună că te iubește.

9.

Din nou biroul acesta
Nemișcat de o treime de secol,
Cu disperarea ascunsă în fiecare colț
Și speranța fericirii uneori.
Parafa mereu undeva, de negăsit,
Cheile de multe ori fugite să se joace de-a v-ați ascunselea,
Atâta frumusețe fără rost pe pereți,

Vorbind despre cei plecați prea devreme.
Mâna ta tot mai zbârcită scriind
Atâtea lucruri pe care nu le va citi nimeni,
Și tu, și tu, și tu, venind uneori fără trup,
Să cutreierați prin ochiul cu pleoapa căzută.
Atâtea vânturi de toamnă,
Atâta fericire nescrisă,
Prunci cu brațele întinse spre viitor
Și cortina care trebuie să cadă
Pentru că spectacolul s-a sfârșit.

23.

Pe Doamna Dalloway ai cunoscut-o în studenție,
La fel ca și pe *Străinul* lui Camus.
Ai descoperit că spațiul și timpul,
Oricât de mici, pot fi infinite.
„Ai putea trăi toată viața privind un petic de iarbă.”
Doamna Dalloway își petrecea ziua cu lucruri
mărunte,
Obsedată de detalii.
Ai început să privești în jur cu mirare,
Cotoarele cărților din bibliotecă
Oare sunt aranjate în aceeași direcție?
Tabloul din față e puțin înclinat, trebuie să-l îndrepti,
Solnița asta ar sta mai bine în altă parte,
Iar fotoliul preferat, cinci centimetri mai încolo.
Florile ar fi mai de efect în altă vază?
Distanța canapea-televizor e cea potrivită?
Câți pași sunt din living până la bucătărie?
Câte trepte sunt până la etaj?
Una are o mică pată, trebuie să o ștergi.
Cuvertura de pat trebuie puțin întinsă.
Oare perișta de dinți se asortează cu faianța din baie?
Îți privești casa cu alți ochi.
Nu te mai atrage necunoscutul,
Nu vei mai pleca nicăieri.
Unul dintre eroii lui Camus scrisese de sute de ori
Variantele primei fraze a unei cărți posibile.
Tu vei aranja casa iar și iar,
În acest spațiu care îți aparține,
Până când Dumnezeu, înduioșat,
Te va chema la El.

29.

Privești încă o dată biroul,

Îți petreci aici zece ore în fiecare zi,
 Minus consultațiile, desigur.
 E un talmeș-balmeș plăcut,
 Cărți medicale, teze de doctorat sau de diplomă,
 Cărți de literatură primite în dar
 De la autorii acestora, ca recunoștință,
 Raftul de cărți scrise de tine în peste patruzeci de ani,
 Oare le mai citește cineva?
 Unele au avut chiar succes, cu câteva ediții succesive.
 Ar trebui actualizate și republicate.
 Totul e pe tonuri calde de maro,
 Mai puțin tu, îmbrăcat în gri,
 Cu riduri tot mai adânci.
 Cazi pe gânduri și ai tot felul de vedenii,
 De la doctorițe tinere și frumoase,
 La cei care te-au uitat sau au murit.
 Gândește pozitiv, îți spui,
 Moartea e doar trecerea spre eternitate
 Pe care n-o vrea nimeni.
 Fiind duminică seara, îți pui un disc cu muzică pre-
 clasică,
 Iubești repetarea la nesfârșit a frazelor muzicale me-
 lodioase.
 Trebuie să ascuți iar fugile lui Bach
 Care urcă iar și iar spre dumnezeire.
 E timpul să pleci,
 Te îmbraci, stingi lumina, închizi ușa
 Pe care poate o vei deschide și mâine.

Vineri, pregătiri de weekend.
 Mâncare mai multă, dacă vor veni și copiii?
 Te oprești în piață, pentru cumpărături,
 Roșii „de grădină”, ridichi, salată verde.
 Cartofi de Dângău – vei face o salată cu ouă și brânză.
 Telemea proaspătă și caș de oaie „copt”,
 Are găuri, deci e bun; îl guști, ai dreptate.
 Puțină șuncă de casă – o să înlături grăsimea,
 Tobă de limbă, iar ești lacom!
 Să nu uiți, avocado pentru fiica ta, și lămâie.
 Desertul, cauți tort de iaurt cu pișcoturi.
 S-a terminat, o să vii mâine mai devreme.
 Dacă nu, ștrudel cu fructe din piața volantă.
 Băutură ai, vodcă din Ucraina și vin roșu,
 „It’s enough”.
 Ai ajuns acasă, mâncarea gătită e pe blatul din bucă-
 tărie,
 Ciorbă de vițel, pipote de curcan, mămăligă,
 Friptură de curcan, conopidă pané, salată de vinete,
 Va fi un adevărat festin.
 Jumătate din mâncare va rămâne neatinsă.
 Poate copiii nici nu vor veni,
 Dar nu vrei să fii surprins nepregătit,
 În fond, speranța e totul.

(Din volumul „Poeme pentru Doamna Dalloway”, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană.)

La Editura „Caiete Silvane” a apărut o nouă carte: „Cuvinte de suflet la duminicile de peste an”, predici din anul 2020, a preotului Ioan Avram

Cuvânt înainte

Este un lucru înălțător să poți să ajuți pe cineva.

Poți ajuta. Fie prin faptă, fie prin vorbă, fie prin gând. Oare ce poți face prin gând? Prin gând, tu ca om te poți ruga mult pentru altul fără ca el să știe, dar tu o faci.

Prin cuvânt îi poți da lumină, speranță, ajutor, mângâiere, ridicare.

Prin faptă poți să fii un samarinean milostiv. Vreau ca această carte să fie spre folos, tuturor. Prin ea semănăm cuvântul lui Dumnezeu și despre Legea Sfântă, prorocul David spunea: „Legea ta, Doamne, este făclie picioare-

lor mele”. O făclie vrem să fie și această carte care să-i ducă pe oameni la Iisus Hristos.

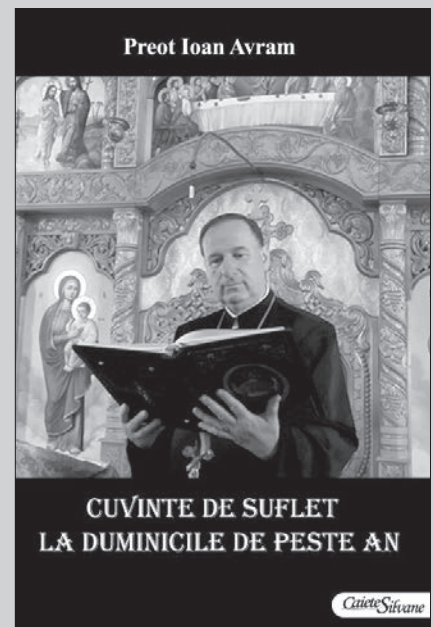
Știm că Iisus a spus tuturor: „Veniți după Mine” și El este cel care merge înainte, căci El este „Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul care vine în lume”. El voiește să ne ducă la Tatăl.

Precum au fost conduși evreii în pustie prin stâlpi de foc și nor luminos care mergeau înaintea lor, așa și cuvântul lui Iisus ne conduce spre pământul făgăduinței.

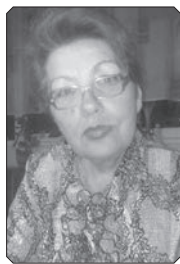
Folosesc și eu, după putere, al Lui cuvânt pentru a lumina și conduce la Cel de Sus pe tot omul ca să cunoască adevărul, calea și a nu rătăci în meandrele vieții.

Preot Ioan AVRAM

Preotul Ioan Avram s-a născut la 15 iunie 1956 în satul Sânpetru Almașului, comuna Hida, Sălaj.

A urmat școala primară în sat, seminarul teologic la Cluj-Napoca, apoi Institutul Teologic la Sibiu. În 1999 a obținut licența în Drept. Din 1979 până în 1996, a slujit ca preot în parohia Treznea, apoi ca preot militar la Zalău (1996-2022).

Silvia Bodea Sălăjan

Adio dar

am chemat în gând un vis frumos
să scriu acum cu dor doar pentru tine
dar gândul mi-a rămas tăcere ninsă
când anii-n drumul lor strivesc destine

el trece ca un râu fără odihnă
și cheamă împlinirea noastră-n lut
iar eu nu mai știu care este clipa
când șirul fericirii l-am pierdut

în nopți când rătăcirea mi-e nesomnul
și renunțarea-ntreagă mi-o asum
nu prețul vieții timpului mi-l cere
ci preț răscumpărării prin durere
ca o răsplată-a datului de-acum

adio dar și poate-n altă viață
dacă ni-e hărăzit spre devenire
noi vom reface poate androginul
întru eterna vieții pomenire

Adesea dor

Uneori mi se face dor
Alteori mi se face tristețe și jale
De cele mai multe ori mi se așterne peste suflet
Noaptea cu infinitul singurătății din tăcerile tale.

M-au părăsit toate cuvintele
Și-un gol se întinde cât universul întreg
Pe ce umăr să-mi așez tâmpla și gândurile
Când doar umbra ta mi-e aproape și n-o înțeleg.

Poate undeva și cândva
Va coborî iarăși o rază dintr-o iarnă ce nu-i
Promisiunea zăpezii peste un Pământ suspendat
În toate regretele și-n toate tăcerile lui.

Recviem pentru timp

se prăbușesc gomorile și-n gând
nu-i nici regret și nici speranță nu-i

când toate se destramă rând pe rând
ca pe-o planetă, Doamne, a nimănui
preocupați de-a noastră trebușoară
urcăm pe turnuri căzute-n ruină
nu bănuim dezastrele de-afară
nici cine stinge ultima lumină
mai adunăm deși e de prisos
nu mai lăsăm nimic în galantare
nu observăm ce hău ne-așteaptă jos
prinși în etuve fără de scăpare
pe ulițe străbate duh păgân
și nimeni nu mai pune semn la poartă
e-o lume ce-a rămas fără stăpân
iar mieii-s îngropați în marea moartă

Parodie de Lucian Perța

Silvia Bodea Sălăjan

Adesea dor

Adesea un dor mă animă
De vremea când fiind profesoară
De Limba și Literatura Română
Aveam o răspundere clară.

Azi mă aștern în creații
Graalul cătând* prin poeme,
Mi-am **risipit** și **talantii**
Pe la edituri de o vreme.

Dar știu că odată și-odată
Din dor întrupa-voi cuvinte
Și chiar de-oi fi parodiată,
Eu caut Graalu-nainte!

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autoarei.

Caroline Carver

S-a născut pe 22 iunie 1936, în Cobham, Surrey, Anglia, dar și-a petrecut copilăria în Insulele Bermude și Jamaica. A studiat în Anglia, Elveția și Franța, iar apoi a emigrat în Canada. În 1989 s-a mutat înapoi în Cornwall, unde a intrat în Falmouth Poetry Group. A început să scrie poezie în anii '90 și a câștigat National Poetry Competition, UK, în 1998. Caroline Carver a publicat până în prezent șase volume de poezie, printre care *Jigharzi an Me*, *Bone-fishing*, *Three Hares*, *Tikki Tikki Man și Fish Eaters*, precum și două pamflete (*why are the lions crying?* și *ju ju baby*), poemele ei fiind traduse în română, italiană și franceză.

Sedna, zeița mării

Pasărea se preschimbă-ntr-un bărbat
atât de chipeș;
zăpada-i împodobea umerii
ca o hermină.

Fusesse petrel sau furtunar?
nu i-a spus.

La-nceput
i se arătă în vis,
într-o seară de vară
dormi lângă ea, iar,

în zori, ea părăsi casa părintească
să se cunune cu el.

Vă puteți imagina
mânia tatălui ei?
Furtunile lui Anguta
îi prinseră din urmă.

A știut ce-i fericirea
numai șase zile,

căci el i-a răpus mirele
și-a luat-o-n umiakul său,
apoi a-mpins-o peste bord
când urgia i-a scăpat de sub control.

Ea nu s-a lăsat
și-atât de strâns s-a agățat cu degetele de barcă,

încât a trebuit să i le taie
unul câte unul, dar ce nu știa el
era că-n noul ei regat
acestea vor deveni

sirene, narvali, foci și șerpi,
morse, balene cu cocoașă cântând în larg.

(*Three Hares*, 2009)

petrel, furtunar – specii de păsări marine.
umiak – un tip de barcă asemănătoare unui caiac fo-
losit de inuiți.

Tzuohla și Tayir

Azi e ziua ei de naștere, iar el a promis
să-i dea orice-i pofteste inima.

Dar când Tzuohla, cu ochii limpezi ca apa de izvor,
șoptește că vrea să se mărite cu Tayir, păstorul,

mânia regelui este mai aprigă ca vântul, culcând co-
drii la pământ,
însă dragostea pentru fiica lui îl sugrumă precum
ghearele unui dragon

Unde e mila lui Buddha acum?

Calul cu care fug are aripi de gheață,
ea-și strânge iubitul în brațe,

dar lumea se-nvârte
când Muntele Ceresc se-nalță-n drumul lor...

Om Mani Padme Hum – oare cerul e nesfârșit?

Amărăciunea regelui stăruie asemenea norilor de
ploaie
deasupra templului pe care l-a clădit, un lotus delicat
între stâncile nemiloase,

unde prințesa și păstorul ei
stau unul lângă altul

în racle animate de culorile vieții
păziți de iepurele ce trăiește-n discul lunii.

(*Three Hares*, 2009)

*Om Mani Padme Hum – veche mantră budistă pentru
purificarea spirituală.*

**Prezentare și traducere de
Ana NEAGU**

Cântece pentru cei ce nu mai sunt

Anamaria MILONEAN

Născut la 22 aprilie 1937, în satul Voivodeni, județul Sălaj, Ioan Colcer sau Diacu (poreclă rămasă în memoria colectivității, ce dă și numele străzii pe care a locuit – *Pe la Diacu*) este numit prim-cântăreț al bisericii din sat în anul 1963, de Sfintele Paști, preluând de la înaintașul său toate atribuțiile funcției, printre care se număra și compunerea de texte funebre intonate la finalul slujbelor de înmormântare.

Ioan Colcer aduce în lumina condeiului, în cele câteva decenii de activitate, în jur de 550 de *verșuri*, texte care urmează un model structural standard, marcat de o circularitate specifică. Aceasta presupune reiterarea, la începutul și la finalul *verșului*, a unor strofe, adesea cu caracter de refren, ce conturează o ramă textuală împodobită cu pietrele prețioase ale înțelepciunii populare, adecvat alese în funcție de vârstă și de statutul social al defunctului.

Autorul „vorbește în numele morților” (după cum scria cu măiestrie poetul clujean Ion Mureșan într-un articol pe care i-l dedică în întregime, apărut în 2006 în revista de cultură *Verso*), adică lasă să intre pe scena narativă vocea celui plecat, personaj ce își descrie împrejurarea morții și se adresează pentru ultima dată familiei și celor prezenți la înmormântare, neuitând totodată să lase moștenire pilda propriei vieți și sfaturi pe care trebuie să le urmeze orice creștin.

Plecat în lumea „celor care nu mai sunt” în iulie 2018, Ioan Colcer se bucură, totuși, de apariția, în acel an, a primului volum de *verșuri*, *Cântece pentru cei ce nu mai sunt*, lansat la Voivodeni, în ziua de Paști, la Vecernia Învierii, în amintirea momentului numirii sale în calitate de cântăreț bisericesc. Acestui prim volum, ce cuprinde creațiile din perioada 1963-1967, i-au urmat volumul II, publicat în 2019, cu *verșuri* din anii 1968-1974, respectiv volumul III, publicat în aprilie 2022, cu texte din perioada 1975-1983, toate apărute sub îngrijirea nepoților Anamaria Milonean și Paul Colceriu, și publicate la Editura Ecou Transilvan din Cluj-Napoca, în colecția *Poezie*.

Reproducem mai jos, cu titlu exemplificativ, câteva fragmente selectate din texte aparținând, fiecare, unuia dintre cele trei volume publicate.

Verșul Anichii Oanii (57 de ani) (Scris la 25 martie 1964)

Moarte, moarte, amar nume,
Multe faci pe-această lume,

Nu știu, moarte, ce-ai gândit,
De la mine ai venit.

Mărți, în zori, eu m-am sculat,
De lucru m-am apucat,
Lemne vrut-am a tăia,
Cu Lenuța, nora mea.

Moartea-atunci m-o prins de mână,
M-o prins ca și o păgână;
Du-te, moarte, și mă lasă,
Că nu mi-s copiii-acasă.

Să vie, să-i văd aci,
Înainte de-a muri,
Să-mi văd copilașii mei,
Fără mamă rămân ei.

Fără mamă, fără tată,
Cu inima-ndurerată;
Moarte, poți îngădui,
Pân' copiii mi'or veni?

Dar moartea-mi strigă așa:
Vino, la porunca mea!
Văzând eu că nu e șagă,
Am zis eu: tu, Lenă dragă,

Haidi, du-te, cu grăbire,
La preot, acum să vie,
Că-l aștept tare cu drag,
Cu Hristos ca să mă-mpac.

Domn' părinte o venit,
Și iute m-o spovedit,
M-a-mpărtășit cu Hristos,
Să-mi fie de mult folos.

Moarte, moarte nemiloasă,
Cum mă scoți din a mea casă,
Poate, moarte, păcătesc,
Să știi că nu-ți mulțumesc.
[...]

Verșul lui Boca Simion - Gabor (44 de ani) (Scris la 6 ianuarie 1973)

Mare suspin, mare jale,
La astă înmormântare,

Că un tată bun și dulce,
De-acasă, pe veci se duce.

Câteva vorbe voi spune,
Cum plecat-am eu din lume:
Marți seara bine-am cinat,
Dup-aceea m-am culcat.

Pân' la unu am dormit,
Tare bine, liniștit,
La unu, moartea veni,
Și din somn ea mă trezi.

Șimone, poruncă-am eu,
Chiar din somn ca să te ieu.
Lasă, moarte, să trăiesc,
Că am copii, să mi-i cresc.

Cine de ei s-o-ngriji,
Cine școala le-o plăti,
Nu te doare inima,
Dintre copii a mă lua?

Nu ai tu, oameni bătrâni,
Și de necazuri mai plini,
Cari te-așteaptă să sosești,
De lume să-i mântuiești?

Șimone, ce pot să-ți fac,
Firu' vieții s-au gătat.
Atunci, din pat, m-am sculat,
Și pe toți i-am deșteptat.

Vai, Lenă, ce poate fi,
Grele dureri mă lovi,
Nu știu ce să mă mai fac,
Că nu pot ca să mai rabd.

Du-te până la socru,
Să vie, că mor amu,
Gavriș, tu, te du cu spor,
Merji, dragă, după doctor!

Durerile nu mă lasă,
Ci mai tare mă apasă;
Socrule, Lenă, nu stați,
La moarte nu mă lăsați!

Vai, nici Gavriș nu mai vine,
Ce-o fi asta, vai de mine,
N-am ce face nimica,
Numai sufletu-mi a da.

Scumpă și dragă soție,
Iacă, eu plec pe vecie,
Și te las în mare greu,
Ce-ți apasă capu' tău.

Nu am putut eu gândi

Că-n acest fel te-oi părăsi,
N-am cuvinte de-a grăi,
Durerea de-a-m' povesti.

De copii grijești așa,
Să nu simtă lipsa mea;
Vino-acum și dă-mi iertare,
Cea din urmă sărutare.
[...]

**Verșul badii Gavrilă a li Mihai,
de la Fântânele (80 de ani)**

(Scris la 14 iulie 1975)

[...]
La poporu' adunat,
Care cinstea mi-o au dat,
Un sfat, acum, vi l-aș da,
Vă rog a mi-l asculta.

Vin furtuni și vin ispite,
Și năcazuri felurite,
Însă, tu, fratele meu,
Să te-ncrezi în Dumnezeu.

De mânie te ferește
Și pe cei răi îi iubește,
Punându-ți nădejdea Sus,
În preadulcele Iisus.

Lasă-l pe El să lucreze,
Și pașii să-ți îndrepteze,
Căci ce face El, îți spun,
Crezi că-i rău, însă e bun.

Și târziu îți vei da seamă
Cum Iisus, ca și o mamă,
Numai bine ți-a voit,
Și de rele te-a ferit.

Târziu, tu vei pricepe-n lume
Ce adâncă-nțelepciune,
Și, o, ce plan minunat
Are Bunul Împărat.

Deci ascultă, frățioare,
Taci și ai multă răbdare,
Încrezându-te mereu
În preabunul Dumnezeu.

Domnul Sfânt să-mi dăruiască
Fericirea cea cerească,
În a raiului vecie!
Amin! Doamne, slavă Ție!

Celor trei volume li se vor alătura, în anii care urmează, alte publicații, ce vor cuprinde întreaga creație în versuri a autorului.

Soarta

Constantin CICEOVAN

Despre autor:

Deși a știut dintotdeauna să captiveze o audiență cu darul povestirilor sale, **Constantin Ciceovan** a așteptat un timp îndelungat să scrie această serie. Amintirile copilăriei, fascinația vremurilor apuse, frânturi adunate din viețile celor din jur – toate s-au îmbinat într-un roman nostalgic pătruns de istorie, folclor și fantezie. Autorul s-a născut și a crescut în Cluj, este absolvent al Liceului „George Barițiu” din Cluj-Napoca și al Institutului de Medicină și Farmacie din același oraș. În prezent, trăiește la Chicago.

Înainte să înceapă, bătrânul rămase tăcut, o vreme.

„Chiromanția nu-i lucru de glumit, și-i veche de multe veacuri”, gândi el. „Cei ce nu cred în ea spun că-i o prostie și râd când aud de așa ceva. Însă pentru cine crede, e treabă serioasă. Căci lucrează cu mintea omului, iar mintea are și ea ciudățeniile ei. Dacă-i spui cuiva că mai are de trăit doar câteva zile, chiar dacă e sănătos tun, mintea îi poate porunci trupului c-a venit timpul să moară. Sau și mai rău, omul poate să-și pună singur capăt zilelor. Ce rost mai are să se chinuie?!”

Dacă cel ce ghicește o face doar pentru a câștiga bani, iarăși nu e bine. Atunci știința tainică se preschimbe într-o înșelătorie. Când ghicitorul însuși nu crede, atunci nici nu poate spune cinstit ce a văzut la om în palmă. Și e nevoit să născocască ceva ce n-a văzut.

Multe se pot întâmpla, și ghicitorul trebuie să fie cu mare băgare de seamă!

Când vede ceva rău, n-are încotro, decât să spună. Dar o poate face cu binișorul. S-o îndulcească oleacă, nu să-i dea omului cu ciomagul în moalele capului.

Nici să tacă, atunci când a văzut ceva, nu se face, căci s-ar chema că minte. Fiindcă minciună poate să fie nu doar ce ai spus, dar și ce n-ai spus, ca să ascunzi adevărul.

Dacă, dimpotrivă, e ceva de bine, nu se cuvine s-o înflorească și s-o facă gogonată. Ca să nu-i dea omului temei de vise deșarte.

Pe de altă parte, la nimeni nu-i place să audă lucruri urâte și rele. Oamenilor le place să le spui ceea ce vor ei să audă.

Dar ghicitorul dibaci nu ține seama de ce le place și ce nu le place oamenilor. El trebuie să spună doar ce-i arată palma pe care omul i-o întinde.

Și asta-i abia începutul, căci lucrurile sunt mult mai întortocheate! Soarta fiecăruia e pecetluită de la naștere și nu o poți schimba sau cumpăra. Căci nu-i de vânzare. Ca și cum ai încerca să te târguiești cu Dumnezeu! El dăruiește ce crede de cuviință și ce merită fiecare. Și cu toate că sunt puzderie de oameni pe pământ, încă nu s-au născut doi care să fie la fel, nici să aibă aceeași soartă.

Chiar frații ce lucrează la grajdurile hanului, cât sunt

ei de gemeni, de nici mama lor nu-i poate deosebi unul de altul, liniile din palmă tot nu le au la fel.

Palma nu minte! În ea stă scrisă soarta fiecăruia, dacă știi să o citești.

Adevărat că uneori sunt și lucruri care pot schimba soarta. Îți poate surâde norocul, mai ales dacă găsești trifoiul cu patru foi sau floarea minunată de colț. De inorog nici nu mai vorbesc! Pe acela dacă-l vezi, ai baftă cât trăiești. Dar nu-s mulți care l-au zărit, nici de de parte.

Însă dacă găsești mărul frumos pe dinafară, dar viermănos înăuntru, sau vezi șarpele cel viclean care-și face cuib sub pragul casei, ori hoțomana de pisică neagră, atunci te lovește ceasul rău.

Cum a fost cu părinții Smarandei, Dumnezeu să-i odihnească!

Soarta lor a fost să adape caii sub buza malului. Nu altundeva. Acolo s-au și dus. Dacă s-ar fi grăbit, ar fi ajuns mai repede sau dacă ar fi zăbovit pe undeva, ar fi ajuns mai târziu, și nu i-ar mai fi prins surpătura, să-i omoare pe toți. Dar ceasul rău i-a tras acolo chiar în momentul acela blestemat.

Sau Firuța, fetița pe care a ucis-o haita de câini sălbatici. Dumnezeu să-i legene suflețelul!

Dacă ar mai fi stat până a doua zi, la Smaranda, la herghelie, sau dacă ar fi plecat acasă mai devreme, calea nu i s-ar fi încrucișat cu cea a fiarelor. Și ar fi trăit și acum.

Orice facem în fiecare ceas al fiecărei zile este urmare la ce s-a petrecut ieri și pricină pentru ce se va petrece mâine.

În viață suntem nevoiți să luăm hotărâri, din clipa în care ne trezim dimineața, până noaptea când ne punem capul jos să dormim.

Ajungem la o răscruce de drumuri și trebuie să o luăm ori la stânga, ori la dreapta. Sau tot înainte. Înapoi nu mai putem merge, căci timpul nu poate fi întors.

Nu știm încotro s-o apucăm, dar pornim pe unul din drumuri. Apoi vedem ce se întâmplă și mergem mai departe.

Dacă am fi ales alt drum, ar fi fost altfel și am fi ajuns altundeva. Dar sunt atâtea răscruce de drumuri în viața omului! Nimeni nu le poate încerca pe toate, chiar dacă ar trăi o mie de ani.

Iar omul nu trăiește nici pe departe atâta. Viața omului e ca un grăunte de nisip în deșert. Și fiecare grăunte e diferit de celelalte.

Cu unii Dumnezeu e darnic, și soarta le dăruiește multe. Dar le ia altceva în schimb.

Fiecare își dorește să aibă ceea ce n-are. Și până la urmă, nimeni nu știe cum ar fi fost mai bine.

La mulți care-s frumoși le lipsește înțelepciunea sau

bunătațea sufletească. Nu totdeauna.

Alții care-s urâți sunt harnici și isteți. Dar la ce le folosește?!

Ceea ce unii au primit din belșug, alții n-au deloc. Și invers.”

Învățase chiromanția de tânăr, de la bunică-sa, odihnească-se la loc liniștit!

După moartea bătrânei, l-a învățat mai departe Danela, sora bulibașei, care era meșteră în așa ceva. Ca să-l facă să înțeleagă, i-a povestit o întâmplare din tinerețe:

Boierul era plecat la vânatoare cu prietenii, de vreo câteva zile, la conacul din munți, iar cucoana boieroaică n-avea ce face și se plictisea.

A trimis după Danela, cu poruncă să vină la curte să-i ghicească în palmă.

Unele țigănci ghiceau cu ghiocul, altele în cărți, în cafea sau în oase. Danelei îi plăcea cititul în palmă, căci liniile palmei nu se schimbă niciodată. Tot așa rămân de când te-ai născut până în ziua când mori.

Văzuse la boieroaică lucruri de speriat. I le-a și spus pe șleau, căci se jurase să n-o mintă.

– Auleo, cucoană! Ai să mori înecat!

– Fugi de-aci, nebuno! Când?

– Curând, cucoană! Poate chiar azi.

Boieroaică începu să râdă, dar râdea cam speriat, doar din colțul buzelor.

– Bine măcar că mi-ai spus! Tocmai eram pe cale să-i poruncesc slugii să mă treacă râul cu barca. La divan, cu niște prietene. Dar nu mă mai duc! Nu vreau să mor înecat, și râse iar spre țigancă. Am să-i spun să pună șaua pe cal și-l iau la o plimbare, doar pe mal. Nu-ți fie teamă, n-am să intru în apă!

A doua zi, lumea a aflat c-a murit cucoana boieroaică, la călărit, pe malul râului. Armăsarul se speriasse de ceva și se ridicase pe picioarele dinapoi, aruncându-și stăpâna în apă. S-a lovit la cap sărăcuța și s-a înecat, chiar acolo lângă mal. În apă până la genunchi.

Soarta nu poți s-o ocolești sau s-o păcălești. Te găsește oriunde te-ai ascunde și te păcălește ea pe tine.

La toate astea se gândise Kondor, ținând în mâinile sale zbârcite palma lată a Chiorului.

Se pare că gândurile i-o luaseră razna, căci rămăsese tăcut multă vreme. Iar Chiorul ațipise pe scaun. Într-un târziu, începu să vorbească, cu glas șoptit.

Hangiul se aplecă spre el să-l audă mai bine. Încrunțase sprâncenele și uitase gura deschisă ca un copil când se căznește să priceapă ceva. Ar fi vrut parcă să-l oprească înainte să vorbească, de teamă să nu-i spună cine știe ce grozăvenii.

– Văd un om aspru, dar bun la suflet.

– Ca mine!, strigă Chiorul.

– De tine vorbeam.

– Bine. Zi-i mai departe.

– Și-ar da și haina de pe el și ultima îmbucătură de pâine. Dar să nu-l supere cineva, că-l rupe în bucăți.

„Ca mine!”, vru să strige Chiorul din nou, dar se opri la timp. În schimb, se întoarse spre capul de balaur de pe masă și întrebă trufaș:

– L-ai auzit, Șandrule?!

Kondor vorbi mai departe, netulburat:

– Ai făcut bine la mulți în viață, dar și mai mulți te

pizmuiesc și-ți poartă ură.

– Cum a fost nemernicul de Babor!

– Chiar și acuma, ai pe lângă tine oameni care ți-ar înfige cuțitul în spate.

– Ala numai Vasa poate să fie. Sau frate-său, Vasco? N-are a face, că oricum nu-i poate nimeni deosebi. Câți dușmani vezi în palmă?!

– Măcar doi. Sunt ca niște vulturi pleșuvi care abia așteaptă să-ți ciugulească stârvul.

Hangiul se cutremură la un asemenea gând, ca și cum l-ar fi scuturat frigurile. Apoi strigă mânios:

– Ei trebuie să fie! Cine altcineva?! Am simțit de la început că nu-s de încredere. Altceva ce mai vezi?!

– Ai stat holtei prea mult timp!

– Mie-mi spui?!

– A venit vremea să-ți găsești perechea!

– Că bine zici!

– O vei găsi, cât de curând. Mai văd aici și un copil, poate chiar doi. Încă mai ai vreme destulă, căci nu ești bătrân. Dar nu sta prea mult pe gânduri!

Chiorul se umflă în pene și se roși la față ca o fată nevinovată. Apoi strigă la bătrân:

– Mă pornesc chiar mâine dimineață! Numai spune-mi unde să mă duc.

– Am auzit de un loc, dincolo de munți, în Ardeal. Nu-i departe, dar nu-i nici prea aproape. Au un târg de fete și se numește Muntele Găina. Acolo să te duci. Și eu am să merg, căci se zice că-i mare sărbătoare. Cu bălci și petreceri care țin cinci zile și cinci nopți.

– Tocmai cum îmi place mie!

– Eu mai am unele treburi prin părțile astea. Îi caut mireasă lui Dudu.

– Bine faci! Nici ție nu ți-ar strica una! Hai să mai bem o cană de vin! Dar înainte să bem, hai să-ți văd ursul. Nu vreau să ne simtă c-am băut și lui nu i-am dat.

Se ridicară amândoi de la masă să plece. Înainte să iasă pe ușă, Kondor se întoarse și spuse cu glas tare.

– Dobroituca, Șandrule! Mi-a părut bine să te cunosc.

Chiorului îi dădură lacrimile în ochiul cel bun. Se repezi la țigan și îl strânse în brațe, ca pe un frate.

– În atâția ani, nimeni n-a vorbit niciodată cu Șandru! În afară de mine. Toți care mă vedeau că-i vorbesc, se gândeau că mi-am pierdut mințile. Crezi că nu știi?! Crezi că nu văd că e doar o cioplitură de lemn și nu mă poate auzi, nici nu-mi poate răspunde?! Dar simt și eu uneori nevoia să vorbesc cu cineva. Și n-am pe nimeni! Numai pe el. Să mă creadă toți nebun! Nu-mi pasă!! Eu cu ale mele, ei cu ale lor!

– Știu bine ce spui, căci și la mine-i tot așa. Cine mă vede vorbind cu Babu și cu Dudu, crede c-am dat în mintea copiilor. Dar mai bine în mintea copiilor decât fără minte deloc, cum sunt mulți. Oameni ca noi, care vorbesc cu urșii sau caii, ba chiar cu cioplituri de lemn cum e Șandru, au suflet bun!

– Bine zici, frate! Acuma că te-am auzit spunând așa, am mai prins și eu curaj.

(Fragment în avanpremieră din *A fost odată în Carpatia*. vol. II. *Întoarcerea acasă*, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022)

Marin
POP

Sălăjenii și Titulescu

Iuliu Maniu și Corneliu Coposu, executori testamentari ai marelui diplomat Nicolae Titulescu

În galeria marilor diplomați români care s-au remarcat pe plan mondial, la loc de cinste se înscrie și Nicolae Titulescu, unul dintre prietenii și colaboratorii apropiați ai marelui om politic sălăjean, Iuliu Maniu. Dovada prieteniei dintre cele două mari personalități ale României interbelice o constituie legatul testamentar lăsat de Nicolae Titulescu lui Iuliu Maniu, în sensul de a-i aduce osemintele în țară, la Brașov, dacă va deceda în străinătate, ceea ce, din păcate, s-a și întâmplat. La rândul lui, Iuliu Maniu a sfârșit în temnițele comuniste și a transmis mai departe legatul testamentar urmașului său politic, Corneliu Coposu.

Deși s-a născut în Craiova, la 4 martie 1882, Nicolae Titulescu iubea foarte mult Ardealul și îi aprecia pe fruntașii politici ardeleni, în special pe Iuliu Maniu. La fel ca Iuliu Maniu, provenea dintr-o familie cu vechi tradiții istorice. Tatăl său, Ion Titulescu era fiul protopopului Nicolae Economu, urmaș al unei vechi familii de moșneni, iar mama sa, Maria era una dintre nepoatele pictorului Theodor Aman.

Ion Titulescu s-a numărat multă vreme printre reprezentanții oficiali ai autorităților din Craiova, fiind rând pe rând prefectul județului Dolj, președinte al Curții de Apel din Craiova și deputat în Parlament sub guvernul condus de Ion C. Brătianu. Din păcate, a decedat când fiul său, Nicolae, împlinea vârsta de numai un an și astfel toată grija pentru viitorul copilului a trecut asupra familiei.

Nicolae Titulescu a urmat cursurile școlii primare și liceale din Craiova, iar sânguința și tenacitatea cu care se pregătea, unite cu excepționala capacitate de a-și însuși orice disciplină au permis elevului Titulescu să obțină premiul de onoare la examenul de bacalaureat susținut în anul 1900 la Liceul „Carol I” din Craiova.¹

A absolvit studiile superioare juridice în Franța, luându-și doctoratul în Drept la Paris, după care, în anul 1905 se reîntoarce în România ca profesor de drept la Universitatea din Iași. Peste doi ani se mută la București și se căsătorește cu Ecaterina Burcă.

În anul 1909 intră în politică, iar în anul 1912 obține mandatul de deputat pe lista Partidului Conservator-Democrat condus de Take Ionescu.

La 10 iulie 1917, pe când guvernul României și Familia Regală se aflau în refugiu, la Iași, este desemnat ca ministru de Finanțe, în locul lui Victor Antonescu, numit ministru al României la Paris.²

După Marea Unire, a mai îndeplinit un an de zile

Ion Gh. Duca, Iuliu Maniu și Nicolae Titulescu - aprilie 1931

funcția de ministru de Finanțe, în guvernul condus de generalul Alexandru Averescu.³ Începând cu anul 1922 a primit dubla misiune de ministru plenipotențiar al României la Londra și delegat permanent al României la Liga Națiunilor de la Geneva, fiind ales de două ori (1930 și 1931) președinte al acestei organizații internaționale. În această calitate a militat contra revizionismului din Europa și păstrarea frontierelor stabilite prin tratatele de Pace.

În timpul primului ministeriat la Externe, în perioada 1927-1928 a avut o contribuție decisivă la acceptarea internațională a punctului de vedere românesc cu privire la problema „optanților” maghiari.

După demisia guvernului liberal condus de Vintilă Brătianu și chemarea la guvernare a Partidului Național Țărănesc, Iuliu Maniu a insistat să ia din nou conducerea Ministerului de Externe, dar Titulescu, cu demnitatea care-l caracteriza, a refuzat oferta pentru a nu se interpreta că demisionase din guvernul liberal cu scopul de a-și pregăti locul în guvernul național-țărănesc care i-a urmat.

Între Iuliu Maniu și Nicolae Titulescu se leagă o prietenie pe viață și apreciere reciprocă, în special în timpul celui de al treilea guvern condus de Iuliu Maniu (20 octombrie 1932 – 13 ianuarie 1933), când l-a desemnat pe Nicolae Titulescu în fruntea diplomației românești. Nicolae Titulescu a rămas ministru de Externe, indiferent că în fruntea țării s-a aflat un guvern național-țărănist sau liberal, până la 29 august 1936, când a fost demis de către regele Carol al II-lea și înlocuit cu Victor Antonescu.⁴

În momentul în care observă tendințele autoritariste ale regelui Carol al II-lea, care ademenește și o grupare din cadrul Partidului Național-Țărănesc, în frunte cu Armand Călinescu, pentru a slăbi partidul,

Nicolae Titulescu simte nevoia să fie alături de prietenul său, Iuliu Maniu, și se înregistrează politic. Alături de câțiva colaboratori apropiați, printre care se numărau Savel Rădulescu, Constantin Vișoianu și Sergiu Nenișor, se înscrie în PNȚ, atenuând astfel efectul sciziunii produsă de plecarea grupării condusă de Armand Călinescu. În telegrama trimisă de Nicolae Titulescu lui Iuliu Maniu, prin care cerea înscrierea în PNȚ, afirma următoarele: „În momentul când văd că unii fruntași ai Partidului Național-Țărănesc găsesc cu cale să părăsească partidul, cer ca o onoare înscrierea mea în partidul d-voastră ca simplu soldat și fără condiții”.⁵

Din documentele descoperite în arhiva CNSAS și memoriul lui Corneliu Coposu reiese că Nicolae Titulescu l-a desemnat pe Iuliu Maniu, în anul 1937, ca legatar testamentar, cu rugămintea de a fi înmormântat la Brașov. Acest lucru reiese și din telegrama trimisă de Nicolae Titulescu lui Iuliu Maniu, la 2 ianuarie 1941, cu puțin timp înainte de moartea sa. De această dată, spune el, nu mai era o rugămintă, ci o sarcină testamentară:

„Domnului Președinte Iuliu Maniu
Str. Caragea Vodă nr. 27, București

Vă mulțumesc pentru telegrama dvs. Vă reamintim rugămintea mea din 1937: Dacă din întâmplare aș muri, vă rog pe dvs, pe Dr. Nicolae Lupu și Mihai Popovici și pe toți ceilalți membri ai partidului nostru, să-mi rezervați loc de veci la Brașov. Vreau să-mi dorm ultimul meu somn printre frații mei Moți transilvăneni. Doresc să fie un loc mai izolat, unde să fiu singur și unde familia mea va construi un cavou. De această dată nu mai este o rugămintă ci o sarcină testamentară, pe care vă rog pe dvs sau oricare alt membru al partidului nostru, să o accepte.

Cu afectuoasă prietenie,
Titulescu”.

Iuliu Maniu îi răspunde că dorința sa va fi respectată, dar refuză să se gândească la astfel de „preocupări”, deoarece Nicolae Titulescu mai avea multe de spus în domeniul diplomației și național-țărăniștii îl așteptau să revină cât mai curând în viața politică, alături de ei:

„Exceleței Sale,
Nicolae Titulescu, Cannes-Franța

Vă mulțumim cu toții pentru mișcătoarea dvs mărturie prieteniei și încrederii dvs. Vă asigurăm de aceleași sentimente. Acceptarea dorinței dvs testamentare constituie pentru noi desigur o datorie, dar noi refuzăm să subscriem la asemenea preocupări. Dorindu-vă cea mai bună sănătate, credem a vă vedea punându-vă în curând, din nou, în serviciul țării, talentul și marea dvs competență.

Cu afectuoasă prietenie,
Iuliu Maniu, dr. N. Lupu, M. Popovici”.

Din păcate, la 18 martie 1941 vine vestea tristă din Franța, de la Cannes, că marele diplomat a trecut în eternitate, cu o zi înainte, printr-o telegramă trimisă de soția sa, Ecaterina Titulescu:

„Iuliu Maniu
București

Soțul meu a murit. Suprema lui dorință a fost să se odihnească în Transilvania.

Ecaterina Titulescu”.

Îndurerat de aflarea acestei vești, Iuliu Maniu îi trimite în aceeași zi Ecaterinei Titulescu următoarea telegramă:

„Doamnei Ecaterina Titulescu
Cannes-Franța

Împărtașim durerea pentru pierderea ilustrului dvs soț și pierderea care este a întregului Neam Românesc, al cărui strălucit fiu a fost, pe care l-a iubit și servit cu puterile excepționale cu care îl înzestrase Dumnezeu, cum a fost și un ilustru membru al guvernelor noastre. Guvernul ne face cunoscut că în împrejurările de fapt, nu este cu putință materialmente transportul în țară astăzi. Dorind a lua parte cu o delegație la înmormântarea provizorie în Cannes, rugăm a ne comunica urgent ce loc destinați. Ne îngrijim pentru mormântul definitiv la Brașov. Rugăm pe Dumnezeu să vă mângăie inima, iar pe marele dispărut să-l aibe lângă sine, ca sol al Neamului Românesc, care a suferit în timpul din urmă o așa de mare nedreptate. În numele Partidului Național-Țărănesc, Iuliu Maniu, dr. N. Lupu, Ion Mihalache, Mihai Popovici”.⁶

Europa era zguduită de cea de a doua conflagrație mondială și cu toate demersurile făcute de Iuliu Maniu nu s-a reușit aducerea osemintelor marelui diplomat în țară. Demersul pe care l-a făcut prin legația Italiei de la București, către dictatorul Benito Mussolini, „pentru a se permite tranzitul sicriului prin Italia a fost întâmpinat cu un refuz ostil. Italia fascistă nu putea să ierte pe fostul președinte al Ligii Națiunilor, care condamnase cu aspre cuvinte și sancțiuni, invadarea Abisiniei”, spune Corneliu Coposu în memoriul său trimis Ministerului de Externe în anul 1978.

După război, țara noastră a intrat în sfera de influență sovietică, iar conducerea PNȚ, în frunte cu Iuliu Maniu a fost arestată, în urma capcanei întinse de către Securitate la Tămădău. Așa cum am subliniat mai sus, Iuliu Maniu și Corneliu Coposu au avut o ultimă întâlnire în închisoare, în octombrie 1947, în cadrul căreia Iuliu Maniu îi lasă, la rândul lui, testamentul moral de a aduce osemintele lui Nicolae Titulescu în țară.

Iuliu Maniu a sfârșit în chinuri groaznice în închisoarea de la Sighet, la 5 februarie 1953. Ucenicul său, Corneliu Coposu, a scăpat cu viață și a fost eliberat în anul 1964, odată cu amnistia generală a deținuților politici, impusă de către Occident.

Crezând că societatea românească se îndreaptă într-o direcție mai bună, având în vedere dezghețul ideologic al anilor '70, Corneliu Coposu se decide să ducă la îndeplinire legatul testamentar transmis lui de mentorul său, Iuliu Maniu.

Inițiativa lui Corneliu Coposu ajunge la „urechile Securității”, care avea instalate microfoane în casa în care locuia. Într-o convorbire cu prietenul său, Corneliu Radocea, înregistrată de către Securitate, îi povestește că Iuliu Maniu a fost legatarul testamentar al lui Nicolae Titulescu, sarcină care i s-a transmis lui. Îi spune că intenționează să trimită un memoriu ministrului de Externe și Academiei RSR, pe care să-i informeze despre ultima dorință a marelui diplomat și că le va cere să aducă osemintele lui Titulescu în

țară. Îl roagă pe Radocea să dactilografieze el memoriul în patru exemplare, să-l dateze 10 iunie 1978 și să „respecte politețea înserată de el și **bineînțeles să evite cuvintele «tovarășe» ca mod de adresare, considerând că el nu este obligat să le folosească** (subl. Securității)”.⁷

„Corneliu Coposu a trimis telegrama Ministerului de Externe. Din documentele existente în arhiva CNSAS aflăm că în data de 5 iunie 1979, Corneliu Coposu susține la Casa Oamenilor de Știință conferința «Actualitatea lui Simion Bărnuțiu». La circa trei săptămâni după conferință, unul dintre delatori s-a dus acasă la Coposu să-l felicite. Acesta i-a spus că imediat după conferință s-au prezentat la el trei tovarăși de la Ministerul Afacerilor Externe (Lengel, Pop și încă unul), care i-au spus că au venit din partea consilierului Grigorescu, de la MAE, în legătură cu memoriul făcut de Corneliu Coposu referitor la testamentul lui Titulescu ca să fie aduse osemintele lui în țară, la Brașov. Acești trei tovarăși l-au întrebat dacă nu vrea să se ocupe el de aducerea rămășițelor pământești ale marelui diplomat. Coposu i-a spus că el nu este persoană oficială și că a făcut acel memoriu, deoarece executorul testamentar al lui Titulescu a fost Maniu. El a găsit respectivul testament în hârtiile lui Maniu, care acum ori este dispărut, ori se găsește la autorități. Delegații MAE i-au răspuns că e mai bine să se facă neoficial, deoarece s-a încercat și cu aducerea rămășițelor lui George Enescu și aceasta a eșuat din cauza opoziției familiei lui Enescu. Nu s-a luat nici o hotărâre, urmând ca Corneliu Coposu să mai fie vizitat de delegații MAE.”⁸

Problema testamentului marelui diplomat a fost intens dezbătută și în cadrul unei ședințe a Asociației de Istorie Comparativă a Instituțiilor și Dreptului din România. Corneliu Coposu era membru al asociației, care a luat ființă în iulie 1976, chiar în luna în care el ieșea la pensie. El intenționa să-și dedice cât mai mult timp studiului și scrisului în vederea recuperării adevărului istoric.

Ședința a avut loc în data de 13 februarie 1979 și în cadrul ei prof. univ. dr. docent Vasile Gionea a prezentat comunicarea științifică „Titulescu, diplomat și om de legi”. Ședința a fost condusă de prof. univ. Mircea Rebreanu, fratele scriitorului Liviu Rebreanu și s-a bucurat de o asistență deosebită. Unul dintre informatorii prezenți la întrunire îi remarcă pe profesorii universitari Lăzărescu, Strihan, Irina Rădulescu, Vasile Netea, Cernea și Predescu. De asemenea, a fost prezentă artista emerită Marieta Rareș, văduva lui Gheorghe Nenișor, nepotul și legatul universal al averii lui Titulescu. Asistența, spune informatorul „era compusă numai din oameni de știință, pensionari sau aproape pensionari”.

Referitor la comunicarea profesorului Gionea subliniază că „a fost interesantă, referentul dovedind mari calități de informare și prezentare. Nimic deosebit nu era de semnalat în textul său (către organele de Securitate – n.n.), care s-a referit numai la obiect”.

Este de părere că „denaturarea” discuțiilor s-a pro-

pus în momentul în care prof. Rebreanu a declarat că trei momente cruciale ale statului român sunt Unirea Principatelor (1859), Independența (1877) și Marea Unire (1918). El nu a făcut „nici cea mai mică notație la 23 Aug. 1944” și evident la rolul pe care și-l atribuiau comuniștii în realizarea lui.

Situația a „degenerat” în momentul în care a luat cuvântul Corneliu Coposu, „învăluindu-și comentariul în atmosferă de mister”, spune informatorul. El își exprimă nedumerirea asupra modului în care a dispărut testamentul lui Nicolae Titulescu, pe care personal l-a depus la Biblioteca de la Blaj, în momentul cedării Ardealului. Prin respectivul testament, subliniază Corneliu Coposu în intervenția sa, Iuliu Maniu era numit legatar testamentar, având „deplină încredere că voința va fi îndeplinită”. Informatorul susține că vorbitorul „s-a lansat – spre jena generală – într-o expunere alături de subiect”, ceea ce nu este adevărat. Corneliu Coposu susținea, pe bună dreptate, că Titulescu „nu avea stimă și încredere decât în ardeleni, iar orientarea sa politică era țărănistă”. Mai mult, el afirmă că marele diplomat și-a exprimat dorința ultimă de a fi înmormântat la Brașov, pe versantul muntelui Tâmpa și își exprimă nemulțumirea că această dorință nu a fost îndeplinită după cel de-al Doilea Război Mondial, mormântul său aflându-se tot la Cannes. Coposu, spune informatorul, „a lăsat să se înțeleagă că testamentul de care era vorba, ar fi fost sustras și făcut să dispară de unii interesați în a nu perpetua memoria unei mari figuri politice de talie internațională”, precum Nicolae Titulescu.

Evident că afirmațiile lui Corneliu Coposu, perfect adevărate, au fost primite cu nemulțumire și comentarii defavorabile din partea unora dintre cei prezenți, care se aflau în necunoaștință de cauză. După terminarea discuțiilor referatului, pe culoar, Marieta Rareș, văduva lui Gh. Nenișor, nepotul și legatarul universal al averii lui Titulescu, i-a făcut observații lui Corneliu Coposu că e greșit informat, deoarece testamentul lui Titulescu se afla în posesia sa și i-l pune la dispoziție pentru a-l consulta. Corneliu Coposu încearcă să-i explice că este vorba de testamentul politic al marelui diplomat.⁹

Memoriul înaintat de Corneliu Coposu Ministerului de Externe a fost pus probabil la arhivă și doar Securitatea l-a contactat pe autor pentru a-i observa intențiile.

După anul 1990, Corneliu Coposu reia inițiativa aducerii osemintelor lui Nicolae Titulescu în țară. În acest scop, la 18 februarie 1991, cu o lună înainte de împlinirea a 50 de ani de la trecerea în eternitate a marelui înaintaș, el adresează un memoriu ministrului de Externe, Adrian Năstase, în care solicită constituirea unei comisii speciale pentru aducerea neîntârziată la îndeplinire a dorinței marelui diplomat român. Comisia urma să ia legătura cu autoritățile franceze competente și cu urmașii familiei, „pentru a rezolva cele necesare în scopul aducerii în țară a osemintelor familiei Titulescu și al organizării înmormântării pe Tâmpa, la Brașov”. Sugerează ca respectiva comisie să fie formată

din reprezentanții celor două instituții românești de care se leagă numele lui Nicolae Titulescu: Ministerul Afacerilor Externe și Partidul Național-Țărănesc. La final, reamintește obligația morală pe care o avea de a duce la îndeplinire ultima dorință a marelui diplomat, transmisă de mentorul său, Iuliu Maniu, la ultima lor întâlnire pământească: „Pentru mine îndeplinirea dorinței testamentare a lui Nicolae Titulescu reprezintă o obligație moral-juridică de deosebită însemnătate”. De asemenea, subliniază obligația ministrului în funcție față de înaintașul său: „Pentru Domnia Voastră, urmaș la conducerea Ministerului Afacerilor Externe al ilustrului dispărut, sprijinirea acestei acțiuni vă oferă o frumoasă ocazie de grațitudine și respect față de Nicolae Titulescu și opera sa diplomatică”.

Peste ani, Adrian Năstase rememorează acest eveniment istoric, insistența lui Corneliu Coposu și uriașa sa personalitate: „Dacă mă opresc o clipă asupra persoanei lui Corneliu Coposu fără să vreau să nedreptățesc pe niciunul dintre ceilalți, o fac pentru mai multe motive. Era un caracter, era un lucid, era un luptător, era un neînfrânt, fără exagerare, a fost un martir. (...) Dar, la toate cele de mai sus, se adaugă devotamentul cu care Corneliu Coposu s-a dedicat gândului pios și luptei nobile a aducerii lui Nicolae Titulescu în pământul românesc”.¹⁰

Odiseea osemintelor lui Nicolae Titulescu se va încheia în anul 1992, în data de 14 martie, când vor fi aduse în țară de către Ministerul de Externe și reînhumate la Brașov.

Pentru posteritate, rămâne îndemnul marelui diplomat de a ne implica fiecare dintre noi în menținerea celui mai de preț bun al omenirii: pacea. În această luptă, spunea Titulescu: „Fiecare își are misiunea sa, cu toții uniți cum ne-am putea îndoi de succes? Ce importanță are faptul că nu vom mai fi prezenți în ziua când opera va fi terminată? Ce importanță că vor fi uitate eforturile lucrătorilor din primul ceas? Ce importanță că noi nu vom fi fost decât soldații necunoscuți ai victoriei păcii? Vom fi fost aceia care au crezut într-o clipă, când ar fi putut să-și piardă credința și aceasta este singurul merit care are preț”.¹¹

Fie ca visul lui Titulescu, de a trăi în pace și armonie să se împlinească și pentru acest vis, așa cum spune marele Titulescu, să luptăm cu toții, zi de zi.

Anexă documentară

Memoriul înaintat de către Corneliu Coposu ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, la 10 iunie 1978:

Excelența voastră

Domnule ministru al Afacerilor Externe

Subsemnatul CORNELIU COPOSU, fost secretar politic al președintelui IULIU MANIU și fost secretar general adjunct al P.N.Ț. (1930-1947), socotindu-mă obligat în conștiința mea de român și fiind investit în împrejurări excepționale cu aducerea la îndeplinire a unui legat testament verbal vă rog

să-mi îngăduiți a supune aprecierii Excelenței voastre următoarele:

La 17.03.1941, a încetat din viață la Cannes, de parte de patria lui, ostracizat de dictaturile înscăunate în România, în anii premergători gloriosului antecesor al Excelenței voastre, emeritul diplomat NICOLAE TITULESCU, pe care am avut norocul să-l cunosc personal și să mă aflu uneori în anturajul său. În aceeași zi, IULIU MANIU a primit o telegramă fulger, trimisă de soția defunctului, cu următorul conținut:

„NICOLAE a încetat din viață. În calitatea d-voastră de prieten și executor testamentar, vă rog să luați măsurile necesare pentru înmormântarea lui în țară, în conformitate cu dorința sa expresă, pe care o cunoașteți și pe care a repetat-o în ultima clipă”.

IULIU MANIU a răspuns telegrafic d-nei TITULESCU, la Cannes:

„Adânc întristat de trecerea în eternitate a ilustrului și inegalatului bărbat de stat, NICOLAE TITULESCU, marele meu prieten, vă rog să-mi permiteți ca, împreună cu întregul neam românesc, să mă alătur îndoliat la marea d-voastră durere. –

În calitatea mea de executor testamentar, voi întreprinde măsurile necesare pentru îndeplinirea ultimei dorințe a onoratului dispărut. –

Vă rog să așteptați comunicările care vor urma”.

Europa era zguduită de înclăștarea dramatică a conflagrației mondiale. România, pe care politica dictaturii regale și, mai apoi, militare, care i-a urmat, o îndepărtase de linia tradițională și de vechile ei alianțe, era înfeudată fără asentimentul națiunii în orbita hitleristă și se găsea în ajunul războiului crunt, prevăzut cu luciditate și combătut cu ardoare de N. TITULESCU. –

IULIU MANIU a întreprins toate diligențele posibile pentru a realiza aducerea în țară a osemintelor marelui dispărut. Eforturile lui s-au izbit de refuzul guvernului ANTONESCU, care era obsedat de teama de a nu supăra pe nemți și pe italieni. –

MIHAI ANTONESCU a exprimat în fața subsemnatului, regretul că împrejurările și susceptibilitățile de care e obligat să țină seama, din oportunitate, nu-i permit să aducă omagiul său sincer celebrului diplomat român, pe care l-a prețuit în mod deosebit. –

Demersul făcut prin legația de la București, a Italiei, la Mussolini, pentru a se permite tranzitul sicriului prin Italia, a fost întâmpinat cu un refuz ostil. Italia fascistă nu putea să ierte pe fostul președinte al Ligii Națiunilor, care condamnase cu aspre cuvinte și sancțiuni, invadarea Abisiniei. –

Ministrul Italiei la București, PELEGRINO GHIGI, a fost deosebit de jenat când a trebuit să facă cunoscută hotărârea guvernului de la Roma și, în fața trimisului lui MANIU, a etalat în mod indiscret opinia lui separată față de această lipsă de eleganță. –

Celalalte rute de acces erau obstaculate de războiul în curs, iar teritoriile stăteau sub controlul Wehrmachtului încă atotputernic. –

continuare pe www.caietesilvane.ro

Laurențiu-
Stefan
SZEMKOVICS

Ordin național conferit în 1922 unui senator de Sălaj

Prezentăm, apelând la faleristică, la heraldică și la sigilografie, Ordinul „Steaua României” în gradul de Ofițer care, prin decretul nr. 4.618 din 2 noiembrie 1922 (publicat în „Monitorul Oficial” nr. 172 din 7 noiembrie 1922), i-a fost acordat și lui Bran Emilian, senator de Sălaj. Reprodusele grafice ale distincției onorifice au fost preluate de pe site-ul <http://ordersandmedals.ro>.

Ordinul „Steaua României” a fost instituit prin legea nr. 1108 din 10 mai 1877 și avea scopul de a recompensa serviciile militare și civile aduse statului român. Conform *Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii relativă la instituirea Ordinului „Steaua României”* (Decretul regal nr. 3.505 din 11 octombrie 1906, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 174 din 2 noiembrie 1906, aflat, în copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 642), Ordinul „Steaua României” în gradul de Ofițer se prezintă sub forma unei cruci recruciate, de metal, de 40 mm, smălțuită albastru, înconjurată de raze convergente, purtând deasupra coroana regală. Pe aversul crucii, pe centru, într-un medalion rotund, smălțuit roșu, o acvilă, redată în întregime și din față, cu aripile deschise și cu zborul în jos, cu capul întors spre aripa dreaptă, ținând în cioc o cruce poziționată, oblic, în bandă, stând cu picioarele pe un fulger, totul aurit. Medalionul este înconjurat de o bordură, emailată albastru, în care este scrisă, cu litere majuscule, aurii, deviza *** **IN FIDE SALUS** (SALVAREA ÎN CREDINȚĂ).

Ordinul „Steaua României” în grad de Ofițer (avers și revers).

Sursa: <http://ordersandmedals.ro>.

La rândul ei, bordura este înconjurată de o ghirlandă de ramuri de stejar, de culoare verde, prinsă, în dreptul brațelor crucii, cu panglici aurii dispuse în săritoare. Pe revers, pe mijloc, într-un medalion asemănător cu cel de pe avers, cifra domnitorului Carol I (două litere „C” adosate și intercalate în care este înscrisă cifra romană „I”),

încoronată de o coroană închisă, terminată cu glob crucifer, totul aurit. Însemnele Ordinului erau de aur pentru gradul de Ofițer. Ofițerii purtau distincția onorifică pe partea stângă a pieptului, atârnată de o panglică moarăță roșie cu câte două dungi de culoare albastru-închis pe fiecare margine și cu o rozetă plasată pe centru.

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Scrisul – cea mai fascinantă *facere* din nimic. Fiecare cuvânt poate face o lume, chiar din *nimicul* ei prezumtiv... Să scrii ca și cum ai ara cerul, ca și cum ai însămînța norii. Să scrii cu acele cuvinte care pot germina în lumina amiezii, pot rodi chiar și în nopțile cele mai secetoase.

Să scrii cu o mînă crescută din negurile care nu pot purta nici un nume. Să scrii cu toate absențele care te adevăresc, cu tot golul pe care poți să-l umpli. Să scrii pînă ce în urma ta vor rămîne doar oasele unor cuvinte... Scrisul meu este în bună măsură unul reactiv, fiind un *răspuns* repulsiv la provocările care îmi deturneză și dezechilibrează ființa, la non-sensul și absurditatea care îmi dau neconștient tîrcoale. Neputîndu-mă reconcilia cu asemenea determinări repugnante, mă arunc conștient/inconștient în hăul purificator al paginii albe, din al cărei athanor sper să răsară un alt eu și o altă alteritate... Scrisul meu intră uneori în coliziune cu viața, aceste *indeletniciri* devenind doar două nonsensuri care se exclud. Căci viața nu mai încapă în scris, iar scrisul se îndepărtează tot mai mult de viață, mimînd autonomia. Acestea par două răzvrătiri care se caută în negura indefinibilului, pentru a se denomina reciproc chiar cu ceea ce le lipsesc. Scrisul m-a ajutat și mă ajută să-mi valorific toate obsesiile, eșecurile și neîmplinirile. Prin el, am încercat să-mi imaginez ceea ce nu am putut fi. Finalmente, nu sînt decît suma nerealizărilor mele.

În toate aceste „însămînțări literare” pe care le fac mai mult pe ogorul imaginarului, nu mă aștept decît să răsară din cînd în cînd cîte ceva care să rețină o privire rătăcită. Cît despre vreo recoltă, doar vremurile *poetice* vor decide. Căci... „Spiritul este întotdeauna poetic” (Novalis).

*

Heracitian vorbind, noi nu ne *scăldăm* de două ori în apele aceleiași realități. De fapt, nu ne prea *scăldăm* niciodată, pentru simplul motiv că realitatea, „marea antrepriză”, cu o formulă kierkegaardiană, este mai mult o prelungire a imaginarului, în ale cărui valuri ea se poate doar reflecta.

Doar chipurile noastre *plutesc* o vreme la suprafața realității, într-o curgere paralelă cu ea însăși. Viața este doar o scurtă *scaldă* imaginară dinaintea realității involburate a morții, eșecul spectaculos al unui miracol, luxul inutil al devenirii. Apărută din nimic, ea vrea să cuprindă totul. Supusă irefragabil

efemerității, ea vrea să îmbrățișeze eternitatea. Legată organic de pămînt, ea vrea să invadeze cerul. Pornită din hazardul unei posibilități, ea vrea să fie propria im-posibilitate. Pare paradoxal că putem alege orice în legătură cu viața, mai puțin viața însăși. Faptul că nu noi ne-am ales viața, ci ea ne-a ales pe noi, aruncîndu-ne în labirintul existenței, o încarcă cu un dramatism aprioric. Întîmplarea că am apărut în lume fără nici un merit o plătim cu pedeapsa de a muri fără nici un sens. Viața are o singură variantă, moartea – o mulțime. Nu există mister mai mare decît viața și absurditate mai mare decît moartea. Chiar și dacă se moare de rîs, la propriu, moartea rămîne tot cel mai tragic moment, fiind nonsensul absolut al vieții.

Iar constatarea că ultima opțiune a vieții este moartea o aruncă total în inconceptibil. Moartea este intimitatea absolută a eului, saltul abisal în nimicul care ne-a expulzat vremelnice în existență. Totuși, cum reușim dintr-o viață atît de scurtă să murim pentru totdeauna?

*

De cînd e lumea, cunoștințele cele mai diverse s-au transmis de la cei care știu la cei care nu știu, dar sînt dornici să învețe – de la maestru la discipol. După cum orice discipol trebuie să-și depășească maestrul, pentru ca, în final, acesta să (mai) poată învăța cîte ceva de la discipol. Astăzi, în mod paradoxal, unele cunoștințe se transmit *ex cathedra* de la cei care nu știu nimic la cei care mai știu cîte ceva. Nemaivorbind că fiecare a devenit o agenție de informații inutile în contextul tehnologic actual. Tot mai mulți habarniști îi învață, sever, pe alții cum să reușească în viață, cum să fie fericiți cu metoada, le deslușesc misterele lumii. Acești antrenori de reușită și destin sînt gata să transfere pe oricine în paradisul vorbelor lor deșarte. Faptul că mulți îi învață pe alții ceea ce nici ei nu știu ar fi de un haz nebun dacă nu ar fi total tragic. Proștii îi *deșteaptă* pe înțelepți. Unele prostii necesită același efort ca actele inteligente. Doar finalitatea lor face diferența. Toți proștii se ratează cu convingerea că sînt deștepți fără noroc. Faptul că observăm prostia altora nu ne face automat înțelepți. Înțelepți sîntem cînd o observăm și pe a noastră, cînd putem face și *prostii* inteligente. „Dacă oamenii nu ar face uneori prostii, nu s-ar produce absolut nimic inteligent” (L. Wittgenstein).

Daniel MUREȘAN

Gotthard – *Live in Bistrița*,

Bistrița este singurul oraș din România care are pe stema sa struțul, simbolul uneia dintre cele mai puternice dinastii europene, dinastia d'Anjou (orașul a sprijinit dinastia d'Anjou în lupta cu nobilimea maghiară). Sfârșitul acestei veri a adus la Bistrița o altă dinastie, cea a rockului. Un festival unde am avut ocazia să-i văd pe elvețienii de la *Gotthard* (anul trecut trebuia să-i văd la Budapesta, dar pandemia a amânat întâlnirea cu virtuozii cantonari).

Gotthard parcă a ieșit din tunelul cu același nume, ca o locomotivă cu aburi ce sună apăsător pe calea sa metalică. De peste 30 de ani, rockerii din Lugano cântă cu un extraordinar chef de rock, parcă din ce în ce mai proaspăt. Vocalistul *Nic Maeder* captează publicul încă de la prima piesă. Coverurile „Hush” și „SOS”, în cel mai original stil Gotthard, pun stăpânire pe auditoriu, amintindu-mi de cel mai pur stil hard-rock. Partea acustică

a trupei, pe care am ascultat-o pe multe albume, a performat fără greșală la Bistrița, cu piese ca „One Life, One Soul”, „Sweet Little Rock N' Roller” sau „Mountain Mama”. O dovadă de măiestrie artistică, fără aranjamente de studio.

Una peste alta, am ascultat o voce aproape perfectă a lui *Nic Maeder*, câteodată aducând a *David Coverdale* sau *Rod Stewart*. Interacțiunea cu publicul mi-a adus aminte de *Ronnie James Dio*, adică multă energie și un discurs carismatic.

La concertul de la Bistrița mi s-a întărit convingerea că discurile live ale elvețienilor sunt produse serioase, ce merită toți banii. Și da, Gotthard ar putea avea rolul de salvatori ai rockului melodic!

Discografie Gotthard:

- * Gotthard (1992)
- * Dial Hard (1994)
- * G. (1996)

- * The Hamburg Tapes (1996)
- * D Frosted (1997)
- * Open (1999)
- * Homerun (2001)
- * Human Zoo (2003)
- * Lipservice (2005)
- * Made in Switzerland – Live in Zürich (2006)
- * Domino Effect (2007)
- * Need to Believe (2009)
- * Homegrown – Alive in Lugano (2011)
- * Firebirth (2012)
- * Bang! (2014)
- * Live & Bangin' (official bootleg; 2015)
- * Silver (2017)
- * Defrosted 2 (2018)
- * #13 (2020)

Componentă Gotthard:

- Leo Leoni – chitară
- Marc Lynn – bass
- Freddy Scherer – chitară
- Nic Maeder – voce
- Flavio Mezzodi – baterie

Filmografiile Simonei

Live is Life (2021)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

Gen: comedie/dramă

Durată: 1h 49m

Regizor: Dani de la Torre

Scenarist: Albert Espinosa

Roluri principale: Adrián Baena, Juan del Pozo, Raúl del Pozo, Javier Casellas, David Rodríguez

Filmat în: Spania

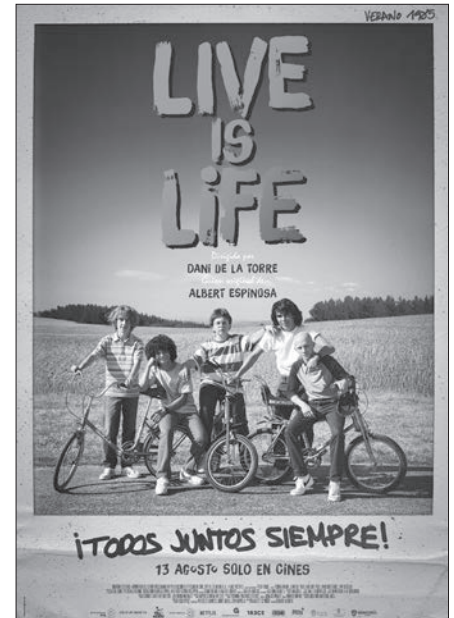
Limbă care se vorbește în film: spaniolă/galițiană

Premii și nominalizări: nominalizare la categoria *Cel mai bun film spaniol* (Festivalul spaniol de film de la Málaga).

Două dintre cele mai grozave adaptări cinematografice după scrierile lui Stephen King sunt *Stand by Me* (1986) și *The Shawshank Redemption* (1994). Ele fac parte din seria *Anotimpuri diferite* scrisă în 1982, serie care se abate de la stilul obișnuit, sumbru, terifiant și plin de suspans al autorului. Prima adaptare cinematografică amintită, *Stand by Me* își are, de fapt, originea într-o nuvelă intitulată *The Body* (tr.n. – *Corpul*). În rolurile care i-au consacrat îi regăsim pe River Phoenix, Corey Feldman, Wil Wheaton și Jerry O'Connell, patru puști care pornesc într-o aventură de tipul *coming of age* (maturizare), pentru a descoperi cadavrul unui băiat care e dat dispărut. Traversază proprietăți private, scapă miraculos dintr-un accident feroviar, sunt prinși în mlaștini pline de lipitori, hoinăresc prin păduri cu speranța ca la capătul călătoriei să devină eroi locali. Filmul a devenit unul de referință, nu numai pentru că pune în scenă unul dintre cele mai iubite scenarii arhetipale (călătoria inițiativă), dar mai ales pentru că face apel la un adevăr indisolubil: prietenii din copilărie sunt cele mai frumoase și mai năstrușnice și ele își pun amprenta, atât afectiv, cât și formator asupra noastră, adulții de mai târziu.

În mod similar, *Live is Life* (2021) împrumută ceva din aura lui *Stand by Me* (1986) fără pretenția de a-l rescrie în registru spaniol, dar variind pe aceeași partitură a prieteniei care e pusă la încercare, de-a lungul unei aventuri cu hoinăreală inclusă. În vara anului 1985, cinci adolescenți (Adrián Baena – Rodri, Raúl del Pozo – Maza, Juan del Pozo – Álvaro, David Rodríguez – Suso, Javier Casellas – Garri-ga) pornesc pe bicicletele lor într-o excursie a cărei finalitate e găsirea unei flori magice (aluzie la *Visul unei nopți de vară* a lui Shakespeare?) care ar vindeca toate bolile. Adolescenți tipici, băieții au parte de șicanări din partea celor mai mari, au părinți cărora trebuie să le dea socoteală și o mulțime de probleme care ies rând pe rând la suprafață pe parcursul peliculei. Ca și în cazul protagoniștilor din filmul lui Rob Reiner din 1986 și aceștia au de trecut granițe naturale (munți, pădure, lacuri) care le pun la încercare îndârjirea și determinarea, dar și o mulțime de peripeții ce decurg din felul lor nonșalant de a trata lucrurile, din hachițele cărora le cedează ori din provocările pe care și le lansează unul altuia. Doi dintre cei cinci băieți sunt frați gemeni, însă unul dintre ei suferă de cancer. Floarea magică devine un simbol al luptei pentru viață, tot așa cum e și în cazul tatălui unuia dintre băieți, însă farmecul filmului constă tocmai în aceste descoperiri lente care mută permanent miza căutării.

Peisajele galițiene sunt superbe, plasând acțiunea într-un topos atemporal, cu toate că detaliile vestimentare, muzica petrecerii la care participă, precum și alte elemente de culoare locală opun artefactiv acestui peisaj seren ceva din dina-

mismul și răzvrătirea anilor '80. Copilul pe care îl găsesc în zona rău famată, problemele sociale, nevoia de auto-afirmare și validare, criza identitară sunt tușe subtile, pe care la o primă vedere spectatorul cuprins de vraja aventurii s-ar putea să le treacă cu vederea, dar aici e, cred eu, miezul peliculei. Cei care au plecat nu mai sunt nicidecum cei care se întorc în scena finală la spital. Sunt mai împăcați, eliberați afectiv, responsabili curajoși și maturi și ceea ce trăiesc e, cum spune titlul filmului care adaptează un șlagăr, viața adevărată. Promisiunea de a se întoarce precum boomerangul pe care Rodri i-l dă lui Suso e o promisiune a cărei finalitate nu o aflăm, tot așa după cum pelicula nu face nicio aluzie la soarta tatălui lui Suso, pentru că poate mesajul e centrat pe căutare, pe parcurs, și nu pe țelul în sine. Dar ea aduce în sufletele spectatorilor ecouri ale unor promisiuni similare, pe care poate (nu) le-au ținut. Tărâmul magic al copilăriei rămâne, prin retrăire, un material fantastic reinventat.

Malaxorul de octombrie

■ Am primit, cu bucurie, o nouă carte semnată de **Liviu Ioan Stoiciu**: „De uz strict personal (Din anul Revoluției – jurnal. Și după 17 ani, elegii ale unui accident)”, Editura Junimea, Iași, 2022. O lectură, aș spune, obligatorie pentru toți cei care nu au trăit în comunism, și doresc să cunoască cum a fost atunci. Așa, de culoare, interesante pagini cu „conjuțeșeanul” nostru Virgil Măgureanu...

■ Un text important de **H.-R. Patapievici**, „Trei mântuiri și un comentariu la iresponsabilitate”, în „**România literară**” (nr. 38/2022). Finalul: „(...)

știm măcar în ce societate am accepta ori ne-am dori să trăim. Într-una în care nici faptul de a fi marginal, nici faptul de a nu fi marginal să nu constituie în ochii niciuneia din părți o crimă – acel tip de «crimă notorie față de întreaga societate» în care Marx vedea condiția necesară ca proletariatul, acest vechi marginal, să ne mântuie pe toți, prin eliberarea completă a societății de non-marginalii dăunători. Lucru de care nu ne-a ferit Dumnezeu” (romanaliterara.com). Să vedem dacă marginalii „mai noi” vor reuși să pună în practică vechile idei marxiste...

■ Din „**Apostrof**” (nr. 9/2002) mi-a atras atenția și o proză de **Horățiu Mălăele**, „În Parc”: „Am fost cu copiii în parcul Ioanid, să înălțăm un vis. Era împachetat îngrijit, într-o cutie destul de mare, îmbrăcată într-o hârtie albastră, lucioasă, pe care fuseseră imprimare câteva stele galben-pai, de un presupus prost gust. Pe laterala din stânga sus se afla ștampila fabricii de vise, iar la subsol, destul de mare, cineva scrisese grăbit adresa și numele meu. Deși nerăbdător, am desfăcut-o cu prudență, să nu provoc vreo stricăciune.

Înăuntru am dat peste un coșmar. Semăna cu o roată de camion, urât colorată, ce degaja un miros greu, de crematoriu. Primul gând a fost să fac o reclamație. M-am răzgândit. Râzând, copiii începuseră deja să-l dea de-a dura” (revista-apostrof.ro).

■ Două fragmente din editorialul „Evoluție/Involuție” de **Nicolae Prelipceanu** din „**Viața Românească**” (nr. 9/2022): „Unul dintre aceste noi

meșteșuguri de tâmpenie este, cred, compus din desenele acelea numite *emoticoane*, care înlocuiesc o comunicare verbală și, în plus, marchează ironia sau gluma, așezate lângă un text de acest tip, altădată clar pentru oricine. Dacă faci o glumă pe internet trebuie musai să pui un emoticon, că altfel afirmația ta este luată ca atare și respectivul destinatar (sau respectiva destinatară) s-ar putea supăra, neînțelegând că e doar o glumă. Când scrii cuiva o frază ironică, de asemenea, trebuie neapărat să pui un emoticon, dracu' știe care e ăla, că eu încă nu mi-am pierdut cu totul simțul umorului, deși, recunosc, uneori, adoarme și cel pe care pretind că-l mai am. Astfel, încet-încet, destinatarul, și sunt milioane pe zi, se deprinde a nu mai face efortul de a discerne sensul vreunei comunicări”; „Încet-încet, încredințăm voioși tot mai multe funcții care păreau că fuseseră date nouă de Creator mecanismelor pe care oameni de geniu (bun, rău?) le inventează. Încet-încet, ne scufundăm astfel în uitarea de noi, cei care ar fi trebuit să fim în continuare. Și dacă altădată omul se credea asemenea demiurgului (e nevoie de dicționar? sau căutați cuvântul pe google?), acum, treptat și fără să-și dea seama, devine o legumă dintr-o salată pregătită eventual întâmplător de adevăratul demiurg, dacă așa ceva o fi existând în realitate. Să devii din eventual legumicultor chiar produsul muncii tale, da, asta e o chestie real-umană, dar unde-i «cel ce gândește singur»? Unde mai e?” (viataromaneasca.eu). Oare asemenea excelente editoriale sunt citite/propuse (pentru lectură) de profesori elevilor?

(D.S.)

■ „**Pro Saeculum**”, revistă de cultură, literatură și artă, care apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, a publicat, în primul trimestru al anului 2022, un articol al academicianului Ioan-Aurel Pop,

PRO SAECULUM

în care acesta își imaginează „Posibila lume care ni se menește”. Enumerăm dintre titlurile publicate: Nicolae Gheran – „Scrisoare deschisă”, C. Stănescu – „Un trădător de țară”, Georgeta Filitti – „Despre soarta inexorabilă a celei mai gingașe creații omenești – cultura” (în dialog cu George Corbu Jr.), Leo Butnaru – „Petrecere cu stil. Literatură și gastronomie”, Constantin Coroiu – „Scriu cu sufletul și cu inima” (interviu cu Rodica Lăzărescu), Ion Fercu – „Imaginarul este modul esențial de a salva viul din om” (interviu cu Marius Manta), Cornel Ungureanu – „Optzeciștii. Caragialiada postmodernă”, Constantin Trandafir – „Ion Creangă, starea erotică a ființei”, Ioan Adam – „Duiuiu Zamfirescu, Rapoarte diplomatice”, Titus Vișeu – „Petruț” și altele. În revista din trimestrul al doilea (numerele 3-4), academicianul Ioan-Aurel Pop scrie că: „Noii patroni ai lumii nu mai au nevoie de identități și de loialități, bazate pe onoare, pe corectitudine, pe credință, pe convingeri morale ferme”.

■ Revista „**Scriptor**”, anul VIII, numerele 9-10, din septembrie-octombrie, începe cu poeme de Ion Mircea, Alina Bârsan, Nicolae Corlat, Marin Gherman, Andrei Novac, Laura Tiron și proză de Lucia

Eniu și Grigore Ilisei. Alți autori publicați sunt: Emina Căpălnășan, Laura Carmen Cuțitaru, Cristina Florescu, Ruxandra Gheorghe Negrea, Elvira Sorohan, Nicolae Busuioc, Leo Butnaru, Cornel Ungureanu, Bogdan Crețu, Călin Ciobotari, Ioan Răducea, Ioan-Aurel Pop, Anastasia Dumitru, Eugen Uricaru, Gheorghe Cliveti, Vania Atudorei, Vasile Iancu, Mircea Radu Iacoban, Liviu Ioan Stoiciu, Adina Bardaș, Crenguța Manea, Eugen Munteanu, Dragoș Vasile în dialog cu Emil Hurezeanu și Robert Șerban cu Nicolae Tzone. Urmează Simona Modreanu, Livia Iacob, Cristina Hermeziu, Ding Chao, Jidi Majia, Ioan Holban, Frăguța Zaharia, Ion Buzăși, Constantin Cubleşan, Bedros Horasangian, Delia Muntean, Teodor Pracsiu, Stelian Țurlea, Șerban Axinte.

■ „**Bărbații Ioanei**”, de Cătălin Croitoru, Editura

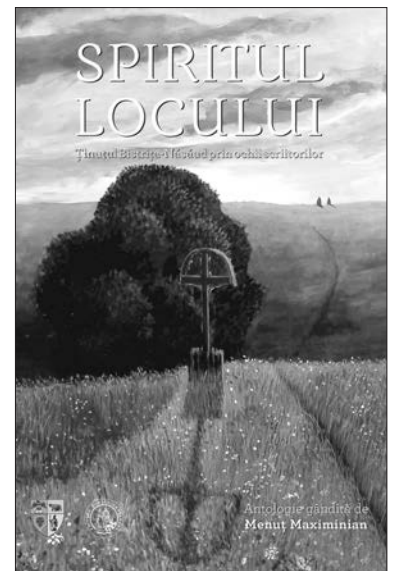
Junimea, Iași, 2022.

„Cu tânărul jurnalist și fotoreporter Cătălin Croitoru m-am cunoscut în perioada anilor nouăzeci, când domnia sa lucra ca reporter la ziarul ieșean *Monitorul*. Erau vremuri pline de avânt, dar și pline de contradicții. Citind articolele tânărului gazetar, am văzut în el mai mult decât un simplu reporter, am simțit în interiorul său zăvorât un alt personaj: scriitorul. Și, bineînțeles, l-am încurajat să scrie proză. Între timp, Cătălin Croitoru a ajuns în Canada. Nu a uitat însă nici de discuția noastră și nici de menirea lui. Astfel că de acolo mi-a trimis, în timpul pandemiei, romanul *Visul*, transformat ulterior în *Bărbații Ioanei*. Din celălalt colț al lumii, simpla amintire a aripilor iubirii din adolescență a luat proporțiile unui adevărat uragan, pe care autorul nu l-a putut domoli altfel decât așternându-și amintirile și obsesiile pe foaia de hârtie.” (Nichita Danilov)

(C.Ș.C.)

■ La editura clujeană Școala Ardeleană a apărut „**Spiritul locului. Ținutul Bistrița-Năsăud prin ochii scriitorilor**”, antologie gândită de **Menuț Maximilian** și editată de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud în parteneriat cu Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Cluj și periodicul „Răsunetul cultural”. „Am selectat, pe lângă gândurile generațiilor actuale, și câteva rânduri din moștenirea ce ne-au lăsat-o înaintașii noștri, începând cu Liviu Rebreanu, George Coșbuc și Andrei Mureșanu. Privim locurile noastre natale și prin ochii oaspeților noștri, nume sonore ce au consemnat în povești ținutul nostru. De asemenea, am inclus și câteva date despre personalități

marcante ale ținuturilor noastre ce nu sunt neapărat preocupate de scris, dar care au contribuit la formarea identității românești”, a precizat, în argumentul intitulat „Din Ținutul Bistrița-Năsăud”, Menuț Maximian.

■ **Numărul 9 (113)/septembrie 2022** al periodicului „**Răsunetul cultural**” cuprinde fragmente din operele scriitorilor prezenți la ediția a

15-a a manifestării „Zilele prozei”, desfășurată în 10-11 septembrie 2022. În cadrul evenimentului organizat de Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Cluj, Reprezentanța Bistrița-Năsăud a Filialei Cluj a URȘ și Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud s-a derulat și simpozionul „Sub semnul lui Liviu Rebreanu” în localitățile Chiuza, Năsăud, Sângeorz-Băi și Maieru. În magazinul literar și artistic realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud au publicat prozatorii: Simona Antonescu, Daniel Moșoiu, Andrea H. Hedeș, Florina Ilis, Andrei Gazsi, Olimpiu Nușfelean, Alexandru Jurcan, Mariana Gorczyca, Ovidiu Pecican, Zorin Diaconescu, Alice Valeria Micu, Leon-Iosif Grapini, Ștefan Borbély, Hanna Bota și Icu Crăciun. Cel din urmă, vicepreședinte al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, scrie despre preocupările de dramaturg ale lui Liviu Rebreanu.

(A.B.-K.)

■ **Generații conjuncte.** Magazinul SF „Helion” nr. 3-4/2022 pare să fie unul al predării ștafetei. Me-

rită să citiți „Peisaj autohton”, editorialul lui Cornel Secu și interviul acordat de Adrian Chifu. Mie mi-a adus aminte de filmul „Cei doi Papi” (The Two Popes, 2019). Rodica Bretin publică povestirea „Hotel Commodore” în secțiunea de proză scurtă, alături de George Paul Volceanov, Ionuț Manea, Mircea Băduț și

Domnica Rîf. Surprinde și onorează poezia lui Șerban Foarță (Siluete). Cristina Negreanu explorează lumile paralele, iar Cornel Bălan scrie despre anxietatea lui Philip K. Dick. Ilinca Neagu va realiza serialul „Voyager”, unde un extraterestru îl salvează pe următorul astronaut român. Apropos: felicitări! Dumitru Prunariu tocmai și-a rotunjit vârsta. „Veșnicia” de Theodor Cornel este un text interbelic românesc, recuperat și tradus de Mariano Martín Rodríguez în revista spaniolă „Hélice”. Traducerilor din Carsten Schmitt și Alexander Zelenyi li se adaugă o bandă desenată de Lisa Hellrand. Monedele bizantine din 1054, anul desprinderii bisericii orientale de Biserica Mamă (cu toții de la Râm ne tragem, chiar și rumelioții), au două stele, dintre care una ar putea fi o supernovă. În 25-26 martie 2023 se va organiza cea de-a 37-a ediție a Sesiunii Helion, manifestare de tradiție și ținută a clubului omonim.

■ **SFVA 40 grafic.** Revista aniversară SFLASH 40 SFVA (1982-2022) începe cu o trimitere la Ion Hoba-

na, secretarul Uniunii Scriitorilor, cel care a botezat și a nășit cenacul studențesc „Victor Anestin” din Craiova cu numele celebrului astronom, jurnalist, traducător și scriitor de literatură SF. Autorul romanelor „În anul 4000 sau O călătorie la Venus” și „O tragedie cerească” a fost și întemeietorul revistei „Orion”. Editorialul lui Marian Mirescu, „Evazionism”, ne-a trimis cu gândul la „magazinul evazionist” editat după Revoluție ca supliment al „Gazetei de Sud”. Viorel Pîrligras efectuează o „Vivisecție”: „Crâncena luptă dintre S și F” (urmată de comentariul lui Maxim: „Crâncenă e numai gâlceava fanilor.”) Numărul cuprinde proză scurtă de Cornelia Georgescu, Mihai Cranta, Sorin Nină, Mihai Dumbravă, Valentin Iordache, Ovidiu Dinică și regretatul Constantin Iancu. Mircea Liviu Goga perpetuează amintirea lui Radu Honga. Caricaturile lui Valentin Iordache punctează intermezzourile. Benzile desenate acoperă un interval nostalgic, din copilăria lui Mircea Sorin până la planșele semnate de Viorel Pîrligras și Marian Mirescu (scenariu de Dodo Niță). Coperțile interioare atrag atenția asupra bogatei activități publicistice de pe parcursul celor patru decenii, în vreme ce explorarea galactică (aș îndrăzni să spun „pas cu pas”, dar ar fi o trimitere subversivă la România needucată) este finalizată cu un categoric: „Las’ că știm noi!”

■ **ASTRA dejeană - artă și literatură.** Din 2015, Despărțământul „Theodor Mihali” din Dej al ASTREI, sub conducerea lui Radu Gavrilă, și-a editat propria revistă, din care s-a desprins acest supliment devenit o publicație de sine stătătoare, cu o abordare pronun-

țat culturală și un ISSN independent. Numărul de față a fost lansat la Cercul militar din municipiu, în 14 septembrie a.c. Redactor-șef este cunoscutul om de presă Zorin Diaconescu, sprijinit de Marius Buculei (responsabil de număr), Dora Budăcean, Valerica Cireasă, Cristian Alexandru Păltinean și Széll Sándor. Ilustrația și găselnițele conexe îi aparțin lui Jakabházi Alexandru, prezentat de Zorin Diaconescu, cel care apoi scrie și despre activitatea cenaclului „Saeculum”, condus de Radu Săplăcan. Găsim poezie și aici, semnată de Vasile Gogea, Dana Fodor Mateescu, Adriana Szilagy, Raveca Vlașin, Rodica Fercana, Simone Györfi, Romulus Moldovan, Ioana Lăpușeanu, Adela Conciu, Corina Borșan, Széll Sándor, Gina Cobârzan, Daniel Onofrei, Minola Nistor, Vasile Ionac – unii dintre ei sunt prezenți și cu texte de proză, alături de Alexandru Uiuu, Györfi-Deák György, Marius Buculei, Dora Budăcean, Mihaela Adriana Tămaș. Graficianul Daniel Daniil vizualizează într-o bandă desenată una dintre amintirile lui Dodo Niță. Criticul craiovean prezintă viața și opera umoristului Vlad Mușatescu, al cărui centenar tocmai a fost sărbătorit. Alte introspecții literare sunt semnate de Mircea Popa (despre Aurel Gr. Zegreanu, primarul-poet), Ioana Daiana Pop, Maria Vaida și Corina Sanda Muntean. Spre deosebire de textele din rubrica „Biblioteca autorului”, Radu Gavrilă vine cu ideea prezentării non-verbale a unor apariții remarcabile: „Cartea din fotoliu”.

(G.-D.G.)

Apariție editorială postumă: Iuliu Suci, „Dorul nu are hotare. Folclor literar din Sălaj”

La Editura „Caiete Silvane” a apărut, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj, Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și Casei de Cultură a Sindicatelor din Zalău, cartea postumă: Iuliu Suci, „Dorul nu are hotare. Folclor literar din Sălaj”, cu un argument de Valeria Suci și o prefață de Marcel Lucaciu.

Iuliu Suci s-a născut la 30 august 1938, în orașul Cluj și a decedat în 12 iunie 2012. Tatăl Ambroziu Suci a fost preot, iar mama, Ștefania Suci, funcționar. A urmat cursurile școlii primare la Stana, județul Cluj, cele elementare în orașul Gherla, iar cursurile liceale la Școala Normală Gherla (1951-1955). Absolvent al Facultății de Filologie-Istorie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1962), Iuliu Suci își dedică întreaga viață lecturii, carierei didactice și vieții literare din județul Sălaj. A condus, în calitate de președinte, activitatea Cenaclului literar județean „Silvania”, ce funcționează pe lângă Casa de Cultură a Sindicatelor din Zalău. A îngrijit (și prefațat vol. II) două antologii de poezie și proză ale membrilor Cenaclului literar județean „Silvania”; două antologii de poezie și proză din creațiile elevilor de liceu premiate la Concursul literar organizat de Casa de Cultură a Sindicatelor și Cenacul „Silvania”, edițiile I – X (1995-2005), sub titlurile „Zbor” (Editura Silvania, Zalău, 2002) și „Zbor 2 – Viața la pachet” (Editura Silvania, Zalău, 2005). A contribuit, în calitate de lector și redactor de carte, la editarea a numeroase volume de poezie și proză ale membrilor Cenaclului „Silvania”. În 2005 i-a fost tipărită lucrarea de mare amploare „Limba română. Exerciții și teste” (două părți; Editura Silvania). Postum, în 2012, i s-a publicat o substanțială culegere de „Aforisme, cugetări, maxime” la Editura „Caiete Silvane” din Zalău, iar în 2022 a apărut un supliment al revistei „Caiete Silvane”, „In memoriam Iuliu Suci”.

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei
Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XVIII, Nr. 10 (213), octombrie 2022.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Știrb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chînța - redactori asociați;
Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,
Simona Ardelean-Samanta - colaboratori.

Responsabil de număr: **Daniel Săuca**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvus**
Tehnoredactare: **Marius Soare**

Tiparul realizat la Tipografia **Color Print Zalău**,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Caiete Silvane 213

Omagiații lunii octombrie

(din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)

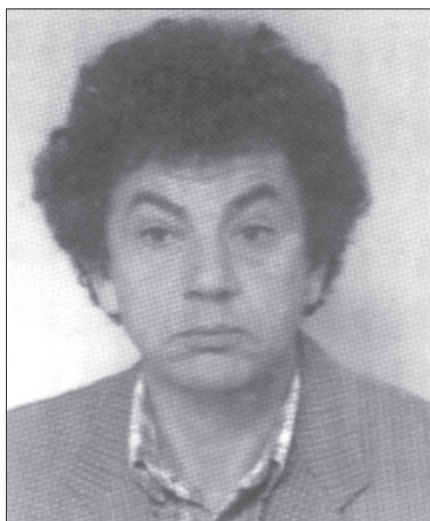
Notă: Serviciul bibliografic al Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj, adună materiale pentru cuprinderea în Baza de date a județului Sălaj și reactualizarea informațiilor cuprinse în dicționarul biobibliografic: **Sălaj – Oameni și Opere**. Îi includem în acest proiect pe toți cei care au contribuit la dezvoltarea social-culturală a județului (literatură, istorie, geografie, tehnică, muzică, artă, sport etc.), indiferent de naționalitate. Baza de date se completează permanent (bibliografic_bjs@yahoo.com).

Chirilă Adina Livia – profesoară, 1 octombrie 1964; **Abraham Florin** – istoric, 1 octombrie 1975; **Buciu Angela** – solistă, 5 octombrie 1942; **Man Nicolae** – artist plastic, 8 octombrie 1956; **Neaga Simion Ioan** – artist plastic, 8 octombrie 1976; **Szöke Ana** – coregraf, 8 octombrie 1964; **Mirișan Ligia Valentina** – notar, 8 octombrie 1981; **Borca Irimia** – profesor, 9 octombrie 1937; **Tötös János** – pastor, poet, 9 octombrie 1947; **Lascu Eugenia Maria** – învățătoare, 10 octombrie 1963; **Pădurean Pop Maria** – profesoară, 11 octombrie 1957; **Teieru Cristina Georgeta** – profesoară, 11 octombrie 1966; **Indrecan Gheorghe** – artist plastic, 12 octombrie 1941; **Szabò Tibor Andràs** – actor, 13 octombrie 1957; **Nagy Agnes Magdolna** – învățătoare, 13 octombrie 1966; **Puie Oliviu** – jurist, 14 octombrie 1957; **Baică Gavril** – inginer, 15 octombrie 1942; **Vaida Simion** – profesor, 15 octombrie 1942; **Crihan Eugen** – profesor, 15 octombrie 1954; **Cantor Maria** – inginer, 16 octombrie 1954; **Molnár Janòs** – preot, 16 octombrie 1955; **Maja Călin** – preot, 16 octombrie 1970; **Mărieș Ancuța Ioana** – medic, scriitoare, 16 octombrie 1972; **Jugrestan Ioan** – pictor, 19 octombrie 1949; **Medve Aurel** – profesor, istoric local, 19 octombrie

1950; **Torje Lucian Paul** – inginer software, 19 octombrie 1982; **Szèll Katalin** – artist plastic, 20 octombrie 1944; **Mishol Agi** – poetă, 20 octombrie 1947; **Bota Iordache** – psiholog, 20 octombrie 1957; **Abraham Pavel** – jurist, 21 octombrie 1948; **Crihan Catița** – profesoară, 22 octombrie 1955; **Tötös Aron** – istoric, muzeograf, 22 octombrie 1990; **Bârjac Dumitru** – profesor, 23 octombrie 1942; **Tusan Maria** – profesoară, 23 octombrie 1965; **Szónyi Levente** – preot, 23 octombrie 1975; **Seling Pop Rodica** – profesoară, solistă, 24 octombrie 1975; **Cicortăș Cornel** – prozator, 26 octombrie 1944; **Megheșan Dumitru** – preot, 26 octombrie 1954; **Lakó Eva** – muzeograf, arheolog, 27 octombrie 1935; **Blaj Ștefan** – medic, 27 octombrie 1950; **Formanek Gyula** – farmacist, 29 octombrie 1931; **Pop Nicolaie** – inginer, 30 octombrie 1961.

Comemorare

Gheorghe Șișeștean – 10 ani de la moartea sociologului

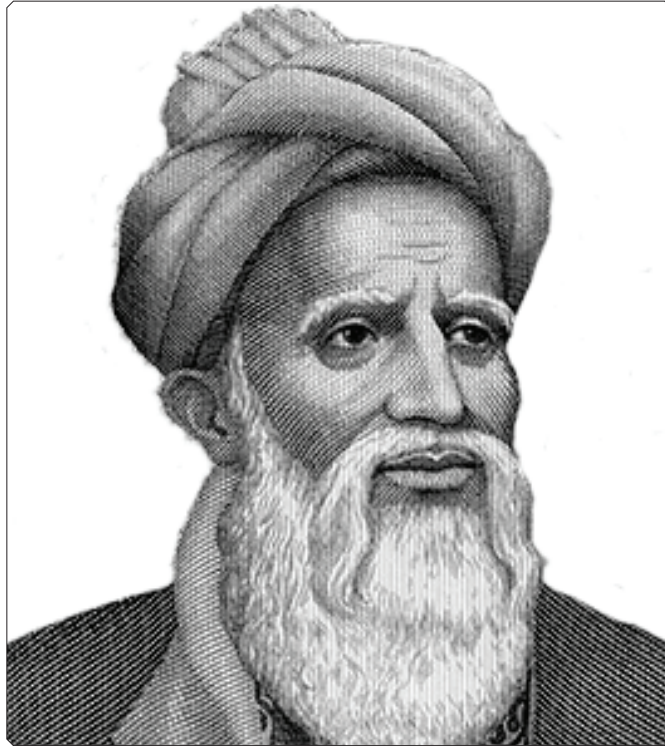
Șișeștean, Gheorghe – sociolog, etnolog. N. 25 aprilie 1954, Șișești, județul Maramureș – m. 28 octombrie 2012, Zalău.

Viata și activitatea: absolută la Facultății de Filosofie a

Universității din București, secția sociologie (1978). A obținut diploma de master (D.E.A., 1992) în antropologie și etnografie la *École des Hautes Études en Sciences Sociales* din Paris (1991-1992). A obținut doctoratul în anul 1998, la Universitatea din București, cu teza: *Forme tradiționale de viață țărănească în nord-vestul Transilvaniei*. A fost profesor la Liceul Industrial nr. 3 Zalău (1978-1984), Liceul Teoretic Zalău (1984-1997), lector universitar la Universitatea Oradea (1997-2000), conferențiar universitar (2000-2001), iar din anul 2002 a fost profesor universitar la aceeași universitate. A fost membru al Asociației Naționale a Sociologilor din România și al Asociației *L'Europe, la civilisation du pain* din Paris, membru în comitetul de redacție al revistelor **Histoire anthropologique de l'alimentation** (Chine-Europe), **Maison des Sciences de l'Homme** – Paris, precum și membru în consiliul redacțional al revistelor **Limes**, **Origini**, **Caiete Silvane** (Zalău) și **Arheus** (Baia Mare). A condus cercurile sociologice de sociologie rurală și sociologia relațiilor interbelice în localitățile Ileanda, Sici, Cehu Silvaniei, Sălățig (SJ), Rieni (BH), Apateu (Ungaria), Căvnic (MM). Avea ca domenii de competență: antropologia socială, demografia istorică, etnologia, sociologia rurală și sociologia relațiilor interetnice. A participat la numeroase sesiuni de comunicări științifice în țară și străinătate. **Colaborări:** **Acta Mvsei Porolissensis, Etudes Roumaines et Aroumaines, Anuarul Arhivei de Folclor a Academiei Române, Etudes et Documents Balkaniques et Méditerranéens, Analele Universității din Oradea, Silvania, Limes, Alma Mater Porolissensis, România Socială, Sociologie românească** ș.a.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Rudaki

(c. 860-941)

Cu el încep cele șase veacuri de glorie a poeziei persane, care îi cuprind și pe Saadi, Hafiz, ori Omar Khayyam. E primul mare poet în limba farsi. Din opera lui s-au păstrat doar fragmente de poeme autobiografice, aproximativ 40 de catrene și multă poezie gnomică sub forma unor distihuri. Este unul dintre maeștrii gazelului.

(Un oaspete ești numai...)

Un oaspete ești numai în lumea trecătoare,
oricât arzând te strădui spre-al veșniciei soare,
Și trupul tău, la rându-i, va odihni-n țărână,
deși-n mătăsurii astăzi e sortit să se-nfășoare.
La ce folos să umbli cu oameni laolaltă
când în mormânt tot singur ajungi, fără cruțare.
Prietenul ți-e astăzi doar muscă sau furnică –
ce-a mai rămas în pulberi din viața-i sclipitoare?
Ce-au fost zulufi, cosițe, sunt toate putrejune,
deși plăteai cândva dinari pe-a lor culoare.
Când te-or zări din nou: duh rece, chipul galben –
vei ști că nu orbește o inimă, când moare.

(Traducere de Grete Tartler și Viorel Bageacu, în
Primii poeți persani, Editura Univers, 1983)

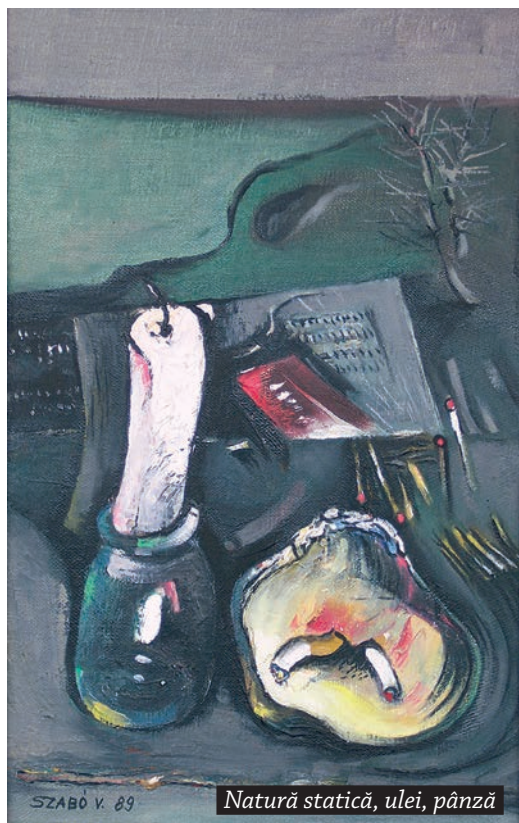
Autoportret ca arlechin

Fântână

Piatră de moară

Natură statică, ulei, pânză

Moartea albă